

ISSN 2774-0234 (Print)
ISSN 2774-0641 (Online)

วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา
Journal of Suan Sunandha Arts and Culture

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568 / Vol.5 No. 1 January - June 2025

วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568)

Vol.5 No.1 (January – June 2025)

ISSN 2774 – 0641

๖
เจ้าของ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1 ถนนอุทัยทอง แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร 10300

โทรศัพท์ 0 2160 1216 อีเมล artsjournal@ssru.ac.th

เว็บไซต์ https://so01.tci-thaijo.org/index.php/artsjournal_ssru/about

ภาพหน้าปก : ดอกไม้นานาพันธุ์จากภาพวาดสีน้ำของคุณข้าหลวงในพระวิมาดาเธอฯ
กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา นำมาจัดวางใหม่บนพื้นสีชมพู พร้อมด้วยอักษรวิจิตร
ประดิษฐ์เป็นข้อความ วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา ผลงานของภาณุวัฒน์ กาหลิบ

วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2568 Vol.5 No.1 2025
ISSN 2774-0234 (Print) ISSN 2774-0641 (Online)

วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม ถึง มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม ถึง ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานวิชาการอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ทั้งผลงานการวิจัย และผลงานปริทัศน์ที่มีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะด้านศิลปะและวัฒนธรรมทุกแขนง อันจะทำให้เกิดการสืบสาน รักษา ต่อยอด ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

วารสารนี้เปิดรับผลงานวิชาการ ประเภทบทความวิชาการ บทความวิจัย บทปริทัศน์หนังสือ และกรณีศึกษา เนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ ได้ผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าบทความละ 3 ท่าน และกองบรรณาธิการได้พิจารณาเห็นชอบให้เผยแพร่ได้ โดยเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารถือเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียน มิใช่ความคิดเห็น และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ในกรณีที่ตรวจสอบภายหลังพบว่าผู้เขียนบทความได้คัดลอกผลงาน หรือลิขสิทธิ์ของผู้ใด รวมถึงการอ้างอิงที่ไม่ถูกต้อง ให้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนทั้งสิ้น

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุดิภาญจน์ ศรีวิบูลย์
รองศาสตราจารย์ ดร.รจนา จันทราสา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมสัน โสมณวัตร
อาจารย์ ดร.พีระพล ชัชวาลย์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนา
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและกิจกรรม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณปรีชา เกาทอง
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภกร ดิษฐพันธ์
ศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรง
ศาสตราจารย์ ดร.ปานฉัตร์ อินทร์คง
ศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
Prof. Dr.Yuko Kurahashi
รองศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร เฟาสวัสดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมพล ดำรงเสถียร

รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ จีงวิวัฒนาภรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง
รองศาสตราจารย์เสาวภา ไททยวัฒน์
อาจารย์ ดร.นันทิตา ไธธรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Kent State University
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

พระธรรมกิตติเมธี ดร. (เกษม สบุญโต ลักษณะวิลาศ)
รองศาสตราจารย์เสาวภา ไททยวัฒน์
รองศาสตราจารย์สมศักดิ์ บัวรอด
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี โพธิ์เวชกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พริษฐ์พรพรรณ พรสุขสวัสดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรีพร นาคสัมฤทธิ์
อาจารย์ ดร.พรรณพัชร วิชาสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ฝ่ายประสานงาน

รวีโรจน์ สิงห์ลำพอง
ชนะภพ วัฒนโอฬาร
วิมลรัตน์ เลิศคชสิทธิ์

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 1/2568

ที่ปรึกษาศิลปกรรม

อาจารย์กวีธา ธรรมเจริญสถิต

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและแผนงาน

จัดรูปเล่ม เรียงพิมพ์

พรรณผกา แก้วดิน

ออกแบบปก

อาจารย์ภาณุวัฒน์ กาหลิบ

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีปณิธานที่จะเป็นแหล่งรวบรวมงานวิชาการทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้ด้านนี้มีมิติที่หลากหลายและลึกซึ้ง ซึ่งผู้นิพนธ์ต้องใช้แนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนการศึกษาเชิงปฏิบัติการ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอผลของการศึกษาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นปลายทางของการศึกษาวิจัยจึงใช้การเผยแพร่ข้อมูลบนวารสารวิชาการ เพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งวารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทามีมาตรฐานกลั่นกรองพิจารณาผลงานโดยกองบรรณาธิการและผู้ประเมินบทความ จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ๆ นอกจากนี้ วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทายังเป็นแหล่งข้อมูลและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนักวิชาการและบุคคลทั่วไปที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั้งในรูปแบบของวารสารตีพิมพ์และออนไลน์ ประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ซึ่งนักวิชาการ อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา สามารถส่งผลงานบทความทางวิชาการมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ได้เช่นกัน

ในวารสารฯ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568) นี้ ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ละบทความนั้นได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลที่น่าสนใจ ดังนี้

บทความวิจัยเรื่อง *ทัศนะความเชื่อพิธีกรรมวงจรรชีวิตที่สัมพันธ์กับความเป็นพหุวัฒนธรรมของชาวพุทธในประเทศไทย* ผลงานของ สุรัชย์ภัทรดิษฐ์ ภูมิภักติเมธี ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์ อรุณช อินตา และวรพจน์ มานะสมปอง ซึ่งศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรรชีวิต ลักษณะของความเชื่อของชาวไทยพุทธ และศึกษาพิธีกรรมวงจรรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านพหุวัฒนธรรม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ กับทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างบทสรุปประกอบกัน

บทความวิจัยเรื่อง *การอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน* ผลงานของ สราวุธ รัตมี ได้ศึกษาประเพณีท้องถิ่นคือประเพณีผูกเสี่ยว ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ฉันมิตรและความสามัคคีในสังคมอีสาน โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีทุนวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและการแปลงทุนวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อประเมินบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วม และแนวคิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อออกแบบแนวทางที่ลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รวมถึงสร้างชุดเครื่องมือส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและสร้างคุณค่าต่อชุมชนและสังคม

บทความวิจัยเรื่อง *พลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน* ผลงานของ กันยา ขจรภัทรกุล พิมลวรรณ ไพรัชเกียรติ และพิสุทธิลักษณ์ บุญโต ซึ่งได้ศึกษาเรื่องลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว และศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายในแต่ละโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่ตำบลห้วยผาและตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพบว่าการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์มีบทบาทในการใช้เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงอัตลักษณ์ของคนทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มกะเหรี่ยงแดงพบลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างแบบประเพณีและแบบ

ประยุกต์ เน้นการใช้สีแดงเป็นหลัก และมีเครื่องประดับเฉพาะ ส่วนกะเหรี่ยงชาวยังคงสืบทอดการแต่งกายในรูปแบบประเพณีแต่ปรับเปลี่ยนสีและวัสดุที่หลากหลายมากขึ้น มีลวดลายการปักที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะ มีข้อกำหนดการแต่งกายของผู้หญิงที่ใช้แสดงสถานภาพโสดและสมรส ทั้ง 2 กลุ่ม มีการปรับตัวในการแต่งกายให้เข้ากับยุคสมัยซึ่งเป็นเรื่องราวทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยาที่น่าสนใจ

บทความวิชาการเรื่อง พุทธสิลาจาริกมหาธาตุ: บทบันทึกความพยายามพิทักษ์รักษาคคุณค่าแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ผลงานของ สิริวิทย์ เอี่ยมสุดใจ ได้ศึกษาสิลาจาริกการย้ายรอยพระพุทธรูปและพุทธสิลาจาริกมหาธาตุที่ปรากฏในแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ประกอบได้ด้วยอุทยานประวัติศาสตร์ 3 แห่ง โดยมีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย บทความนี้อาจก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารในฐานะผลสัมฤทธิ์ของการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างดียิ่ง

และบทความวิชาการเรื่อง การออกแบบเครื่องแต่งกายการแสดงสร้างสรรค์ชุด เพี้ยกดำ ผลงานของ จีรพันธ์ ฤทธิวัชร เป็นการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์และออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดง โดยมีแนวความคิดมาจากความเชื่อเรื่องเสื้อผ้ามิ่งในภาคอีสานตอนบนและลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บรูที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนและอัตลักษณ์ของเสื้อโคร่ง ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด เพี้ยกดำ ที่มีลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บรูผสมผสานกับอัตลักษณ์ของเสื้อและแพ้นร่วมสมัย เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงที่น่าสนใจ

ในโอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทาฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาวิจัย และช่วยต่อยอดองค์ความรู้ในแวดวงวิชาการต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

LIFE CYCLE RITUAL BELIEFS AND PERSPECTIVES RELATED TO THE MULTICULTURALISM OF BUDDHISTS IN THAILAND	1
--	---

ทัศนะความเชื่อพิธีกรรมวงจรชีวิตที่สัมพันธ์กับความเป็นพหุวัฒนธรรม
ของชาวพุทธในประเทศไทย

SURACHAIPHATTHARADIT PHUMPHAKDIMAETHI (สุรัชย์ภัทรดิษฐ์ ภูมิภักติเมธิ)

PATTARAUETAI KUNTAKANIT (ภัทรอุทัย กันตะกนิษฐ์)

AURANUCH INTA (อรนุช อินตา)

WORRAPOJ MANASOMPONG (วรพจน์ มานะสมปอง)

THE PRESERVATION OF THE POUK SIAW TRADITION FOR SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM	11
---	----

การอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

SARAYOOT RATSAMEE (สรายุทธ รัตมี)

CULTURAL DYNAMICS OF ETHNIC CLOTHING AMONG RED KAREN AND WHITE KAREN ETHNIC GROUPS IN MUEANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE	30
--	----

พลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว
ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

KANYA KAJONPATTARAKUL (กันยา ขจรภัทรกุล)

PIMOLWAN PRAIKAJOHNEID (พิมลวรรณ ไพโรขจรเกียรติ)

PHISUTTHILASANA BOONTO YARN (พิสุทธิลักษณ์ บุญโต)

บทความวิชาการ

BUDDHASILAJARUKMAHATHAT INSCRIPTION: THE EVIDENCE OF HISTORIC TOWN OF SUKHOTHAI AND ASSOCIATED TOWNS'S VALUEBLE ESCORTTHE	48
--	----

พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ: บทบันทึกความพยายามพิทักษ์รักษาคคุณค่า
แหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

SIRAWEE IAMSUDJAI (สิริวิทย์ เอี่ยมสุตใจ)

CREATIVE DANCE COSTUME DESIGN PIAK	60
------------------------------------	----

การออกแบบเครื่องแต่งกายการแสดงสร้างสรรค์ชุด เพี้ยกดำ

JEERAPAN RITHTIWAT (จีรพันธ์ ฤทธิวัชร)

บทความวิจัย

LIFE CYCLE RITUAL BELIEFS AND PERSPECTIVES RELATED TO THE
MULTICULTURALISM OF BUDDHISTS IN THAILAND

ทัศนะความเชื่อพิธีกรรมวงจรชีวิตที่สัมพันธ์กับความเป็นพหุวัฒนธรรม
ของชาวพุทธในประเทศไทย

SURACHAIPHATTHARADIT PHUMPHAKDIMAETHI (สุรัชชัยภัทรดิษฐ์ ภูมิภักติเมธิ)*

PATTARARUETAI KUNTAKANIT (ภัทรฤทัย กันตะกนิษฐ์)**

AURANUCH INTA (อรนุช อินตา)***

WORRAPOJ MANASOMPONG (วรพจน์ มานะสมpong)****

วันที่รับบทความ	2 ธันวาคม 2567
วันที่แก้ไขบทความ	22 เมษายน 2568
วันที่ตอบรับบทความ	5 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรชีวิต ลักษณะของความเชื่อของชาวไทยพุทธ และศึกษาพิธีกรรมวงจรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านพหุวัฒนธรรม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กับทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการด้านวัฒนธรรม 4 คน และปราชญ์ชาวบ้านผู้ประกอบพิธีกรรม 40 คน และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ และฐานข้อมูลบนเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างบทสรุปประกอบกันจนพบข้อสรุปของผลงานวิจัยมีความสมบูรณ์มากที่สุด ดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรชีวิตและลักษณะของความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย พิธีกรรมที่สัมพันธ์กับวงจรชีวิตเป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบุคคลสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง จึงเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวในชีวิต เช่น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
E-mail: surachaip.l@gmail.com

Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
E-mail: pattararuetai.p@nrru.ac.th

Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
E-mail: aurachanuch@yahoo.com

Assistant Professor Dr. Auranuch Inta, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,
E-mail: worrapoj.m@gmail.com

Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมอย่างเข้าสู่วัยหนุ่มของชายคือประเพณีการบวช พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมความตาย เป็นต้น แต่ละประเพณีล้วนมีความสำคัญในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ การดำเนินชีวิต แต่ทั้งนี้พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นล้วนเกิดจากความเชื่อที่อิงคติธรรมทางพระพุทธศาสนา และอิงความเชื่อของคนรุ่นเก่า จึงผสมผสานรูปแบบทำให้พิธีกรรมมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืน ซึ่งพิธีกรรมวงจรชีวิตล้วนเกิดจากความเชื่อจึงมีรูปแบบที่ไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับทัศนะความเชื่อของบุคคลผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีแต่ละท้องถิ่น

2. ศึกษาพิธีกรรมวงจรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านพหุวัฒนธรรม

2.1 พิธีกรรมการเกิดแต่ละภูมิภาคนั้นเป็นเรื่องของความเชื่อที่แฝงอยู่ในอุปกรณ์ท้องถิ่นที่ถูก สร้างขึ้น คนส่วนใหญ่จึงสร้างมิติทางวัฒนธรรมในรูปแบบของความเชื่อที่ทำให้เกิดความสบายใจ

2.2 พิธีกรรมการบวช ภูมิภาคที่เห็นเด่นชัดคือภาคเหนือคือการบวชสามเณร “ลูกแก้ว” เป็น ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อจึงมีพิธีกรรมที่สร้างขึ้นด้วยผู้คน ให้เห็นคุณค่าของการบวช และเป็นบริบท ทางสังคมที่เป็นมิติทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์และทางด้านเศรษฐกิจคือการกระจายรายได้ให้แก่ท้องถิ่น

2.3 พิธีกรรมการแต่งงานแต่ละภูมิภาคนั้นเป็นเรื่องของมิติทางวัฒนธรรมด้านชนชั้นของ สังคม ผวนกับความเชื่อในรูปแบบของพิธีกรรมนั้น ๆ ที่แฝงในประเพณี ในด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องของ การจัดรูปแบบการจัดงานตามฐานะของเจ้าภาพ

2.4 พิธีกรรมงานศพแต่ละภูมิภาคนั้นเป็นเรื่องของมิติทางด้านชนชั้นของสังคม ผวนกับความ เชื่อในความเชื่อในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่สะท้อนถึงรูปแบบพิธีกรรมที่มีความหมายแฝงในด้านคติธรรม แง่คิด ทำให้ เกิดประเพณีที่สั่งตัวอันเป็นรูปแบบเฉพาะที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นและสังคม

สรุปงานวิจัยนี้ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรชีวิตและลักษณะของความ เชื่อของชาวพุทธ พิธีกรรมวงจรชีวิตในมิติทางด้านความเชื่อความศรัทธาในสังคมวัฒนธรรมไทยที่ หลากหลายแตกต่างกันออกไป ผลที่ได้ศึกษาพบว่า พิธีกรรมและประเพณีในสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นจะมีความครอบคลุมถึงความเชื่อและมิติทางด้านวัฒนธรรม ในด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ในด้าน มิติทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมการเกิด การบวช งานแต่งงาน งานศพ มีพิธีกรรมที่แตกต่าง กันในรูปแบบของแต่ละพื้นที่ แต่ละพื้นที่ที่มีความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษทำให้เห็นความลงตัว ทางเอกลักษณ์ในพื้นที่นั้น ในปัจจุบันจึงมีการปรับให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้วัฒนธรรมนั้นคงอยู่ จาก พิธีกรรมในแต่ละภูมิภาคของสังคมไทยที่แฝงตัวในรูปแบบของประเพณี เป็นการสะท้อนถึงความเชื่อ ของคนในสังคมไทยและบริบททางวัฒนธรรมในหลาย ๆ มิติ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้าน ชนชั้นสังคม ทำให้แต่ละภูมิภาคมีจุดเด่นในด้านพิธีกรรมประเพณี กลายเป็นเอกลักษณ์และมรดกทาง วัฒนธรรมไทยที่สมควรแก่การส่งเสริม อนุรักษ์ สืบไป

คำสำคัญ: พิธีกรรมวงจรชีวิต / ความเชื่อของชาวพุทธ / พหุวัฒนธรรม

Abstract

The research aims to study the history of life cycle rituals, characteristics of Thai Buddhist beliefs, and study life cycle rituals in terms of beliefs that reflect multicultural dimensions by using interviews with the perspectives of those involved, including: Including 4 cultural scholars and 40 folk philosophers who perform rituals and studying information from documents, textbooks, books, articles and databases on related networks. Take the information obtained Analyze the content and create a summary together until the conclusion of the research is found to be the most complete as follows:

1. Study the history of life cycle rituals and the characteristics of Buddhist beliefs in Thai society. Rituals related to the life cycle are rituals that show changes. The status of a person from one status to another is a ritual that occurs only once in a lifetime, such as birth rituals, male puberty rituals, ordination rituals, marriage rituals, death rituals, etc. Each tradition is important in life to create morale for life. However, the rituals that are performed are based on beliefs based on Buddhist principles. And based on the beliefs of the older generation, the form is combined, making the rituals adapt to the times, so it is a harmonious culture. Since life cycle rituals are based on beliefs, they have no fixed form. They depend on the views and beliefs of experts in each locality.

2. Study the life cycle rituals in terms of beliefs that reflect the multicultural dimension.

2.1 Birth Rituals Each region is a matter of beliefs embedded in the local equipment that is created. Most people therefore create a cultural dimension in the form of beliefs that bring comfort.

2.2 Ordination rituals the most prominent region is the North, which is the ordination of a novice monk, "Luk Kaew" It is a tradition that comes from beliefs, so there are rituals created by people to show the value of ordination. It is a social context that is a unique social dimension, and in terms of economy, it is the distribution of income to the local area.

2.3 Wedding ceremonies Each region is a matter of cultural dimensions. Social class, combined with beliefs in the form of the ceremony that are embedded in traditions. In terms of economy, it is a matter of organizing the format of the event according to the status of the host.

2.4 Funeral rites in each region are a matter of social class dimensions, combined with local beliefs. Reflecting the ritual form that has hidden meanings in terms of morality and ideas, resulting in a unique tradition that occurs in local communities and society.

In conclusion, this research provides information on the history of life cycle rituals and the characteristics of Buddhist beliefs. Life cycle rituals in terms of beliefs and faith in Thai society and culture are diverse and different. The results of the study found that rituals and traditions in Thai society in various regions cover beliefs and dimensions of culture, society and economy. In terms of cultural dimensions, it can be seen that: Birth, ordination, wedding, and funeral rites have different rituals in different areas. Each area has beliefs passed down from ancestors, which shows the uniqueness of that area. At present, it has been adjusted to keep up with the times so that the culture will remain. The rituals in each region of Thai society, which are embedded in the

form of traditions, reflect the beliefs of people in Thai society and the cultural context in many dimensions. For example, in terms of economic dimensions and social class dimensions, each region has its own distinctive ritual traditions, becoming a unique identity and Thai cultural heritage that should be promoted and preserved for the future.

Keywords: Life cycle rituals / Buddhist beliefs / Multiculturalism

บทนำ

สังคมวัฒนธรรมไทยมีพิธีกรรมที่หลากหลาย เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จึงเรียกว่า “วงจรชีวิต” (สุรชัยภัทรดิษฐ์ หลอดคำวัฒนา, 2558) ซึ่งมีประเพณีการเกิด ประเพณีงานบวช ประเพณีงานแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีเหล่านี้มีพิธีกรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ทำให้มีรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีแฝงด้วยคติความเชื่อ คนไทยจึงมีความเชื่อที่ตกผลึกมาจากบรรพบุรุษประกอบพิธีกรรม เป็นประเพณีที่สืบทอดทำต่อ ๆ กันมาบนพื้นฐานของความเชื่อ ดังนั้นความเชื่อและศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ออก อาจกล่าวได้ว่า ไม่ได้นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่มีได้หมายความว่าความเชื่อและศาสนาจะมีบทบาทด้อยลงไป การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เราเรียกว่า “อย่างไทย” มีเอกลักษณ์เป็นไทย ลักษณะความเชื่อและศาสนาที่อยู่ในสังคมไทยหรือเรียกว่า “แบบไทย ๆ” (นภาจรี นำเบญจพล, 2537) สังคมไทยเป็นสังคมพุทธหรือจะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนาต้องอาศัยความเชื่อและศาสนาในวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์การยกระดับวัฒนธรรม และความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นอารยธรรม ศาสนา และความเชื่อเป็นทั้งเหตุโดยตรงและโดยอ้อม ที่ทำให้เกิดอารยธรรมในสังคม หรือของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง อาจจะแผ่ขยายไปสู่ที่ต่าง ๆ จากจุดศูนย์กลางอารยธรรมนั้น เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาหลักที่สร้างอารยธรรมหรือมีส่วนสร้างอารยธรรมของหลายชาติหลายภาษาเป็นจักรกลสำคัญในการเปลี่ยนแปลง และในความเป็นไปของอารยธรรมโลก ในปัจจุบันระบบเรื่องการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนาเป็นเรื่องสำคัญ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543) ความประเสริฐทางศีลธรรมจรรยาอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ ต้องมีการเตรียมในด้านต่าง ๆ ผูกอยู่กับระบบของพิธีกรรมเป็นพื้นฐานเดิมมา ศาสนายังมีระบบความคิด ปรัชญา เป็นแกนหลักในทางการสร้างเหตุผลหรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นไป ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาของตน ศาสนาผูกพันอาจเรียกว่าเกิดอยู่ในสังคมจนทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคมเพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม จึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ ซึ่งจะหมายความว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่คนไทยโดยส่วนใหญ่และคนไทยทุกระดับยอมรับนับถือ เมื่อพิจารณาตามหลักฐานต่าง ๆ เช่น ตำนาน ก็จะเห็นการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อจากความเชื่อดั้งเดิมทั้งการปรับโดยสันติหรือปรับโดยขัดแย้ง ในส่วนที่รับพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามาจนกลายเป็นหลักของความเชื่อ (ยโสธรา ศิริภาพระภากร, 2558)

ทัศนะความเชื่อชาวพุทธในสังคมไทย ในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการบริโภคนิยม มีสิ่งยั่วยุเข้ากิเลส ตัณห์มากมาสร้างปัญหาความเชื่อของชาวพุทธ จึงต้องใช้การศึกษาหลักธรรมเข้ามาช่วยในการพิจารณาการบริโภคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ทัศนะแนวความเชื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนจากอดีตจนปัจจุบันว่ามีความคิดความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันจนกลายมาเป็นภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมสืบทอดมาจนถึงคนรุ่นใหม่ พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย เกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างจึงนำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติของพุทธสังคมและวัฒนธรรม ชาวพุทธจึงต้องเตรียมรับมือการยอมรับพุทธวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ของสังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรชีวิตและลักษณะของความเชื่อของชาวไทยพุทธ
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมวงจรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านพุทธวัฒนธรรมไทย

ขอบเขตของงานวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพิธีกรรมวงจรรชีวิตจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และนำผลการวิจัยที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒินำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปรวบรวมเป็นหมวดหมู่ และตีความเพื่ออธิบายลักษณะความเชื่อมโยงข้อมูลตามวัตถุประสงค์ให้มีความสมบูรณ์

2. กลุ่มปฏิบัติการวิจัย ประกอบด้วย นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน และปราชญ์ชาวบ้านที่ประกอบพิธีกรรม 40 ท่าน โดยเก็บข้อมูลด้านพิธีกรรมวงจรรชีวิตในด้านความเชื่อที่สะท้อน มิติทางด้านวัฒนธรรม ชาวพุทธในสังคมไทย

3. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ลึก มีความถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากประชาชนโดยทั่วไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ข้อมูลด้านพิธีกรรม วงจรรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านวัฒนธรรมไทย และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการประกอบพิธี

วิธีการเก็บข้อมูลวิจัย

ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพิธีกรรมวงจรรชีวิตและความเชื่อในการประกอบพิธีกรรม

ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยกำหนด แนวคำถามปลายเปิด สัมภาษณ์สนทนากับปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรม ซึ่ง ทำให้สามารถตอบได้ละเอียดทุกประเด็นคำถาม การสัมภาษณ์เป็นการเล่าถึงขั้นตอนในการประกอบ พิธีกรรม การสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นกัน และสัมภาษณ์และสังเกตกับประชาชนที่มาร่วมประกอบ พิธีกรรมเพื่อเก็บข้อมูลด้านพิธีกรรมวงจรรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านวัฒนธรรมไทย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การมีทัศนคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมวงจรรชีวิตที่สะท้อนมิติทางด้านพหุวัฒนธรรมของชาว พุทธในสังคมไทย สรุปผลของการวิจัยได้ 6 ประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมวงจรรชีวิตและลักษณะของความเชื่อของชาวไทยพุทธ ซึ่ง พิธีกรรมและประเพณีเกี่ยวกับวงจรรชีวิตในสังคมไทยแต่ละภูมิภาคของไทยนั้น มีความแตกต่างทางด้าน วัฒนธรรมในชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ที่มีความลงตัวเฉพาะทาง ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้น กลายเป็นภาพสะท้อนสังคมไทย โดยให้แง่คิด คติธรรมที่แฝงด้วยการทำดี การสั่งสอน สิ่งเหล่านี้ได้ ปลุกฝังกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งล้วนเกิดจากภูมิปัญญาที่ หล่อหลอมให้คนในสังคมเกิดความรัก ความสามัคคีกัน เห็นได้จากพิธีกรรมการเกิด การบวช การ แต่งงาน การตาย ล้วนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่แฝงอยู่ในรูปของประเพณีตามวงจรรชีวิตตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

2. พิธีกรรมวงจรชีวิตเกี่ยวกับประเพณีการเกิด ความเชื่อของชาวไทยพุทธเชื่อว่าการเกิดเป็นไปตามกรรม จะดีจะชั่วอยู่ที่กรรม คือ การกระทำเป็นผู้ส่งผล ส่วนความเชื่อในทางไสยศาสตร์ เวลาเด็กเกิดจะประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้อง การหาตะกรุดมาห้อยคอ การหายันต์มาติดที่บ้านเพื่อกันภูตผี ปีศาจ หรือดวงวิญญาณร้าย ส่วนความเชื่อในทางโหราศาสตร์ เช่น การดูดวงชะตา กำหนดตราศีของเด็กที่จะมาเกิดว่าเกิดในเวลานี้เวลานั้นจะมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันออกไป หรือจะเป็นผู้ที่ไม่อนาคตที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน จึงมีการพยากรณ์เกิดขึ้น ความเชื่อต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับเด็กแรกเกิดนั้นเป็นเรื่องของรูปแบบพิธีกรรมซึ่งในแต่ละภูมิภาคจะปรากฏ เช่น การโกนผมไฟ การโกนจุก การเลี้ยงแม่ซื้อ พิธีเหล่านี้จะมีการบวงสรวง อัญวนอนขอพรเทพยดาเพื่อเป็นสิริมงคล เป็นการขอพรต่อเทพเจ้าเพื่อให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เพราะเป็นความเชื่อในเรื่องของการปรับเปลี่ยนชีวิตของเด็กในช่วงวัยให้ดีขึ้นและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีขึ้น

3. พิธีกรรมวงจรชีวิตเกี่ยวกับประเพณีการบวช ความเชื่อของชาวไทยพุทธว่าด้วยการบวชในภูมิภาคต่าง ๆ มีพิธีกรรมและประเพณีที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและบริบททางด้านวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีความเชื่อแฝงในด้านคติธรรม นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในด้านภูมิปัญญาที่เกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้สืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง ทำให้พิธีกรรมเหล่านี้แฝงอยู่ในการกระทำตามประเพณีท้องถิ่นในสังคมไทย พิธีกรรมการบวชมีรูปแบบของประเพณีที่ชัดเจนในหลักของการปฏิบัติตามความเชื่อเห็นได้จากรูปแบบพิธีกรรม ซึ่งมีการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ประเพณีงานบวชเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงศรัทธา ความเชื่อมั่นทางศาสนา โดยเฉพาะชาวไทยใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์สำคัญของพิธีกรรมคือการสร้างศาสนบุคคลเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในปัจจุบันรูปแบบของการจัดงานและปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากการผสมกลมกลืนทางโครงสร้างของสังคมเมืองและวิถีชีวิตแบบหลากหลายจากคนต่างถิ่น รวมถึงการรับเอาค่านิยมทางตะวันตกเข้ามาในระบบคิดของการดำรงชีวิตในปัจจุบันมากขึ้น แต่พิธีกรรมการบวชจึงถูกรักษาไว้อย่างมั่นคง

4. พิธีกรรมวงจรชีวิตเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงาน ความเชื่อของชาวไทยพุทธ งานแต่งงานในภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้นมีพิธีกรรมและประเพณีที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและบริบททางด้านวัฒนธรรม สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในแต่ละภูมิภาคซึ่งมีความเชื่อคติธรรมแฝงอยู่ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในด้านภูมิปัญญาที่เกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง ทำให้พิธีกรรมแฝงอยู่ในเนื้อหาของประเพณีแต่ละท้องถิ่นในสังคมไทย ซึ่งพิธีกรรมการแต่งงานมีรูปแบบของประเพณีที่เด่นในด้านหลักปฏิบัติตามความเชื่อ ดังเห็นได้จากรูปแบบพิธีกรรมที่มีการประกอบพิธีกรรมการแต่งงานที่แตกต่างไปตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในปัจจุบันพิธีกรรมการแต่งงานทุกภูมิภาคก็มีความเป็นสากลนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเน้นรูปแบบที่กระชับในขั้นตอนพิธีกรรมการจัดงานเรียบง่ายถูกต้องตามประเพณี ที่สำคัญคือการประหยัดค่าใช้จ่ายให้มากที่สุดเพราะในยุคเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพสูง จึงได้มีการประยุกต์ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมไปปรับใช้ในบริบทใหม่ทั้งแนวคิด รูปแบบ มูลค่าในการจัดงาน เป็นการพัฒนาวัฒนธรรมไปตามบริบททางสังคมที่ทันสมัย

5. พิธีกรรมวงจรชีวิตเกี่ยวกับประเพณีศพ พิธีกรรมที่ผู้จัดมีเวลาเตรียมตัวน้อยมาก เนื่องจากยากที่จะบอกและไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าได้ว่าชีวิตคนจะจากไปเมื่อใด ดังนั้นจึงมักทำตามรูปแบบที่นิยมกัน รวมทั้งพึ่งพาอาศัยบริการของผู้ที่มีอาชีพทางด้านนี้เป็นหลัก งานศพจึงเต็มไปด้วยพิธีกรรมและ

ขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีความเคร่งครัดทางศาสนาหรือศาสนพิธี อีกทั้งสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับวันผู้คนจะไม่สนใจเนื้อหาสาระที่โบราณเคยสอดแทรกไว้ในพิธีกรรมงานศพมากขึ้นทุกที งานศพนั้นเป็นโอกาสที่เชื้อให้บุคคลได้ทำสิ่งดีงามมากมาย เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับ อีกทั้งเป็นการปลอบใจคลายทุกข์ญาติผู้เสียชีวิต การปลดเปลื้องสิ่งค้างคาใจ การตระหนักถึงสังขารของชีวิต โดยเฉพาะความตาย ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นแก่ตนไม่ช้าก็เร็ว การระลึกถึงคุณงามความดีและบทเรียนชีวิตจากผู้วายชนม์ รวมทั้งการอุปถัมภ์พระสงฆ์และพระศาสนา งานศพจึงเป็นงานบุญที่ทรงคุณค่า เป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้ล่วงลับและผู้ยังอยู่ ทั้งแก่เจ้าภาพและผู้ร่วมงานได้

6. พิธีกรรมวงจรรชีวิตในทางด้านความเชื่อที่สะท้อนมิติทางด้านพหุวัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธาถูกสะท้อนผ่านพิธีกรรมที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิด สะท้อนมุมมองวิถีคิดของคนไทยพุทธที่แตกต่างกันไป มักแฝงอยู่ในเนื้อหาของรูปแบบของพิธีกรรมและประเพณี เป็นมิติทางด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของไทย ดังสรุปให้เห็นถึงพิธีกรรมของวงจรรชีวิตที่สะท้อนถึงพหุวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน และงานศพในสังคมไทย
ที่มา: ผู้วิจัย

ประเพณี พิธีกรรม	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคกลาง
การเกิด	- พิธีกรรม ฮ่อนกระดัง	- พิธีกรรม ชายเด็กทารก	- พิธีร่อนกระดัง หรือเรียกว่า “เจ้ยกันเดียว”	- พิธีร่อนกระดัง - พิธีลงอุ้ง
การบวช	- บวชสามเณร เรียกว่า “บวรพชา” - บวชพระเรียกว่า “อุปสมบท”	- พิธีบวชสามเณร เรียกว่า “บวชลูกแก้ว”	- บวชสามเณร เรียกว่า “บวรพชา” - บวชพระเรียกว่า “อุปสมบท”	- บวชสามเณร เรียกว่า “บวรพชา” - บวชพระเรียกว่า “อุปสมบท”
งาน แต่งงาน	- พิธีเลี้ยงผี บรรพบุรุษ - พิธีบายศรีสู่ขวัญ	- พิธีเลี้ยงผีเซ่น ผีบรรพบุรุษ - พิธีบายศรีสู่ขวัญ	- พิธีห่มผ้า พระพุทธรูป “รดน้ำสังข์” - พิธีบายศรีสู่ขวัญ	- พิธีห่มผ้า พระพุทธรูป “รดน้ำสังข์” - พิธีบายศรีสู่ขวัญ
งานศพ	- พิธีแห่หม้อธาตุไฟ (หม้อดินเผาใส่กาบ มะพร้าว) - พิธีโรยเถ้า หน้าบ้าน	- พิธีอ่านคัมภีร์ ธรรมเล่มหลวง หน้าศพ - พิธีไผ่ยาม (ผางประทีป) - พิธีแห่ปราสาท และตุง	- พิธีบำเพ็ญกุศล ศพโดยสากลนิยม ทั่วไป	- พิธีบำเพ็ญกุศล ศพโดยสากลนิยม ทั่วไป

จากตารางดังกล่าว พบว่า มีพิธีกรรมและประเพณีในแต่ละภาคของสังคมไทยที่ปรากฏและสะท้อนถึงวัฒนธรรมทางสังคมในมิติความเชื่อของพิธีกรรมการเกิด การบวช งานแต่งงาน งานศพ ซึ่งมีความเหมือนกันในเรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะเป็นตัวสะท้อนความเชื่อในประเพณีนั้น ๆ ส่วนความต่างของพิธีกรรมก็จะเห็นรูปแบบของประเพณีที่สะท้อนถึงมิติทางวัฒนธรรมในด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งจะชี้ให้เห็นวิถีคิดของคนไทยในการประยุกต์ทุนทางวัฒนธรรมในสังคมไทยไปใช้ในบริบทที่หลากหลายเพื่อสอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้วัฒนธรรมที่ถูกสืบทอดและดำรงอยู่ได้ในรูปลักษณะใหม่ในสังคมไทย พร้อมกับสร้างความเข้าใจและความซับซ้อนของความเปลี่ยนแปลงทางด้านมิติทางวัฒนธรรม

ส่วนพิธีกรรมในแต่ละภูมิภาคจะมีความเหมือนกันในด้านความเชื่อ เพราะมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์, 2551) ดังนั้นเมื่อบุคคลได้ย้ายถิ่นไปในสถานที่ใด ๆ จะนำรูปแบบพิธีกรรมของตนเองไปใช้ในการดำเนินชีวิตด้วย ในขณะที่เดียวกันแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกันในเรื่องของธรรมเนียมปฏิบัติ เพราะแต่ละท้องถิ่นมีบริบทพื้นที่ทางสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป จึงใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เรียกว่า “มิติทางวัฒนธรรม” ที่ประกอบไปด้วยความเชื่อที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม ความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจแฝงอยู่ในพิธีกรรมประเพณีการเกิด การบวช งานแต่งงาน และงานศพ

บทสรุปข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ทัศนะความเชื่อของชาวพุทธในสังคมเกี่ยวกับพิธีกรรมวงจรชีวิตที่สะท้อนมิติทางด้านวัฒนธรรมไทยมีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดและความเชื่อที่สามารถต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า พิธีที่เกี่ยวกับประเพณีวงจรชีวิตมีผลต่อความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคล เป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม จึงต้องมีการอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการประกอบพิธีกรรมให้มีอยู่ในสังคมต่อไป
2. ต้องมีการวิจัยว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อพิธีกรรม ทั้งปัจจัยที่เกื้อหนุนและปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อความเชื่อถือศรัทธาในพิธีกรรมของคนในสังคมอย่างไร
3. ต้องมีการเผยแพร่พิธีกรรมให้ประชาชนทั่วไปมีความตระหนักถึงคุณค่าและเข้าใจในวัตถุประสงค์ความสำคัญของพิธีกรรมที่มีผลต่อจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามของสังคมไว้ให้คงอยู่อย่างเหมาะสมกับระเบียบแบบแผนและวิถีชีวิตของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวพิธีกรรมวงจรชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างทางสังคม โดยแบ่งออกให้เป็นลักษณะต่าง ๆ ศึกษาถึงระบบโครงสร้างที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม การรวมตัว และพลังขับเคลื่อนที่ปรากฏในงานประเพณีแต่ละชุมชนท้องถิ่น
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน ความต่างของประเพณีท้องถิ่น ว่ามีความเหมือนกันอย่างไรและมีความต่างกันอย่างไร

3. ควรศึกษาถึงคติคำสอน หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการกับพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาเป็นลักษณะการเทศนาสั่งสอนที่มีความสอดคล้องกันต่อไปได้อย่างเหมาะสม

4. ควรมีการศึกษาพิธีกรรมของคนในท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคอื่น เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความคล้ายคลึง ความสอดคล้อง และอิทธิพลทางจิตใจแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร

5. ควรมีการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นปัจจุบัน เพื่อจะได้สืบสานความเชื่อและพิธีกรรมที่มีคุณค่าไว้และวางแนวทางในการถ่ายทอด สืบทอดพิธีกรรมไว้ให้คงอยู่กับชุมชนและสังคมต่อไป

6. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์และผลกระทบของพิธีกรรมวงจรชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนในสังคมต่อพิธีกรรมอย่างไร และจะสามารถอนุรักษ์ประเพณีไว้ได้อย่างไรในอนาคต

7. ในการศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิต ควรเป็นการศึกษาด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านและพัฒนาท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. *มรดกภูมิปัญญาอีสาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2561.
- นภาจรี น้าเบญจพล และอมรรัตน์ จันทรเพ็ญสว่าง. *จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กองทุน ปิ.ทราเวน, 2537.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. *พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2543.
- ยโสธารา ศิริภาพระภากร. *ศึกษาแนวทางการบูรณาการคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีสารท โฉนดากับหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558.
- สุรัชภัทรดิษฐ์ หลอดคำวัฒนา. *พิธีกรรมและประเพณีในสังคมไทย*. นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2558.
- อมรา พงศาพิชญ์. *วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

บทความวิจัย

THE PRESERVATION OF THE POUK SIAW TRADITION FOR SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM

การอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

SARAYOOT RATSAMEE (สรายุทธ รัศมี)*

วันที่รับบทความ	8 ธันวาคม 2567
วันที่แก้ไขบทความ	14 มีนาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ	31 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นมรดกวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ฉันมิตรและความสามัคคีในสังคมอีสานของประเทศไทย การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของประเพณีผูกเสี่ยวในจังหวัดขอนแก่น ในฐานะทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยใช้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีทุนวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและการแปลงทุนวัฒนธรรมให้เป็นมูลค่าเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อประเมินบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วม และแนวคิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อออกแบบแนวทางที่ลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การตีความจากบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับแนวคิดเชิงทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีผูกเสี่ยวสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่สร้างรายได้แก่ชุมชน ในขณะเดียวกันยังส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำ และความยั่งยืนของชุมชน 7 แนวทาง ประกอบด้วย มิติการพัฒนาวัฒนธรรม มิติการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและชุมชนมิติสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน มิติการศึกษาและการพัฒนาความรู้ มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม และมิติการประเมินผล เพื่อเพิ่มศักยภาพให้ครอบคลุมจำเป็นต้องสร้างชุดเครื่องมือส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตและสร้างคุณค่าต่อชุมชนและสังคมในระยะยาว

คำสำคัญ: ประเพณีผูกเสี่ยว / การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

* นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, E-mail: 6455713001@nstu.ac.th
Student, Department of Social Studies, Faculty of Education, Khon Kaen University

Abstract

The Pouk Siaw tradition is a cultural heritage that reflects deep-rooted friendship and unity within the society of Northeastern Thailand. This study aims to analyze the potential of the Pouk Siaw tradition in Khon Kaen Province as a resource for cultural tourism and to propose strategies for its sustainable application in alignment with the Sustainable Development Goals. The research is framed by an integrated conceptual approach that includes Cultural Capital Theory for analyzing cultural value and converting cultural capital into economic value through tourism activities, Sustainable Community Development Theory for evaluating community participation, and tourism resource management concepts for minimizing environmental impact. This qualitative research employed in-depth interviews as the main data collection method, and content analysis was used to interpret the data through local cultural contexts and theoretical perspectives. The findings reveal that Pouk Siaw has the potential to be developed as a tourism product that generates income for local communities while also promoting the conservation of intangible cultural heritage. Success, however, requires collaboration across all sectors, in line with the SDGs, particularly in promoting economic growth, reducing inequality, and ensuring sustainable communities. The study proposes seven key strategic dimensions: cultural development, economic-based tourism, social and community engagement, environmental sustainability, education and knowledge development, technology and innovation, and evaluation and impact assessment. To enhance the overall capacity of this initiative, it is essential to develop a toolkit that supports the integration of the Pouk Siaw tradition into sustainable cultural tourism. Simultaneously, supportive policy frameworks should be established to promote the continuity of related cultural activities. This will help ensure that Pouk Siaw continues to thrive as a living cultural heritage that contributes lasting value to both the community and broader society.

Keywords: Pouk Siaw Tradition / Cultural Tourism / Sustainable Development Goals (SDGs)

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ สัมผัส และชื่นชมกับความเป็นเอกลักษณ์และความแตกต่างของวัฒนธรรมของพื้นที่ต่างถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเพณี หรืออาหาร เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ การจ้างงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา, 2548: 209 – 210) โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีคุณค่า การนำประเพณีท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเชื่อมโยงระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน (ชิตาวีร์ สุขคร, 2562: 2)

ประเพณีที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ประเพณีผูกเสี่ยว (The Pouk Siaw Tradition) ซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ดังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ในพงศาวดารล้านนาไทยมีข้อความสำคัญปรากฏว่า “พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนเม็งราย พ่อขุนงำเมือง ได้จัดพิธีกรรมปฏิญาณเป็นสหายหรือเสี่ยวกัน โดยการกรัดเลือดลงในจอกสุราแล้วคลุกเคล้า ทั้ง 3 พระองค์ ทรงดื่มเลือดของกันและกันพร้อมกับกราบไหว้เทพอารักษ์ให้เป็นสักขีพยานว่าจะรักสมัครสมานน้ำใจกัน ไม่ทำร้าย เบียดเบียนกัน” (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2527: 46 – 54) ประเพณีผูกเสี่ยวนับเป็นประเพณีดั้งเดิมของคนกลุ่มวัฒนธรรมอีสานมาแต่อดีต เป็นประเพณีที่อยู่คู่กับสังคมของชาวอีสาน คำว่า “เสี่ยว” เป็นคำที่มีความหมายไปในทางที่ดิงาม หมายถึง มิตรแท้ เพื่อนแท้ หรือเพื่อนตาย ซึ่งมีความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อกัน มีความผูกพันทางด้านจิตใจกันอย่างจริงใจและเต็มใจ และไม่มีอำนาจใด ๆ จะมาพรากให้จากกันได้แม้แต่ความตาย ทั้งนี้ ความผูกพันของเสี่ยวนี้ไม่มีเฉพาะกับเสี่ยวเท่านั้น หากมีความหมายผูกพันเชื่อมโยงไปถึงครอบครัว ญาติ พี่น้อง และหมู่บ้านของเสี่ยวด้วย การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการเพื่อนตายไว้คอยช่วยเหลือเมื่อคราวตกยากและเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น และเพื่อให้ความเป็นเพื่อนตายผูกพันกันตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2523: 1 – 2) อธิบายไว้ว่า รูปแบบของประเพณีผูกเสี่ยวคือ การนำบุคคลสองคนมาผูกพันเป็นมิตรกัน โดยในการเลือกคู่เสี่ยวมักจะเลือกเพศเดียวกัน คู่เสี่ยวจะต้องมีลักษณะ ท่าทาง รูปร่าง หน้าตา อายุ อารมณ์ จิตใจ บุคลิกภาพ และทัศนคติที่คล้ายคลึงหรือเหมือนกัน ประเพณีนี้มีการปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยก่อน โดยเมื่อผู้ใหญ่เห็นว่าลูกหลานมีลักษณะคล้ายคลึงและมีความรักใคร่สนิทสนมกันจริง ๆ ก็จะจัดพิธีผูกเสี่ยวให้ โดยใช้เส้นฟ้ายผูกข้อมือของทั้งคู่ พร้อมทั้งอวยพรให้ทั้งสองเป็นเพื่อนตายกัน บางครั้งอาจมีการดื่มน้ำสาบานระหว่างคู่เสี่ยวด้วย เมื่อคู่เสี่ยวสาบานกันแล้ว พวกเขาจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อย และความสมัครสมานสามัคคีในครอบครัว ชุมชน และสังคม

ในสังคมปัจจุบันพบว่า ประเพณีผูกเสี่ยวยังคงพบเห็นได้ในบางพื้นที่ของภาคอีสาน ซึ่งยังมีการปฏิบัติอยู่บ้าง โดยเฉพาะในจังหวัดขอนแก่นที่ได้มีการอนุรักษ์ประเพณีนี้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการจัดงานเทศกาลโหม่นนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาดของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, 2560: 2) งานดังกล่าวได้นำพิธีผูกเสี่ยวที่เป็นประเพณีเก่าแก่และดิงามของชาวภาคอีสานมาผนวกเข้ากับเทศกาลโหม่นนาชาติและรักษาประเพณีนี้ให้คงอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา ประเพณีผูกเสี่ยวถูกนำมาใช้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (ไตรรัตน์ แงดสันเทียะ, 2558: 67) การพัฒนาและส่งเสริมประเพณีนี้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอมิติที่หลากหลาย ซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงแค่การดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในหลายมิติ ประกอบด้วย 1) มิติทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยการสร้างรายได้ผ่านการท่องเที่ยวสินค้าและบริการท้องถิ่น เช่น งานฝีมือและอาหาร (Melanie Kay Smith and Greg Richards, 2013: 75) ช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าและสร้างงานให้กับชุมชน 2) มิติทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสร้างความร่วมมือในสังคม (UNWTO, 2021: 9-11) 3) มิติทางสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Christina Aas et al., 2005: 28) และ 4) มิติการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์และการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลัง

การศึกษานี้จึงต้องการนำเสนอศักยภาพของประเพณีผูกเสี่ยวของจังหวัดขอนแก่นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มาใช้ในการส่งเสริมประเพณีให้เกิดผลดีทั้งในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ ผ่านกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory) ของ Pierre Bourdieu (1986) ซึ่งเน้นถึงการแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว ทฤษฎีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Community Development Theory) ของ Robert Chambers (1997) ในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม การศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์ผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวผ่านกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว ส่งเสริมความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับการนำประเพณีผูกเสี่ยวมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในบริบทของการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรม ทศนคติ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีผูกเสี่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พื้นที่ศึกษา คือ ประเพณีผูกเสี่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยเลือกชุมชนที่ยังมีการจัดกิจกรรมผูกเสี่ยวในบริบทของงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานเทศกาลโหม่นนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาด จังหวัดขอนแก่น หรือกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดกิจกรรมประเพณีผูกเสี่ยว กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและผู้รู้ท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้จัดงาน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน จำนวน 15 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานกิจกรรม รูปภาพ วิดีโอ และสื่อประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกคน ก่อนการสัมภาษณ์ และดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างเคร่งครัดตามหลักจริยธรรมในการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดความจากบทสัมภาษณ์ การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลัก และการตีความภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบและแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

การทบทวนวรรณกรรม

ประวัติและความเป็นมาของประเพณีผูกเสี่ยว

ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สะท้อนถึง ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและความเป็นปึกแผ่นในชุมชน ในปัจจุบันประเพณีนี้เริ่มเลือนหายไปจากสังคมมี เพียงบางพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่นที่ยังคงอนุรักษ์และนำเสนอผ่านกิจกรรมในงานเทศกาลโหม่งนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาด ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และมี ส่วนร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้

ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มไทยลาวหรือชาวอีสาน ซึ่งมีรากฐานยาวนาน จนไม่สามารถระบุได้ว่าเริ่มต้นเมื่อใด คำว่า “เสี่ยว” ในภาษาอีสานหมายถึง “เพื่อนรัก” หรือ “เพื่อนตาย” ที่มีความผูกพันลึกซึ้ง เสมือนเป็นชีวิตเดียวกัน คู่เสี่ยวจะดูแลและช่วยเหลือกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ ห่างไกลเพียงใด ในอีกแง่มุมหนึ่ง “เสี่ยว” มีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำว่าเพื่อนสนิท ซึ่งเฉพาะผู้ใช้ภาษา เท่านั้นที่จะเข้าใจอย่างแท้จริง คำนี้สะท้อนถึงมิตรภาพที่แท้จริง ความซื่อสัตย์ และความผูกพันทาง จิตใจที่ยั่งยืน เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีสิ่งใด รวมถึงความตาย สามารถแยกออกจากกันได้ พิธีกรรมการ ผูกเสี่ยวมีลักษณะคล้ายกับการทำสัตย์สาบาน (วิจิตร ขอนยาง, 2532: 2 – 3) ซึ่งแสดงถึงความตั้งใจ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคง แม้ว่าปัจจุบันพิธีจะเรียบง่ายลง แต่แก่นแท้ของวัฒนธรรมยังคงสะท้อนถึง ความสำคัญของมิตรภาพและความสามัคคี

ประเพณีผูกเสี่ยวมีรากเหง้าสัมพันธ์กับวัฒนธรรมลาว สืบเนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีความใกล้ชิด กันทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต อาชีพ ความสัมพันธ์ของประชากรและสายน้ำโขง การผูกเสี่ยวจึงสะท้อนถึง มิตรภาพที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมท้องถิ่น การเป็นเสี่ยวกันต้องผ่านพิธีกรรมสำคัญโดยมีผู้ใหญ่หรือ บุคคลที่เคารพทำพิธีผูกข้อมือเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ คู่เสี่ยวจะยึดมั่นในข้อผูกพันและให้ความรัก ความเคารพอย่างแท้จริง ความสัมพันธ์นี้จะคงอยู่แน่นแฟ้นตลอดไป ความเป็นมาของประเพณีผูกเสี่ยว จากหลักฐานที่ปรากฏพอจะสืบค้นหลักฐานอ้างอิงเกี่ยวกับผูกเสี่ยวอยู่ 2 ทาง (สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ม.ป.ป.) คือ

1. ด้านวรรณคดี การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการสืบทอดมานาน โดยได้ปรากฏหลักฐานในหนังสือที่ถือว่าเป็นวรรณคดีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายเรื่อง เช่น

เรื่องพระลัก พระลาม ฉบับพื้นบ้านอีสาน ตอนพญาครุฑคิดถึงเสี่ยว เป็นกลอนว่า “อันว่า ปีตาพระ พ้อพญาภายพูน อ้อยว่า จักไปหาเจ้า สหายแพงผู้เป็นเสี่ยว” ซึ่งแปลความได้ว่า “พญาครุฑ ผู้เป็นเจ้า แห่งฟากฟ้า ได้กล่าวว่าจะไปหาเจ้าผู้เป็นสหายอันเป็นที่รักและเป็นเสี่ยว” โดยในบริบทนี้ เสี่ยวของ พญาครุฑคือ พญานาค ซึ่งแม้จะอยู่คนละโลก (ฟ้าและน้ำ) แต่ความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างทั้งสองถูก ถ่ายทอดอย่างลึกซึ้ง สื่อให้เห็นถึงความศรัทธาและความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งสะท้อนแนวคิดหลักของ ความเป็นเสี่ยวในวัฒนธรรมอีสานว่าเป็นมิตรภาพที่มั่นคงแม้อยู่ห่างไกล

ในเรื่องผาแดงนางไอ่ ตอน สองพญานาคแบ่งเมืองกันปกครองและให้สัญญาต่อกันเป็นกลอนว่า “สองก็รักขอดมันเหมือนฮวมเคหัง การครองคุณเลี้ยวสหายหลายชั้น จึงได้ขอดมันหมาย ฮวมไมตรี เพื่อจักเป็นใจเดียวบ่ล่อยมายม้าง” แปลได้ว่า “ทั้งสอง (พญานาค) รักและผูกพันแน่นแฟ้น เหมือนบ้านเรือนที่หลอมรวมเป็นหนึ่งความเป็นเพื่อนสนิทและสหายผู้ยิ่งใหญ่ จึงได้ร่วมกันสร้างไมตรีและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เพื่อให้ใจทั้งสองเป็นหนึ่งเดียว และไม่มีสิ่งใดจะมาทำลายมิตรภาพนี้ได้” และเรื่องสุริยวง “สั่งเล่ามาล้วงม้างพ่อพระองค์กุมพลเจ้าสุริวงเป็นเลี้ยว” แปลได้ว่า “ขอให้คำพูดนี้เป็นที่ยืนยันว่าพระองค์กุมพลเจ้าสุริวงเป็นเลี้ยวกัน (เพื่อนสนิทที่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้ง)”

2. ด้านประวัติศาสตร์ ในพงศาวดารล้านนาไทย ระบุว่า พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนเม็งราย และพ่อขุนน้ำง่าเมือง ได้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมปฏิญาณตนเป็น “สหาย” หรือ “เลี้ยว” โดยการกรีดเลือดลงในจอกสุรา แล้วทรงดื่มเลือดของกันและกัน จากนั้นได้กราบไหว้เทพอารักษ์ให้เป็นพยาน ซึ่งพิธีกรรมนี้นับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์แบบผูกเลี้ยวในประวัติศาสตร์ล้านนาไทย และอีกหลักฐานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีการสร้างความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ได้มีการสำรวจประชาชนที่มีวัน เดือน ปีเกิดตรงกับวันพระราชสมภพของพระองค์ เพื่อขึ้นบัญชีเป็น “สหชาติ” หรือเพื่อนร่วมวันเกิด และพระราชทานเหรียญมงคลเป็นที่ระลึกแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว ซึ่งแนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับแนวคิด “เลี้ยว” ในวัฒนธรรมภาคอีสานที่เน้นความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและยังยืนระหว่างบุคคล (มนตรี โคตรคันทา, 2564) แต่บางแนวคิดมองว่าเรื่องสหชาติที่ราชสำนักสยามรับมาใช้ น่าจะยืมมาจากอินเดียมากกว่าลาว ดังปรากฏหลักฐานในนิบาตชาดกหลายเรื่อง เช่น มโหสถชาดก เป็นต้น

สะท้อนให้เห็นว่า แนวคิด “เลี้ยว” ไม่ใช่เพียงมิตรภาพทั่วไป แต่เป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยทางวัฒนธรรม เชิงจิตวิญญาณ และการเมือง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดผ่านวรรณกรรม พิธีกรรม และการปฏิบัติจริงในสังคมไทย-ลาวมาอย่างยาวนาน เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงคุณค่าของความผูกพัน ความสามัคคี และการให้เกียรติในวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคนี้อย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีผูกเลี้ยวจึงไม่เพียงแต่เป็นการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค หากยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เสริมสร้างสายใยความสัมพันธ์ในสังคม และอาจพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนในอนาคต

รูปแบบการผูกเลี้ยวในจังหวัดขอนแก่น

ในอดีตประเพณีผูกเลี้ยวมีรูปแบบไม่ซับซ้อนหรือยุ่งยากมากนัก โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อผูกพันคู่เลี้ยวให้แน่นแฟ้นและเป็นสิริมงคล รวมถึงการแจ้งให้ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายและคนในชุมชนรับรู้ถึงสายสัมพันธ์ของคู่เลี้ยวและร่วมเป็นสักขีพยานในพิธีดังกล่าว ซึ่งมีการ “จองคู่เลี้ยว” ซึ่งคำว่า “จอง” หมายถึง การที่ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายพิจารณาเด็กที่มีความสนิทสนมรักใคร่กัน ก่อนที่เด็กจะรู้ตัวว่าจะจะเป็นคู่เลี้ยวกัน โดยการพูดคุยหรือแจ้งความประสงค์ในการผูกเลี้ยวระหว่างสองคนนี้ คนที่จะเป็นคู่เลี้ยวกันจะต้องมีอายุใกล้เคียงกัน มีเพศเดียวกัน มีรูปร่างหน้าตาที่คล้ายกัน หรือมีความสามารถ อุปนิสัย และฐานะที่เหมาะสม รวมถึงความสนิทสนมกันในระดับหนึ่ง เมื่อการ “จอง” เสร็จสิ้น พิธีผูกเลี้ยวก็จะเริ่มขึ้น โดยมีหมอสวดขวัญ (หมอปราหมณ์) เป็นผู้ทำพิธีสวดคำสวดขวัญจนเสร็จสิ้น จากนั้นหมอสวดขวัญจะนำข้าวเหนียวใส่่มือให้คู่เลี้ยวคนละหนึ่งปั้น พร้อมไข่มุขและกล้วยน้ำว้าคนละผล ก่อนจะใช้ฝ่ายผูกข้อมือของคู่เลี้ยวเป็นครั้งแรก หลังจากนั้น พ่อแม่ พี่น้อง รวมถึงเพื่อนฝูงของทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันผูกแขนให้คู่เลี้ยว พร้อมให้ศีลให้พรและโอวาทให้ทั้งสองรักใคร่เกื้อกูลกันและเคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่ายจนตลอดชีวิต เมื่อเสร็จสิ้นพิธี พิธีกรจะนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงผู้มาร่วมพิธีทั้งหมด ต่อมาประเพณีผูกเลี้ยวได้มีการพัฒนาโดยการนำพานบายศรีเข้ามาใช้ในการ

ประกอบพิธี เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พิธีกรรม แต่ขั้นตอนและอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธียังคงเหมือนเดิม (อุดม บัวศรี, 2553)

สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต คือ 1) การเลือกคู่เสียว ในอดีตการเลือกคู่เสียวจะพิจารณาจากหลายปัจจัย เช่น อายุที่ใกล้เคียงกัน เพศเดียวกัน รูปร่างหน้าตา ความรู้ความสามารถ อุปนิสัยฐานะ และความสนิทสนมของทั้งสองฝ่าย ซึ่งญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ในปัจจุบันการเลือกคู่เสียวเป็นการตัดสินใจโดยความสมัครใจและความพึงพอใจของคู่เสียวเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีข้อกำหนดเช่นเดิม และ 2) วัตถุประสงค์ของการผูกเสียว ในอดีตการผูกเสียว หมายถึงการสร้างมิตรภาพที่แท้จริงและยั่งยืน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดชีวิต แต่ในปัจจุบันการผูกเสียวบางคู่อาจเกิดขึ้นตามกระแสนิยม หรือจากความอยากรู้อยากลอง โดยบางครั้งอาจไม่มีความสำคัญหรือความตั้งใจจริงในการผูกพัน ในบางกรณีคู่เสียวอาจผูกเสียวเพื่อประโยชน์ร่วมกัน แต่ก็ยังมีบางคู่ที่ยังคงยึดมั่นในวัตถุประสงค์เดิมของการผูกเสียวอย่างแท้จริง

ในปัจจุบันประเพณีผูกเสียวยังคงพบในบางพื้นที่ของภาคอีสานเท่านั้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้รูปแบบสังคม ค่านิยม และวิถีชีวิตมีการปรับตัวไปอย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาจากมิติทางสังคมวิทยา จะเห็นได้ว่า ความพลวัตของสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีนี้อย่างชัดเจน โดยการผูกเสียวในปัจจุบันไม่จำเป็นต้องยึดติดกับข้อกำหนดแบบเดิม ทุกคนสามารถเลือกเป็นคู่เสียวได้ตามความสมัครใจ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่การเลือกคู่เสียวมีข้อกำหนดที่เข้มงวด เช่น อายุ เพศ และลักษณะทางสังคมของผู้ที่เป็นคู่เสียว ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเพณีผูกเสียวในปัจจุบันสามารถมองได้ว่าเป็น “ประเพณีประดิษฐ์” (Manufactured tradition) ซึ่งได้รับการสร้างขึ้นโดยภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างแลนด์มาร์กของพื้นที่ โดยพิธีกรรมที่จัดขึ้นมักไม่ได้มีความหมายทางจิตใจหรือความเคร่งครัดเหมือนในอดีต แต่กลายเป็นเพียงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิถีชีวิตในปัจจุบัน พิธีกรรมจึงถูกปรับให้เรียบง่ายขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบันและตอบสนองต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

ประเพณีผูกเสียวในจังหวัดขอนแก่น: แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศักยภาพของประเพณีผูกเสียวในจังหวัดขอนแก่นกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ร่วมกับการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มิติการพัฒนาวัฒนธรรม

1.1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีผูกเสียวอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบันสามารถทำได้ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องมีการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม การนำประเพณีผูกเสียวมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถทำให้ผู้คนเข้าใจและสัมผัสถึงมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนอีสานได้ แต่การส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องคำนึงถึงความเคารพในประเพณีและการไม่บิดเบือนความหมายดั้งเดิมของมัน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนโดยไม่ทำลายคุณค่าทางจิตใจของประเพณี เช่น การจัดกิจกรรมที่ยังคงรักษาพิธีกรรมดั้งเดิม โดยมีการอธิบายและให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับความหมายและประวัติความ

เป็นมาของการผูกเสี่ยว รวมทั้งวิธีการดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่าไม่เป็นเพียงแค่การแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมไปยังรุ่นต่อไป

1.2 ผลกระทบของการนำประเพณีผูกเสี่ยวมาประยุกต์ในกิจกรรมการท่องเที่ยว การนำประเพณีผูกเสี่ยวมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบได้ดังนี้

ผลกระทบเชิงบวก เช่น 1) การสร้างรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การจัดกิจกรรมผูกเสี่ยวร่วมกับงานใหม่นานาชาติในฐานะกิจกรรมท่องเที่ยวช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น เช่น การจัดห้องพัก การขายสินค้าหัตถกรรม การให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม ทำให้มีการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน 2) การเสริมสร้างความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม การฟื้นฟูและการนำประเพณีผูกเสี่ยวมาใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง และกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจศึกษาและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 3) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการผูกเสี่ยวจะได้เรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์มีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมองว่า หากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยไม่มีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพอาจเกิดผลกระทบเชิงลบ เช่น 1) การบิดเบือนคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีอาจถูกดัดแปลงหรือบิดเบือนความหมายเพื่อให้เหมาะสมกับการตลาดหรือความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ผลที่ตามมาคือการสูญเสียคุณค่าทางจิตใจและความหมายของประเพณีที่เคยมีมานาน 2) การท่องเที่ยวแบบมุ่งเน้นผลกำไร อาจทำให้ประเพณีผูกเสี่ยวถูกนำเสนอในรูปแบบที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพียงเพื่อสร้างความบันเทิงหรือดึงดูดนักท่องเที่ยว 3) การสูญเสียความเชื่อมโยงกับชุมชน หากการจัดกิจกรรมผูกเสี่ยวมุ่งเน้นไปที่การดึงดูดนักท่องเที่ยวอาจทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้สัมผัสถึงความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างคู่เสี่ยว เนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ได้เป็นการสร้างมิตรภาพอย่างแท้จริง แต่มองว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ

การจัดการกับผลกระทบเหล่านี้ จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนภาคประชาสังคมและแกนนำชุมชน จะต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการควบคุมและกำกับดูแลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม คงไว้ซึ่งสาระสำคัญและคุณค่าดั้งเดิมของประเพณีผูกเสี่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องมีการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่บิดเบือนแก่นแท้ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้การฟื้นฟูประเพณีผูกเสี่ยวสามารถดำเนินควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างอัตลักษณ์ชุมชน และรักษามรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ภาพที่ 1 เชื่อนผูกเสี่ยว ฒ งานโหม่นนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาด จังหวัดขอนแก่น
ที่มา: Khon Kaen Talk, 2567

2. มิติการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ

2.1 การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเพณีผูกเสี่ยวในฐานะกิจกรรมการท่องเที่ยว การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเพณีผูกเสี่ยวในฐานะผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจำเป็นต้องพิจารณาหลายปัจจัย เช่น การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ การสร้างงาน การกระตุ้นเศรษฐกิจ ในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการเสริมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวเกิดขึ้นได้หลายด้าน เช่น 1) การสร้างงาน การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสี่ยวสามารถสร้างงานในหลายภาคส่วน เช่น ธุรกิจท่องเที่ยว ร้านอาหาร สินค้าหัตถกรรม และการบริการ 2) การกระตุ้นการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศที่มาร่วมกิจกรรมนี้จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยการใช้จ่ายในที่พัก ร้านอาหาร และการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ 3) การสร้างรายได้จากการขายสินค้า เช่น ของที่ระลึกจากการผูกเสี่ยว หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ และ 4) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว การประเมินมูลค่าเหล่านี้สามารถใช้วิธีการคำนวณมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การคำนวณมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว โดยรวมถึงการเก็บข้อมูลการใช้จ่ายในพื้นที่และประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว

2.2 กลยุทธ์การตลาดสำหรับการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการตลาดและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารและการตลาดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว กลยุทธ์การตลาดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวสามารถใช้แนวทางดังต่อไปนี้ 1) การสร้างการรับรู้ (Awareness) การสร้างการรับรู้เกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยวในระดับชาติและนานาชาติ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวประเทศไทยในการประชาสัมพันธ์ และการสร้างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ เพื่อสร้างการรับรู้ในกลุ่มนักท่องเที่ยว ตัวอย่างคือ การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่ภาพถ่าย

และวิดีโอเกี่ยวกับกิจกรรมผูกเสี่ยวในงานเทศกาลท้องถิ่น เช่น Facebook หรือ Instagram ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องวัฒนธรรม 2) การสร้างประสบการณ์ (Experience) การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำสำหรับนักท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมในการผูกเสี่ยวจริง เช่น การจัดเวิร์กช็อปการผูกเสี่ยวในวันสำคัญ เช่น เทศกาลโหมหนานาชาติ ตัวอย่างคือการจัดกิจกรรมที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์การผูกเสี่ยวด้วยตนเอง หรือการให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเพณีนี้ผ่านกิจกรรมและการสนทนากับคนในชุมชน 3) การสร้างความรู้สึกพิเศษ (Exclusivity) การทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่พิเศษ เช่น การออกแบบกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถได้สัมผัสประเพณีที่ไม่สามารถพบได้ในที่อื่น ตัวอย่าง การจัดกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนในช่วงเทศกาลผูกเสี่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4) การสร้างคุณค่าในท้องถิ่น (Local Value) การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณค่าท้องถิ่น เช่น การใช้วัตถุดิบจากชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมนี้และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น ตัวอย่าง การขายของที่ระลึกที่ผลิตจากท้องถิ่น เช่น เครื่องประดับที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ หรือผ้าทอมือที่มีลวดลายเฉพาะของท้องถิ่น ในอนาคตอาจมีการศึกษาการใช้แนวคิดทฤษฎีการตลาดเพื่อส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว เช่น ทฤษฎีการตลาดแบบประสบการณ์ (Experiential Marketing Theory) และทฤษฎีการตลาดเชิงประสาน (Relationship Marketing Theory) จะช่วยให้สามารถออกแบบกลยุทธ์การตลาดที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทฤษฎีการตลาดแบบประสบการณ์ (Pine, B. Joseph, 1999: 21) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและความหมายต่อนักท่องเที่ยวจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว ดังนั้น การนำเสนอกิจกรรมผูกเสี่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์จริงในวิธีการผูกเสี่ยวสามารถสร้างมูลค่าและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มิติทางสังคมและชุมชน

3.1 บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องอาศัยบทบาทสำคัญจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่หลักในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่พร้อมกับการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจ ผ่านการท่องเที่ยว ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในหลายด้าน เช่น การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยวผ่านการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะช่วยรักษาและเผยแพร่ประเพณีดังกล่าวไปยังผู้มาเยือน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะช่วยให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมดำเนินไปในทิศทางที่ยั่งยืน โดยให้ประโยชน์แก่ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวผ่านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริง

3.2 การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักและมีคุณค่าในสายตาของทั้งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเอง ประเพณีนี้มีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการนำเสนอพิธีกรรมการผูกเสี่ยวที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและมั่นคง ระหว่างคู่เสี่ยวและชุมชน ผ่านการพัฒนาอัตลักษณ์ของชุมชน (Community Identity Theory) (Manuel Castells, 2000: 56) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการใช้ประเพณีท้องถิ่นในการสร้างความรู้สึกของความเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจและทำให้ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามัคคีและความยั่งยืนในการพัฒนาในอนาคต

ภาพที่ 2 กิจกรรมประเพณีผูกเสี่ยว ณ เขื่อนผูกเสี่ยว จังหวัดขอนแก่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567

3.3 การสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน ประเพณีผูกเสี่ยวไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพ แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงความเข้มแข็งของชุมชนในระดับสังคม การส่งเสริมประเพณีนี้ทำให้ชุมชนท้องถิ่นรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน การส่งเสริมประเพณีผ่านการท่องเที่ยวช่วยให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปยังรุ่นต่อรุ่น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Jenny Briedenhann and Eugenia Wickens, 2004: 150)

4. มิติสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน

4.1 แนวทางการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการจัดกิจกรรมประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ต้องให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณมาก รวมถึงขยะและมลภาวะที่เกิดจากการจัดงาน โดยมีแนวทางการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาใช้ได้หลายวิธี เช่น การใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่ายหรือวัสดุจากธรรมชาติในการจัดเตรียมกิจกรรมและสิ่งของที่ใช้ในงาน การส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมงานใช้การเดินทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การเดินทางโดยรถไฟหรือรถโดยสารสาธารณะ การใช้ระบบจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การคัดแยกขยะหรือการใช้ระบบการหมุนเวียนขยะ การออกแบบกิจกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดกิจกรรมกลางแจ้งที่ไม่จำเป็นต้องใช้พลังงานไฟฟ้ามาก และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาสีเขียว

4.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนตามกรอบแนวคิด SDGs การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นไปอย่างยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถทำได้ผ่านกรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและยั่งยืน การลดการปล่อยมลพิษและของเสีย รวมถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการเชื่อมโยงประเพณีผูกเสี่ยวกับเป้าหมาย SDGs จะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ตัวอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้คือการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติในการทำบายศรีหรือของที่ใช้ในพิธีกรรมนี้ การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม หรือการพัฒนากิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน (United Nations, 2015: 6) รวมถึงการวิจัยความเชื่อมโยงของประเพณี

ผูกเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ในมิติสิ่งแวดล้อม นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมประเพณีนี้ได้โดยมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในชุมชนและนักท่องเที่ยว เช่น การเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรมผูกเสี่ยว (เช่น ดอกไม้, ใบไม้, ข้าวเหนียว, ไข่ต้ม) แทนวัสดุที่เป็นพลาสติก ซึ่งจะลดการผลิตขยะพลาสติกที่มีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการนำเสนอเรื่องราวของประเพณีผูกเสี่ยวในแง่ของการเคารพและรักษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยสร้างการรับรู้และทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Jenny Briedenhann and Eugenia Wickens, 2004: 160)

5. มิติการศึกษาและการพัฒนาความรู้

5.1 การพัฒนาชุดการเรียนรู้และสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยว เป็นการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องพิจารณาเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น เยาวชน โดยสามารถใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ วิดีโอ หรือเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยว ประวัติความเป็นมาของประเพณี และขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ สิ่งที่สำคัญคือการเลือกวิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การใช้ภาษาที่เป็นมิตร หรือการใช้ภาพและสื่อวิดีโอที่สามารถแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในพิธีกรรม การให้ข้อมูลในรูปแบบที่เป็นเรื่องราวก็สามารถช่วยเพิ่มความน่าสนใจได้

5.2 การบูรณาการประเพณีผูกเสี่ยวในหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกด้านวัฒนธรรม เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งในระดับโรงเรียนและระดับอุดมศึกษา โดยสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดกิจกรรมสอนเสริม การศึกษาภาคสนาม หรือโครงการการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรงจากวิถีวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ในท้องถิ่น เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมท้องถิ่น การอยู่ร่วมกันในชุมชน และบทบาทของพิธีกรรมในการเสริมสร้างโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ อาจมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงคุณค่า การลงพื้นที่ศึกษาวัฒนธรรม หรือการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริง ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษา เช่น กิจกรรม “จำลองพิธีผูกเสี่ยว” หรือ “นิทรรศการวัฒนธรรมอีสาน” ที่ผสานสาระทางวัฒนธรรมเข้ากับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมแนวทางการบูรณาการเช่นนี้ไม่เพียงช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตนเอง แต่ยังเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในเชิงลึก ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของความสัมพันธ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

6. มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะประเพณีผูกเสี่ยว ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายโดยเฉพาะในเชิงการศึกษาวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสบการณ์และมีส่วนร่วมจากผู้คนทั่วโลกอย่างกว้างขวางผ่านสื่อดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ในแง่ของการตลาด เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณี แต่ยังสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและสะท้อนถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ (J Kim and Iis Tussyadih, 2013: 47) ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ประเพณีผูกเสี่ยว โดยภาคประชาชน
ที่มา: พงษ์ศักดิ์ สลักขร, 2567

6.1 การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อโซเชียลในการประชาสัมพันธ์ ในยุคเทคโนโลยี 5.0 ผ่านการสร้างเนื้อหาที่มีความสร้างสรรค์และการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชม (ปราณี อัครภูมิติกุล, 2563: 90) เช่น การใช้วิดีโอที่ถ่ายทอดขั้นตอนพิธีกรรมและความสำคัญทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมเช่น Instagram, Facebook, TikTok, YouTube เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีนี้ให้เข้าถึงผู้คนในหลากหลายวงการ (Pop, Rebeka-Anna et al., 2021: 1 – 2) เช่น การจัดกิจกรรมถ่ายทอดสดหรือสร้างเนื้อหาสื่อสารที่สะท้อนวิถีชีวิตและความงดงามของพิธีผูกเสี่ยว ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล

6.2 การออกแบบแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ที่มีฟังก์ชันการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยวเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและขั้นตอนการผูกเสี่ยวได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ แอปพลิเคชันสามารถรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสี่ยว รวมถึงการสอดแทรกฟีเจอร์เสมือนจริง (Augmented Reality: AR) ที่ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถสัมผัสประสบการณ์ของพิธีกรรมผ่านเทคโนโลยี AR เช่น การสวมใส่ชุดพิธีหรือการฝึกผูกแขนเสมือนจริง ซึ่งสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและน่าสนใจ นับเป็นนวัตกรรมใหม่ในโลกศตวรรษที่ 21

7. มิติการประเมินผล

7.1 การประเมินความสำเร็จของการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรพิจารณาในหลายมิติ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถประเมินผลได้จากตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) มิติทางเศรษฐกิจ

การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวสามารถวัดผลได้จากจำนวนผู้เข้าชมกิจกรรมและรายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น รายได้จากการขายสินค้าพื้นเมืองและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถคำนวณเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ 2) มิติทางสังคม ความสำเร็จในด้านสังคมจะวัดจากการสร้างความเข้าใจและความมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจในประเพณีของตน การมีส่วนร่วมนี้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยวและช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว 3) มิติทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการถ่ายทอดประเพณีผูกเสี่ยวเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดสำคัญ ความสำเร็จในด้านนี้จะเห็นได้จากการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการรักษาคุณค่าของประเพณีในท้องถิ่น เช่น การสร้างสื่อการเรียนรู้หรือแอปพลิเคชันเพื่อการเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม และ 4) มิติทางสิ่งแวดล้อม การประเมินผลจากมิติสิ่งแวดล้อมควรพิจารณาผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อธรรมชาติ เช่น การลดการใช้ทรัพยากรหรือการจัดกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสามารถประเมินได้จากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและการใช้วัสดุที่ยั่งยืน

7.2 การศึกษาความพึงพอใจและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีผูกเสี่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการประเมินความสำเร็จของกิจกรรม โดยสามารถวิเคราะห์จากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านประสบการณ์การท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การได้รับข้อมูลที่มีคุณค่าเกี่ยวกับประเพณีและการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ โดยสามารถวัดความพึงพอใจได้จากการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวหลังการเข้าร่วมกิจกรรม 2) ปัจจัยด้านความสะดวกสบายและบริการ การจัดการกิจกรรมที่ดีและบริการที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับกิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จะทำให้เกิดความพึงพอใจที่สูงขึ้นและเพิ่มโอกาสในการกลับมาเยี่ยมชมอีกครั้ง 3) การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย นักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถเข้าถึงประเพณีผูกเสี่ยวในมุมมองที่ลึกซึ้ง จะมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจสูงและมีแนวโน้มที่จะกลับมาเยี่ยมชมในอนาคต ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าชมได้มีส่วนร่วมในพิธีผูกเสี่ยวด้วยตนเอง และ 4) ปัจจัยด้านการรับรู้ของนักท่องเที่ยว การที่นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นจะส่งผลให้พวกเขามีความพึงพอใจสูงขึ้น และอาจมีการแชร์ประสบการณ์ในโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นการโปรโมตกิจกรรมนี้ในทางที่มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน พบว่าประเพณีผูกเสี่ยวมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนไปพร้อมกับการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสี่ยว เช่น การจัดพิธีผูกเสี่ยวในงานเทศกาลโหม่นนาชาติ จังหวัดขอนแก่น ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมเข้ากับมิติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลต่อการฟื้นฟูอัตลักษณ์ชุมชน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและสากล จากการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory) ของ Pierre Bourdieu (1986) ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นตัวอย่างของทุนวัฒนธรรมที่สามารถแปลงเป็นทุนเศรษฐกิจได้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว โดยไม่สูญเสียความหมายเดิม หากได้มีการจัดการอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมผูกเสี่ยวในเชิงวัฒนธรรม ยิ่งสะท้อนถึงการใช้ทุนวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของ Robert

Chambers (1997) ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากฐานรากและการเสริมสร้างพลังให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมผูกเสี่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวมีทั้งผลดีและข้อควรระวัง คือ ประเพณีนี้สามารถสร้างรายได้แก่คนในพื้นที่จากการจัดงานประจำปี เช่น อาชีพการแสดงพื้นบ้าน การจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม และการให้บริการในภาคการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกัน ยังช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน และก่อให้เกิดความสนใจในหมู่เยาวชนต่อการเรียนรู้และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ประเพณีผูกเสี่ยวในบริบทการท่องเที่ยวต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะทำให้อาชีพเดิมของพิธีกรรมถูกลดทอนหรือนำเสนอในลักษณะเชิงพาณิชย์มากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การบิดเบือนความหมายเชิงจิตวิญญาณที่แท้จริงของประเพณีได้ แสดงให้เห็นว่า ความยั่งยืนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานด้านวัฒนธรรม และประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมที่ยังคงสาระสำคัญของประเพณี และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตร่วมสมัยได้อย่างสมดุล นอกจากนี้ การบูรณาการประเพณีผูกเสี่ยวในหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในสถานศึกษาเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมในระยะยาว ช่วยให้นักเรียนนักศึกษามีโอกาสเข้าใจบริบทจริงของวัฒนธรรมที่มีชีวิตและสามารถสืบสานต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะ อินทร์ปิง และรัชดา ภักดียิ่ง (2566) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว เทศกาลโหม่นนาชาติ และงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น พบว่า แนวทางการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว ได้แก่ ควรให้ความหมาย ความรู้ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในความสำคัญและบทบาทของการผูกเสี่ยว ควรปลูกฝังให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา รู้จักประเพณีผูกเสี่ยว ความสำคัญของเสี่ยว และควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานผูกเสี่ยวด้วยและต้องมีการติดตามผลผูกเสี่ยว และไตรรัตน์ แงดสันเทียะ (2558) ศึกษาเรื่อง วิธีการสืบสานประเพณีผูกเสี่ยวของชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลเปือยน้อย อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า การสืบสานประเพณีผูกเสี่ยวที่ยั่งยืนต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมโดยการจัดทำเป็นเครือข่ายที่ชัดเจน ทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดงาน การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบขึ้นมาไม่ใช่เฉพาะช่วงเทศกาลผูกเสี่ยวเท่านั้น แต่ต้องมีหน่วยงานที่รับเรื่องผูกเสี่ยวโดยตรง ต้องมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมอย่างจริงจังในทุกภาคส่วน เป็นต้น ทำให้เห็นว่าประเพณีผูกเสี่ยวมีศักยภาพอย่างมากในการเป็นทั้งเครื่องมือทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หากมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าดั้งเดิมกับการพัฒนาในบริบทโลกยุคใหม่ และมีการบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และชุมชน

บทสรุป

การศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้ศึกษาในเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นว่าประเพณีผูกเสี่ยวกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวได้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่น โดยการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ประเพณีนี้ยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนและการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ให้คงอยู่ ในส่วนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสี่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ทั้งจากการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น ประเพณีนี้ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างงานและอาชีพใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

ท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรม การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสี่ยวยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุธรรมชาติในการจัดกิจกรรม การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการมีแนวทางการจัดการที่ดีในการใช้ทรัพยากร ทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การบูรณาการประเพณีผูกเสี่ยวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ถือเป็นวิธีที่ดีในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียนและนักศึกษา โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีนี้ช่วยให้คนรุ่นใหม่สามารถรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมดั้งเดิมไปยังอนาคต รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อโซเชียลช่วยเพิ่มการเข้าถึงกิจกรรมและเสริมสร้างความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีนี้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มการเผยแพร่ประเพณีผูกเสี่ยวในวงกว้างและยั่งยืน สรุปได้ว่า ประเพณีผูกเสี่ยวในจังหวัดขอนแก่นสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นในขณะเดียวกันยังคงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนอย่างยั่งยืน การส่งเสริมประเพณีนี้ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยการนำประเพณีนี้มาประยุกต์ใช้ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ ยังสามารถนำประเพณีผูกเสี่ยวไปเชื่อมโยงกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประเพณีนี้ไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ตอบสนองต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดขอนแก่น

ข้อเสนอแนะ

การนำประเพณีท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การศึกษานี้ได้เปิดเผยถึงการผสมผสานที่สำคัญระหว่างการอนุรักษ์ประเพณีผูกเสี่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว แต่ยังคงมีข้อเสนอแนะที่สำคัญเพื่อพัฒนาการศึกษาในอนาคตและการประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ ดังนี้

การพัฒนาต่อยอด การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและแอปพลิเคชันที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีนี้และช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชน การพัฒนาแอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการผูกเสี่ยวจะช่วยให้ข้อมูลและกิจกรรมต่าง ๆ เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เทคโนโลยีในการติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการและการบริการในอนาคต ในด้านการศึกษา บทความนี้ได้เสนอแนวทางการบูรณาการประเพณีผูกเสี่ยวในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความรู้และการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในหมู่นักเรียนและนักศึกษา โดยการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอและการจำลองสถานการณ์ สามารถกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจและความสนใจในประเพณีนี้มากยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้ ประเพณีผูกเสี่ยวสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น สำหรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศอาจต้องการกิจกรรมที่ให้ความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากภายในประเทศอาจต้องการประสบการณ์ที่เน้นความใกล้ชิดกับชุมชนและการสัมผัสวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม การปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมก็เป็นเรื่อง

สำคัญ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นสามารถมีบทบาทในการเป็นเจ้าภาพหรือผู้ให้บริการกิจกรรมต่าง ๆ โดยการฝึกอบรมชุมชนเกี่ยวกับทักษะการบริการนักท่องเที่ยวและการจัดการกิจกรรม จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในชุมชนและเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว

ข้อจำกัดที่ควรพัฒนา แม้ว่าการศึกษาและการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในจังหวัดขอนแก่นจะมีความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อให้การส่งเสริมประเพณีนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนยิ่งขึ้น ข้อจำกัดแรกคือ การขาดการติดตามและประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในระยะยาว โดยการประเมินผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นระบบ ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน การติดตามและประเมินผลในแต่ละมิติจะช่วยให้สามารถเข้าใจถึงความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมประเพณีนี้ และนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อจำกัดถัดมาคือ การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ยังไม่ครอบคลุมและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ในการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องออกแบบกลยุทธ์การตลาดที่สามารถเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อีกหนึ่งข้อจำกัดสำคัญคือ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนในด้านการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ การสร้างพันธมิตรที่แข็งแกร่งระหว่างภาครัฐและเอกชนจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การรักษาความสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังคงเป็นข้อท้าทายสำคัญ แม้ว่าจะมีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่การจัดกิจกรรมบางอย่างอาจไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวควรมีการควบคุม เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ สุดท้าย การสร้างความยั่งยืนในระยะยาวยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและไม่กระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น การบริหารจัดการที่ดีและการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการประเมินผลกระทบอย่างต่อเนื่องจะช่วยรักษามูลค่าระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ได้อย่างยั่งยืน การปรับปรุงข้อจำกัดเหล่านี้จะทำให้การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยวในจังหวัดขอนแก่นมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น พร้อมตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาวได้เหมาะสม

รายการอ้างอิง

- จารุบุตร เรืองสุวรรณ. “เสี่ยว.” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(3), 2557, (46 – 54).
- จารุบุตร เรืองสุวรรณ. เสี่ยว. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนันทวิทยา, 2523.
- ชิดาวิรี สุขคร. “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย.” วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน, 1(2), 2562, (1 – 7).
- ไตรรัตน์ แดงสันเทียะ. “วิธีการสืบสานประเพณีผูกเสี่ยวของชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น.” วารสารสหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย, 4(2), 2558, (64 – 71).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. นนทบุรี: ธรรมสาร, 2548.

- ปราณี อัครภูษิตกุล. “สารสนเทศ นวัตกรรม กับสังคม 5.0.” *วารสารบรรณศาสตร์ มศว.*, 13(1), 2563, (88 – 96).
- พงษ์ศักดิ์ สลักขร (2567). ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ประเพณีผูกเสี่ยว โดยภาคประชาชน [รูปภาพ], สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://www.facebook.com/pongsak.salaksorn.2025>
- มนตรี โคตรคันทา. ประเพณีผูกเสี่ยว (2564), สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://www.isangate.com/www/khmer.html?view=article&id=473:pook-siew&catid=31:tradition>
- ลักขณา อินทร์บึง และรัชดา ภัคดียิ่ง. “การส่งเสริมประเพณีผูกเสี่ยว เทศกาลโหม่นนาชาติ และงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น.” ใน *การประชุมวิชาการและการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, บรรณาธิการโดย กนกอร บุญมี, 802-810. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2566.
- วิจิตรา ขอนยาง. “การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม*, 2532.
- สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. ประเพณีผูกเสี่ยวจังหวัดขอนแก่น ณ คู่มือศิลปวัฒนธรรมขอนแก่น (ม.ป.ป.), สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2567, จาก <http://www.mcukk.com/buddhasilpa/files/siaw.pdf>
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. “งานเทศกาลโหม่นนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2560.” *วารสารคุณแคน*, 12(5), 2560, (1-10).
- อุดม บัวศรี. *ประเพณีผูกเสี่ยวจังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.
- Christina Aas, Adele Ladkin and John Fletcher. “Stakeholder collaboration and heritage management.” *Annals of Tourism Research*, 32(1), (28-48), 2005.
- J Kim and Iis Tussyadiah, “Social Networking and Social Support in Tourism Experience: The Moderating Role of Online Self Presentation Strategies.” *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(1-2), 2013, (78-92).
- Jenny Briedenhann and Eugenia Wickens. “Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas – Vibrant hope or impossible dream?.” *Tourism Management*, 25(1), 2004, (71-79).
- Khon Kaen Talk (2567). ภาพเสือนผูกเสี่ยว ณ งานโหม่นนาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยว และงานกาชาด [รูปภาพ], สืบค้น 2 ธันวาคม 2567, จาก <https://www.facebook.com/share/p/1DwNAzhNJt/>
- Manuel Castells. *The Rise of the Network Society*. London: Blackwell, 2000.
- Melanie Kay Smith and Greg Richards. *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*. London: Routledge. 2013.
- Pierre Bourdieu. “The forms of capital. In J. Richardson (Ed.).” *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood, 1986.
- Pine, B. Joseph. *The Experience Economy : Work Is Theatre & Every Business a Stage*. Boston: Harvard Business School Press, 1999.
- Pop, Rebeka-Anna, Zsuzsa Săplăcan, Dan-Cristian Dabija, and Mónica-Anetta Alt. “The Impact of Social Media Influencers on Travel Decisions: The Role of Trust in Consumer Decision Journey.” *Current Issues in Tourism*, 25(5), 2021, (823-843).

- Robert Chambers. *Whose reality counts? Putting the first last*. London: Intermediate Technology Publications, 1997.
- United Nations. *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations, 2015.
- UNWTO. *International Tourism and Cultural Heritage*. United Nations World Tourism Organization, 2021.

บทความวิจัย

CULTURAL DYNAMICS OF ETHNIC CLOTHING AMONG RED KAREN AND
WHITE KAREN ETHNIC GROUPS IN MUEANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

พลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว
ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

KANYA KAJONPATTARAKUL (กันยา ขจรภัทรกุล)*
PIMOLWAN PRAIKAJOHNEID (พิมลวรรณ ไพรัชจรเกียรติ)**
PHISUTTHILASANA BOONTO YARN (พิสุทธิลักษณ์ บุญโต)***

วันที่รับบทความ 4 เมษายน 2568
วันที่แก้ไขบทความ 30 เมษายน 2568
วันที่ตอบรับบทความ 5 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายในแต่ละโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่ตำบลห้วยผาและตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน แบบเฉพาะเจาะจง

ผลการศึกษาพบว่า การแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์มีบทบาทในการใช้เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงอัตลักษณ์ของคนทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มกะเหรี่ยงแดงพบลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างแบบประเพณีและแบบประยุกต์ เน้นการใช้สีแดงเป็นหลัก และมีเครื่องประดับเฉพาะ คือ เหยี่ยวโบราณและห่วงพันทา ส่วนกะเหรี่ยงขาวยังคงสืบทอดการแต่งกายในรูปแบบประเพณีแต่ปรับเปลี่ยนสีและวัสดุที่หลากหลายมากขึ้น มีผลต่อการปักที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะบนเสื้อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีข้อกำหนดการแต่งกายของผู้หญิงที่ใช้แสดงสถานภาพโสดและสมรส ทั้ง 2 กลุ่มมีการปรับตัวในการแต่งกายให้เข้ากับยุคสมัยโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น ผ้าไหมประดิษฐ์ และมีการ

* นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: 64152201@g.cmru.ac.th
Student, Bachelor of Arts, Cultural Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: 64152201@g.cmru.ac.th
Student, Bachelor of Arts, Cultural Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

*** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, E-mail: phisutthilak_boon@cmru.ac.th
Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

ตัดเย็บที่สะดวกต่อการสวมใส่ ชาวกะเหรี่ยงชาวยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีโดยยังคงสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่กะเหรี่ยงแดงมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่มากกว่าจากการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปและใส่เฉพาะบางโอกาสเท่านั้น

สำหรับบทบาทในการแต่งกายพบว่า ทั้ง 2 กลุ่ม เลือกแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันตามโอกาส กลุ่มกะเหรี่ยงแดงไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีไว้ใน 3 โอกาส คือ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล กิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล ส่วนการแต่งกายแบบประยุกต์พบใน 2 โอกาส คือ การสวมใส่ในสถานที่ราชการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นงานมงคล ในทางตรงกันข้ามกลุ่มกะเหรี่ยงชาวยังคงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ พบการแต่งกายด้วยชุดที่มีลักษณะแบบอนุรักษ์ทั้งสืยอ วัฒนธรรมชาติและใช้วัสดุดั้งเดิมคือผ้าฝ้ายใน 2 ประเพณีที่สำคัญ คือ พิธีศพและพิธีแต่งงาน ทั้งนี้ เครื่องแต่งกายยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจในคุณค่าของวัฒนธรรม และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมร่วมสมัยตามบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน / การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ / พลวัตทางวัฒนธรรม

Abstract

This qualitative research aims to 1) study the characteristics of ethnic clothing and 2) comparatively examine the occasions and roles of ethnic clothing among the Red Karen and White Karen ethnic groups in Huai Pha and Huai Pong sub-districts, Mueang District, Mae Hong Son Province. Data were collected from relevant research literature and documents, and through in-depth interviews with 10 purposively selected informants.

The findings reveal that ethnic clothing serves as a symbolic representation of identity for both groups. The Red Karen exhibit distinct differences between traditional and adapted clothing styles, predominantly utilizing red colors and featuring specific accessories such as antique coins and leg bands. The White Karen maintain their traditional dress forms while adapting colors and materials to achieve greater diversity, showcasing distinctive embroidery patterns, particularly on married women's blouses. Both groups have dress codes for women indicating marital status (single and married). Both groups have adapted their ethnic clothing to contemporary times by incorporating modern materials such as synthetic silk and employing more convenient tailoring techniques. The White Karen continue to maintain traditional dress by wearing it in their daily lives, while the Red Karen demonstrate a greater tendency to adapt their clothing to modern society through ready-to-wear garments and wearing ethnic clothing only on specific occasions.

Regarding the occasions and roles of ethnic clothing, both groups select different ethnic costumes according to different occasions. The Red Karen do not wear ethnic clothing in daily life but maintain traditional dress for three occasions: digital media promotion, special activities with external communities, and religious ceremonies for auspicious events. Adapted attire is observed in two contexts: wearing in government offices and cultural activities for auspicious occasions. In contrast, the White Karen continue to wear ethnic clothing in daily life, particularly for Sunday religious ceremonies among Christians. Conservative dress styles utilizing natural dyes and traditional cotton materials are observed in two significant traditions: funeral and wedding ceremonies. The ethnic clothing of both groups reflects their identity, pride in cultural values, and adaptation to contemporary society according to their differing community contexts.

Keywords: Karen in Mae Hong Son Province / Ethnic clothing / Cultural dynamics

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเกิดอัตลักษณ์ที่เด่นชัด และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา เอกลักษณะรูปแบบหนึ่งที่เด่นชัดสะท้อนให้เห็นผ่านการแต่งกายของกลุ่มคน สอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ (2544) ที่อธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์หมายถึงกลุ่มคนที่มีภาษา วัฒนธรรม และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน แต่สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ตามบริบททางสังคม เอกลักษณะรูปแบบหนึ่งที่เด่นชัดสะท้อนให้เห็นผ่านการแต่งกายของกลุ่มคน

“กะเหรี่ยงแดง” หรือกะแยะลี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาของตนเองโดยอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐคะยา ประเทศเมียนมา ก่อนย้ายมายังพื้นที่บ้านหมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ และย้ายมายังหมู่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน ส่วน “กะเหรี่ยงขาว” หรือกะเหรี่ยงสะกอ หรือปกาเกอญอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาของตนเองโดยอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มน้ำสาละวิน ประเทศเมียนมาเช่นเดียวกัน และย้ายมายังพื้นที่บ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน ทั้งสองกลุ่มมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ กะเหรี่ยงแดงมีความเชื่อเกี่ยวกับโลกของพระเจ้าและโลกของมนุษย์ซึ่งแสดงออกผ่านพิธีกรรม “ฮิลู” หรือ ปอยตันที และมืองค์ความรู้ในการดูแลตนเองและรักษาโรคด้วยสมุนไพร ด้านวิถีการดำรงชีพ ทั้งสองกลุ่มมีความเชี่ยวชาญในการทำไร่หมุนเวียน โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงขาวที่มีองค์ความรู้ทั้งในการทำไร่หมุนเวียนและการทำนา การพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขาย คนวัยทำงานในบางชุมชนเริ่มออกไปทำงานนอกชุมชนเนื่องจากมีรายได้ที่สูงกว่า

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มกะเหรี่ยง 2 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ซึ่งแม้จะมีชื่อเรียกที่คล้ายคลึงกัน แต่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษา และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดแตกต่างกัน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจโดยเฉพาะการปรับตัวสู่สังคมเมืองและสังคมดิจิทัล ซึ่งทำให้เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการธำรงรักษาและพัฒนาจากหลากหลายรูปแบบจากหลากหลายปัจจัย บางกรณีนำมาสู่ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องด้วยการเหมารวมทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากความพยายามในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ และการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นในผลกระทบจากการพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมที่ทำให้วิถีชีวิตและการแต่งกายของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย แม้ว่าทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการสืบทอดการผลิตเครื่องแต่งกายด้วยตนเองและยังคงยึดมั่นในการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ มีการสวมใส่เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ในโอกาสและกิจกรรมที่สำคัญ แต่กลับเผชิญความท้าทายเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ วัสดุเช่นเดิมอย่างผ้าฝ้ายไม่อาจปลูกในชุมชนได้อย่างเพียงพอ การแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ไม่อาจใช้ได้ในทุกโอกาสของการติดต่อกับสังคมเมือง อย่างไรก็ดี สื่อสังคมออนไลน์กลับทำให้ความแตกต่างของชุดชาติพันธุ์เป็นที่สนใจ ส่งผลให้เกิดกระแสนิยมในบางกลุ่มคนที่นิยมชมชอบวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ แม้จะพบความท้าทายในการรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมภายในกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ปัจจุบันพบว่าหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ กลับมีความพยายามในร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการจัดประกวดการแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับประยุกต์

ของคนรุ่นใหม่โดยผสานระหว่างการแต่งกายแบบดั้งเดิมและแฟชั่นร่วมสมัย ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัต และการปรับตัวทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทสังคมปัจจุบัน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายมิติ โดย เกศศิริ วงศ์สองชั้น และคณะ (2560) ศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่ายังคงมีการรักษารูปแบบการแต่งกายที่แตกต่างตามเพศและสถานภาพ การสมรส โดยเด็กและหญิงสาวสวมชุดทรงกระสอบผ้าฝ้าย และยังคงใช้ภาษากระเหรี่ยงในการสื่อสาร งานของศิริเพ็ญ ภู่มหิทธิโย (2563) วิเคราะห์อัตลักษณ์ผ้าทอกระเหรี่ยง ซึ่งพบว่าสัญลักษณ์และลวดลายบนผ้าทอมีการจัดวางเพื่อสื่อความหมายสิริมงคล โดยผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานสวมชุดเซวา ส่วนที่แต่งงานแล้วสวมใส่เสื้อสีดำซึ่งมีลวดลายที่แสดงถึงความหมาย ชุดมันต์ สะสอง (2565) ศึกษาการจัดการองค์ความรู้เครื่องแต่งกายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายไม่ให้สูญหายและสร้างความรักความหวงแหนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม นอกจากนี้ ดุณฑ์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน (2558) ยังเสนอแนวทางเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอกระเหรี่ยงตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และณิกานต์ กุลเมืองน้อย และคณะ (2563) วิเคราะห์อัตลักษณ์กลุ่มปกากะญอใน 7 ด้าน พบว่าการแต่งกายสร้างความน่าสนใจจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีเทคนิคการสร้างลวดลายที่หลากหลาย และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ดี จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบช่องว่างสำคัญในการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การขาดการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และการขาดมิติการวิเคราะห์บทบาทและโอกาสการใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวต่อบริบทสังคมสมัยใหม่ แม้จะมีความศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ยังไม่มีการศึกษาเจาะจงในพื้นที่อำเภอเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงและเป็นศูนย์กลางการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น การศึกษาดังนี้จึงมุ่งศึกษาลักษณะการแต่งกายและศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในแต่ละโอกาส ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากทำให้เกิดองค์ความรู้ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา การหารวมทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการบันทึกองค์ความรู้ก่อนที่จะสูญหาย โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงแดงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมีประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การสร้างความเข้าใจในกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม ตลอดจนการวางแผนและกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานของการมีส่วนร่วมและความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และผู้สนใจทั่วไปในการทำทำความเข้าใจ อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งสองกลุ่มอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในแต่ละโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการแต่งกายและเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลหัตถ์จากเอกสาร ภาพถ่าย สื่อสังคมออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการทอผ้าและการใช้งานเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งผู้นำชุมชน และเยาวชนรุ่นใหม่ จำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ละ 5 คน รวม 10 คนโดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงใช้เครื่องมือวิจัยแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่เนื้อหา และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มชาติพันธุ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการแต่งกายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมร่วมกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ดำเนินการศึกษาริเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของนักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในรายวิชา CUL 4902 การวิจัยทางวัฒนธรรม ภาควิชาการศึกษาที่ 1/2567

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องพลวัตวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มต้นนำเสนอจากผลการศึกษาที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาและบริบทแวดล้อมซึ่งแสดงถึงปัจจัยทางด้านกายภาพที่สำคัญ จากนั้นจึงนำเสนอลักษณะการแต่งกายของทั้ง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ และวิเคราะห์ถึงความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ท้ายที่สุดนำเสนอบทบาทการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ในแต่ละวาระโอกาส ดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งพื้นที่ศึกษาและบริบทแวดล้อม

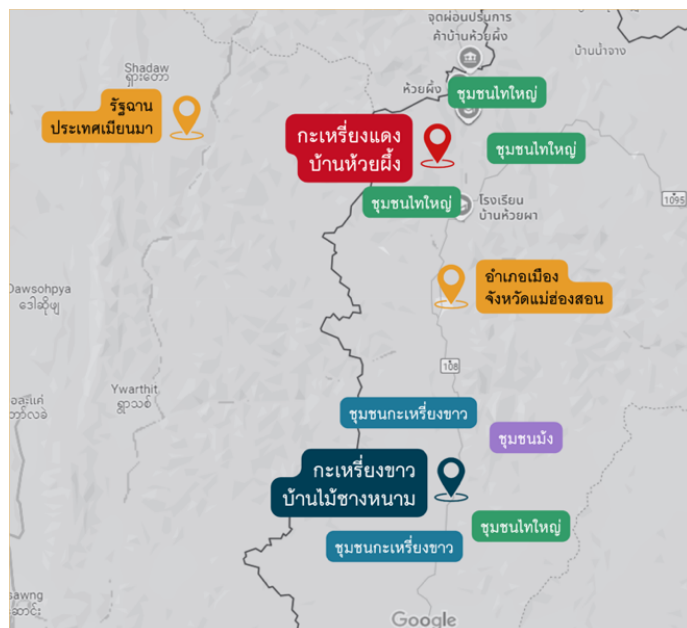
หมู่บ้านห้วยผึ้งและบ้านไม้ช้างหนามเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมประชากรในหมู่บ้านห้วยผึ้งอาศัยรวมอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่บ้านหมอกจำแป่ ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในช่วง พ.ศ. 2513 ผู้นำชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดการย้ายถิ่นฐานกลุ่มกะเหรี่ยงแดง โดยมาจับจองพื้นที่เฉพาะของตนเองที่บ้านห้วยผึ้งซึ่งเป็นพื้นที่ราบสูงและเป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีผู้อยู่อาศัยมาก่อน ห่างจากพื้นที่เดิม 23 กิโลเมตร ประชากรเริ่มแรกมีเพียง 8 หลังคาเรือน รวมจำนวน 20 คนเท่านั้น และตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้เรื่อยมา โดยชุมชนโดยรอบเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ส่วนบ้านไม้ช้างหนามเป็นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงขาว เดิมเป็นหมู่บ้านที่รายล้อมด้วยไม้ไผ่ช้างที่มีหนามจึงเป็นที่มาของชื่อเรียกหมู่บ้าน ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า หว่าซูโก๊ะ ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกัน หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่หลักกิโลเมตรที่ 6 ถนนสายไม้ช้างหนาม-บ้านกลาง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่พื้นที่ราบสูง บนภูเขา และในชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง, 2567)

แม้ว่าทั้ง 2 หมู่บ้านจะมีบริบทที่ใกล้เคียงกัน คือ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบสูงและมีระยะห่างจากตัวเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการติดต่อกับชุมชนไทใหญ่เป็นหลัก ในขณะที่บ้านไม้ช้างหนามตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากกว่า ทั้งกะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง ทั้งนี้ กลับพบปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายที่แตกต่างกัน ความ

แตกต่างของบริบทแวดล้อมนี้ ส่งผลต่อรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านการแต่งกาย ปัจจัยสำคัญสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ใกล้เคียง และรูปแบบการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก นอกจากนี้ยังพบความเข้าใจว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันซึ่งนำมาสู่ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

ภาพที่ 1 ที่ตั้งและบริบทแวดล้อมของบ้านห้วยผึ้งและบ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

2. อัตลักษณ์การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการศึกษาพบลักษณะการแต่งกายอันเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ดังนี้

2.1 ลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงในพื้นที่บ้านห้วยผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรากฏ 2 ลักษณะ คือ 1) การแต่งกายตามแบบประเพณี และ 2) การแต่งกายแบบประยุกต์ ในหลากหลายโอกาส ทั้งการจัดพิธีกรรมสำคัญของหมู่บ้าน พิธีกรรมการแต่งงาน การต้อนรับแขกผู้มาเยือน กิจกรรมการประกวดการแต่งกาย งานประเพณีชุมชน เช่น ปอยตันตี การสวมใส่เพื่อผลิตและถ่ายทอดเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสวมใส่ทำงานในหน่วยงานราชการและสถานศึกษา รวมทั้งการสวมใส่ในโอกาสสำคัญต่างพื้นที่ที่ต้องการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การแต่งกายแบบประเพณี

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมผ้าโพกหัว (กู่โท) ทำจากผ้าฝ้ายทอขนาดเล็กสีแดง เลื้อ (จาเพอ) เป็นเลื้อเชิดแขนยาวสีขาวตามสมัยนิยม กางเกง (เหอะเพอ) ขาวาวสีดำ และรองเท้าว (แซพะ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ โดยสวมผ้าโพกหัว (กู่โท) เลื้อ (จาเพอ) กางเกง (เหอะเพอ) และรองเท้าว (แซพะ) เช่นเดียวกัน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่นิยมสวมสวมผ้าโพกหัว (ก๊โท) เสื้อ (โป๊ะฉะ) เป็นเสื้อกระโปรงสีแดงหรือสีดำลายทาง ทำจากผ้าฝ้ายยาวระดับเข่า กางเกง (เฮ้อเพหม่อม) ห่วงพันทา (แชโป๊ะ) และรองเท้า (แชพะ) เครื่องประดับประกอบด้วยสร้อยลูกปัด (กุลลาพะเซ) สร้อยเหรียญโบราณ (กุลารือเป) กำไลข้อมือทรงเกลียว (จูกัโป) และต่างหูทรงกรวย (กุแซ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ ไม่สวมใส่เครื่องประดับ

2) การแต่งกายแบบประยุกต์

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อ (จาเพอ) ที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายทอเป็นเสื้อคลุมหรือเสื้อแขนสั้นคอจีน กางเกงขายาวสีดำ (เห่อเพอ) ตามสมัยนิยม และรองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบหรือรองเท้าคัทชู ส่วนเด็กนิยมสวมเสื้อ (จาเพอ) ที่ตัดเย็บจากผ้าฝ้ายทอเป็นเสื้อแขนสั้นติดกระดุม กางเกงสามส่วน (เฮ้อเพอ) และรองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ หรือรองเท้านักเรียน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อ (จาเพอใหม่) ที่ทำจากผ้าไหมประดิษฐ์แขนสั้นสีชมพู กระโปรงทรงกระบอกยาวกรอมเท้า (เฮ้อเพอใหม่) ทำจากผ้าไหมประดิษฐ์สีแดงลายทาง รองเท้าแตะ รองเท้าส้นสูง หรือรองเท้าคัทชู เครื่องประดับประกอบด้วยสร้อยลูกปัด (กุลลาพะเซ) และสร้อยเงิน (กุลารือ) ส่วนเด็กแต่งกายคล้ายผู้ใหญ่ สวมใส่รองเท้าแตะหรือรองเท้านักเรียน

จุดเด่นของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้สามารถจำแนกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้ของกลุ่มกะเหรี่ยงแดง คือ เครื่องประดับ ได้แก่ เหรียญโบราณ (กุลารือเป) และห่วงพันทา (แชโป๊ะ) โดยเหรียญโบราณสามารถนำมาประดับตกแต่งทั้งในรูปแบบสร้อยคอและตกแต่งบริเวณเอว ทั้งยังมีการตกแต่งด้วยห่วงพันทา ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นผู้หญิง ความงาม และฐานะของครอบครัว เครื่องประดับดังกล่าวมักจะถูกส่งต่อเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น

การเปลี่ยนแปลงจากการแต่งกายแบบประเพณีสู่แบบประยุกต์แสดงอย่างชัดในด้านวัสดุโดยมีการใช้ผ้าไหมประดิษฐ์และรูปแบบการตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จรูปมากขึ้น เพื่อความสะดวกสบายและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านสีโดยเฉพาะสีแดงซึ่งเป็นสีประจำกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและลายทางซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบว่าลักษณะการแต่งกายในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในละแวกใกล้เคียง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เนื่องจากหมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นชุมชนกะเหรี่ยงแดงเพียงหมู่บ้านเดียวที่อยู่ท่ามกลางหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่นิยมแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ในโอกาสต่าง ๆ ส่งผลให้ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กระแสความนิยมการแต่งกายชุดชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงแดงเพื่อแสดงตัวตนจึงเริ่มมีมากขึ้น

การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงแดงมีความสำคัญทั้งภายในและภายนอกชุมชน แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การแต่งกายชุดชาติพันธุ์ภายในชุมชนนิยมสวมใส่รูปแบบประยุกต์เพื่อเข้าร่วมในพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาโดยยังเป็นสัญลักษณ์ที่เตือนใจลูกหลานให้ตระหนักถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน อย่างไรก็ตาม การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการทำงานเกษตรกรรม อาจไม่สะดวกเท่าเสื้อผ้าทั่วไป และเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหายได้ง่าย

เมื่อออกนอกชุมชนหรือต้องการแสดงตัวตนที่เด่นชัดต่อสังคมภายนอก ชาวกะเหรี่ยงแดงนิยมแต่งกายด้วยชุดในรูปแบบประเพณี แต่การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์นอกชุมชนก็มีข้อจำกัด เช่น ความไม่สบายตัวเมื่อต้องสวมใส่เป็นเวลานานเนื่องจากผ้าที่หนาและระบายอากาศได้ไม่ดี นอกจากนี้ ยังอาจเผชิญกับทัศนคติเชิงลบจากคนบางกลุ่มที่มีอคติต่อชาติพันธุ์ ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติหรือการเอาเปรียบในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงแบบประเพณีและแบบประยุกต์
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

2.2 ลักษณะการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาว

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวในพื้นที่บ้านไม้ช้างหนาม อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงรูปแบบตามแบบประเพณี โดยนิยมแต่งกายในโอกาสสำคัญ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการทำงานในหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอเมือง นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนและครูนิยมสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ไปโรงเรียนในทุกวันศุกร์ และครอบครัวยังนิยมสวมใส่เพื่อไปร่วมงานรับปริญญาของบุตรหลาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ชาย: ผู้ใหญ่นิยมสวมใส่สวมเสื้อกะเหรี่ยง (เซ) ทำจากผ้าฝ้ายหรือไหมประดิษฐ์แขนสั้น มีทั้งสีน้ำตาลลายทางแบบดั้งเดิมและสีร่วมสมัย เช่น สีแดงเลือดหมู เขียวขี้ม้า ม่วง หรือฟ้า สวมคู่กับกางเกง (เปอติ) ผ้าสีดำตามสมัยนิยม และรองเท้าวัว (คอฟี) ส่วนเด็กนิยมสวมเสื้อกะเหรี่ยง (เซ) แบบเดียวกับผู้ใหญ่ สวมใส่กางเกง (เปอติ) ยีน วอร์ม หรือคาร์โก้ และรองเท้าวัว (คอฟี) เช่นเดียวกัน

ผู้หญิง: ผู้ใหญ่ที่แต่งงานแล้วนิยมสวมเสื้อแม่บ้าน (เซซุ) ทำจากผ้าฝ้ายหรือไหมประดิษฐ์ มีทั้งสีทาลายดอกไม้แบบดั้งเดิมและสีดำที่มีการปักลายด้วยลูกเดือย สวมใส่คู่กับผ้าถุง (หนึ่ง) ยาวกรอมเท้าที่มีทั้งสีน้ำตาลอ่อนลายทางแบบดั้งเดิมและสีล้วนร่วมสมัย เช่น สีแดง ม่วง เขียว ขี้ม้า เขียวมินต์ ประดับด้วยเครื่องประดับดั้งเดิม ได้แก่ สร้อยคอ (แพ) กำไลข้อมือ (ทีปรี) ต่างหู (หน้าดี) แหวน (จ้อพล่อ) และผ้าโพกหัว (เคอเพอเก้) ส่วนเด็กผู้หญิงนิยมสวมชุดเดรสกะเหรี่ยง (เซวา) ที่มีทั้งแบบดั้งเดิมและสีล้วนร่วมสมัย และรองเท้าวัว (คอฟี) จุดเด่นของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้สามารถจำแนกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน คือ เสื้อแม่บ้าน ซึ่งยังคงมีการสืบทอดทั้งวัสดุ ลวดลาย การตัดเย็บมาจากอดีต ควบคู่ไปกับการสืบทอดความเชื่อเรื่องการแต่งกายตามเพศและสถานภาพการสมรส โดยพบว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดเดรสสีขาว ในขณะที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อแม่บ้านร่วมกับผ้าซิ่น ลวดลายการปักบนเสื้อแม่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงความประณีตและความละเอียดอ่อนของสตรีที่พร้อมออกเรือน อีกทั้งลูกเดือยยังแสดงถึงความผูกพันกับวิถีธรรมชาติ แม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนมาใช้ไหมประดิษฐ์แทนผ้าฝ้าย แต่ยังคงรูปแบบการทอแบบดั้งเดิมคือการทอด้วยกี่เอว

การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงขาวยมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามในขณะอยู่บ้านโดยเฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานแล้วนิยมสวมใส่ผ้าซิ่นเป็นประจำทุกวัน ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน โดยสวมใส่เสื้อตามสมัยนิยม ซึ่งอาจเป็นเสื้อยืด เสื้อคอกลม หรือเสื้อลำลองทั่วไป การแต่งกายในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์บางส่วนไว้ ในขณะเดียวกันก็เปิดรับความสะดวกสบายของเสื้อผ้าสมัยใหม่

สำหรับการแต่งกายเต็มชุด ชาวกะเหรี่ยงขาวยในชุมชนนิยมสวมใส่เมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อศาสนาและเป็นการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมอีกด้วย

ชุดกะเหรี่ยงขาวยแบบประเพณี

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวยแบบประเพณี
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล

3. การเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวย

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ทั้งกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวยมีความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเครื่องแต่งกายที่แตกต่างกัน กะเหรี่ยงแดงปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายตามแบบประเพณีสู่รูปแบบประยุกต์ ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวยยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายเช่นเดิม อย่างไรก็ตามพบความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันทางด้านวัสดุที่เปลี่ยนจากผ้าเป็นไหมประดิษฐ์ซึ่งสามารถซื้อหาจากท้องตลาดได้ และใช้เครื่องประดับที่คล้ายคลึงกันโดยสวมใส่เครื่องประดับจากบรรพบุรุษร่วมกับชุดแบบประเพณี และพบการสวมใส่เครื่องประดับร่วมสมัยร่วมด้วย ซึ่งต่างก็ซื้อหาจากตลาดสายหยุด อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นส่วนมาก เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพรวมความแตกต่างทางด้านเครื่องแต่งกาย ผลการศึกษาพบว่า

3.1 “กะเหรี่ยงแดง” กับความเปลี่ยนแปลงของเครื่องแต่งกายจากแบบประเพณีสู่แบบประยุกต์

การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงสะท้อนให้เห็นการปรับตัวเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะในด้านการตัดเย็บที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากเดิมที่ใช้ผ้าทอรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสองผืนในการแต่งกาย โดยผืนแรกเป็นผ้าสีดำสำหรับพันตัวช่วงล่าง

เป็นกระโปรงด้านใน และพื้นที่สองเป็นผ้าสีแดงขนาดใหญ่สำหรับพันทับด้านนอกระดับหัวเข่า พร้อมด้วยผ้ากิเอบและผ้าโพกหัวสีแดง ได้พัฒนามาเป็นการตัดเย็บแบบสำเร็จรูปที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการสวมใส่และความเหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยพบการออกแบบเป็นเสื้อคลุม เสื้อเชิ้ตแขนสั้นคอจีน และกระโปรงยาวทรงกระบอกระดับกรอมเท้า ความเปลี่ยนแปลงประการสำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนวัสดุจากผ้าฝ้ายทอห่อมสีธรรมชาติมาเป็นไหมประดิษฐ์ที่ตัดเย็บด้วยเครื่องจักร ซึ่งสามารถซื้อได้ง่าย เพื่อให้เสื้อผาระบายอากาศได้ดี และเหมาะสมกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตัดเย็บ แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ผ่านการใช้ “สีแดง” ลายทางในกระโปรง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงชื่อความเป็นกะเหรี่ยงแดง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดคือความยาวของกระโปรง จากเดิมที่อยู่ระดับเข่าและมีห่วงพันขา ได้เปลี่ยนเป็นกระโปรงยาวกรอมเท้าเพื่อความสะดวกสบายและการปกปิดที่มิดชิดขึ้น เหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยรูปแบบดั้งเดิมที่มีห่วงพันขาจะพบเห็นเฉพาะในการแต่งกายตามแบบประเพณีเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดจากหลายปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

1) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกส่งผลให้นิยามการแต่งกายร่วมสมัยมีมากกว่าการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมของกลุ่มคนวัยทำงาน ซึ่งนำมาสู่ความจำเป็นในการแต่งกายด้วยเครื่องแบบหน่วยงานและแต่งกายตามแบบสากลนิยมเมื่ออยู่ภายนอกชุมชน และนิยมซื้อเครื่องแต่งกายร่วมสมัยมอบให้กับครอบครัวเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกัน

2) การขาดการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่นำมาสู่ความเสี่ยงต่อการขาดการสืบทอดในอนาคต ปัจจุบันเหลือผู้ทอผ้าและทำเครื่องประดับเพียง 5 คนในชุมชน โดยมีอายุ 40 ปีขึ้นไป แม้ยังสามารถรับงานสั่งทำได้ แต่ไม่ใช่อาชีพหลักอีกต่อไป ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่อาจทำให้เครื่องแต่งกายอาจไม่ได้รับการสืบทอดต่อไปในระยะยาว

3) การอนุรักษ์เครื่องแต่งกายแบบประเพณีสำหรับโอกาสพิเศษเป็นโอกาสที่ทำให้เครื่องแต่งกายถูกเผยแพร่ไปในวงกว้าง แม้ว่าจะพบข้อจำกัดด้านการผลิตและการสวมใส่ภายในชุมชน แต่ชาวกะเหรี่ยงแดงยังคงมีการเก็บรักษาเสื้อผ้าและเครื่องประดับเป็นมรดกตกทอด กระทั่งในบางกรณีผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะไม่สวมใส่ชุดดั้งเดิมของตน เพื่อเก็บรักษาไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ในโอกาสสำคัญที่ต้องการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง ที่สามารถรักษาสมดุลระหว่างความทันสมัยและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในขณะที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตัดเย็บและวัสดุให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ผ่านการใช้สีแดงในเครื่องแต่งกาย

การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากหลายปัจจัย ทั้งการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก การขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า และความพยายามในการอนุรักษ์ชุดแต่งกายดั้งเดิมสำหรับโอกาสพิเศษ แม้จะมีความท้าทายในการสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกาย แต่ชุมชนก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรักษาสมดุลระหว่างการปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่และการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

3.2 “กะเหรี่ยงขาว” กับการรักษาและพัฒนาเครื่องแต่งกายแบบประเพณี

รูปแบบเครื่องแต่งกายของกะเหรี่ยงขาวเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยยังพบการรักษาลักษณะการแต่งกายแบบประเพณีโดยเฉพาะคติการสวมใส่เครื่องแต่งกายตามเพศ และการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมในผู้หญิงระหว่างก่อนและหลังแต่งงาน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญปรากฏผ่านด้านวัสดุและการผลิต จากเดิมที่ใช้ผ้าฝ้ายทอด้วยมือด้วยสีธรรมชาติ ได้พัฒนามาเป็นการใช้ไหมประดิษฐ์จากโรงงานและเส้นใยสังเคราะห์ที่หาซื้อได้ตามท้องตลาด ซึ่งตอบสนองความต้องการด้านความสะดวกและความรวดเร็วในการผลิต อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุ แต่รูปแบบการทอผ้ายังคงรักษาแบบดั้งเดิมไว้ คือ การทอแบบกี่เอว และพบความสนใจในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจากบรรพบุรุษในกลุ่มเยาวชนหญิง

ส่วนด้านการใช้สีและการพัฒนาเทคนิคการผลิต ผ้าทอกะเหรี่ยงขาวมีเอกลักษณ์ด้านความหลากหลายของสีสันทันที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนจากเดิมที่ใช้สีธรรมชาติจากพืชท้องถิ่น เช่น เปลือกมะขาม กระเจี๊ยบ และดอกอัญชัน ได้พัฒนามาสู่การใช้ไหมประดิษฐ์ที่มีสีสันทันหลากหลาย แม้จะเปลี่ยนแปลงวัสดุและสี แต่ยังคงรักษาลวดลายการทอแบบดั้งเดิมไว้ได้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการคงอยู่และความเปลี่ยนแปลงข้างต้น ประกอบด้วย

1) ผู้หญิงเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งในการสืบทอดวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านและสตรีทอผ้าที่ยังคงรักษาและสืบทอดการทอผ้าแบบดั้งเดิม ทั้งเพื่อใช้ในชุมชนและจำหน่ายภายนอก โดยยังมีคนรุ่นใหม่ที่สนใจเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญานี้ นอกจากนี้ ผ้าทอยังเกี่ยวเนื่องกับคติการใช้เพื่อแสดงการเปลี่ยนผ่านสถานะของผู้หญิง จึงเป็นความจำเป็นที่ทำให้ผ้าทอยังคงต้องถูกสืบทอดต่อไปในสังคม

2) การพัฒนาเทคนิคการผลิตให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อตอบสนองข้อจำกัดด้านการผลิต จากอดีตการย้อมสีธรรมชาติใช้เวลานานและมีข้อจำกัดด้านหาวัตถุดิบ มาสู่การใช้ไหมประดิษฐ์จากโรงงานที่มีราคาถูกและหาซื้อง่าย รวมถึงการใช้สีสังเคราะห์ที่ให้สีสดใสและสะดวกรวดเร็วในการผลิต

3) การเปลี่ยนแปลงของวัตถุดิบในท้องถิ่นแม้ว่าจะสูญเสียภูมิปัญญาแต่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้า ดังจะเห็นได้จากการลดลงของการปลูกฝ้ายและลูกเดือยในชุมชนส่งผลให้ต้องพึ่งพาวัสดุสังเคราะห์จากภายนอกมากขึ้น เนื่องจากมีราคาถูกกว่าและหาซื้อง่ายกว่า

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนกะเหรี่ยงขาวที่สามารถผสมผสานความทันสมัยเข้ากับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุในการผลิตให้สอดคล้องกับยุคสมัย แต่การที่ยังคงรักษารูปแบบการทอผ้าแบบดั้งเดิมและมีคนรุ่นใหม่สนใจสืบทอด แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางวัฒนธรรมที่แต่ละกลุ่มเลือกใช้เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้อย่างมีความหมาย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มต่างแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์สำคัญของตนไว้ และสามารถปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมในบริบทสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความแตกต่างนี้อาจเป็นผลมาจากบริบททางสังคมและภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ชุมชนกะเหรี่ยงแดงตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนไทใหญ่ ทำให้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่า เกิดความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มากกว่า ในขณะที่ชุมชนกะเหรี่ยงขาวตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันอาศัยอยู่หนาแน่น การแต่งกายยังคงสัมพันธ์กับคติความเชื่อ จึงสามารถรักษาอัตลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมไว้ได้เข้มแข็งกว่า นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและการศึกษาของคนรุ่นใหม่ก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไป

4. การเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยมีการเลือกสรรโอกาสในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

1) การแต่งกายในชีวิตประจำวัน

กะเหรี่ยงแดงแทบไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความสะดวกสบายในการสวมใส่ วัสดุที่ใช้ เช่น ผ้าฝ้ายทอ ผ้าไหม มีความหนาและระบายอากาศได้ไม่ดี ประกอบกับความกังวลเรื่องการชำรุดเสียหายจากการใช้งาน เพราะต้องการเก็บรักษาชุดไว้ให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป ในทางตรงกันข้าม กะเหรี่ยงขาวยังคงรักษาการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ซึ่งมักจะนุ่งซิ่นเป็นประจำ แม้จะสวมเสื้อสมัยใหม่ก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัย

2) การแต่งกายภายในชุมชน

ชุดชาติพันธุ์ได้รับการสวมใส่ในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงแดงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ทั้งรูปแบบประเพณีและประยุกต์เฉพาะในงานมงคลเท่านั้น เช่น ในงานปอยต้นทิง ส่วนงานอวมงคลไม่นิยมสวมใส่ ยกเว้นในกรณีที่สวมใส่เพื่อการแสดง เช่น การรำหน้าโลงศพ ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการแต่งกายในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าการใช้งานทั่วไป ส่วนกะเหรี่ยงขาวยังคงรักษาการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในพิธีกรรมสำคัญอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในพิธีแต่งงานและงานศพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิม

3) การแต่งกายภายนอกชุมชน

การนำเสนอตัวตนต่อสังคมภายนอกของทั้งสองกลุ่มสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวที่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทของรัฐในการกำหนดการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ พบคำสั่งของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน 17 ธันวาคม 2563 ในการรณรงค์การแต่งกายพื้นเมือง โดยเฉพาะในทุกวันศุกร์สำหรับหน่วยงานราชการ เป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีโอกาสสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ร่วมกันในสถานที่ราชการและทุกพื้นที่ในสังคม ส่งเสริมตั้งแต่วัยเยาวชนที่แต่งกายแทนชุดนักเรียนไปโรงเรียน ส่งเสริมความรักในชาติพันธุ์ สืบทอดวัฒนธรรม ทั้งยังสร้างการรับรู้และความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม ก็เลือกแต่งกายชุดชาติพันธุ์ โดยกะเหรี่ยงแดงเลือกสวมใส่ชุดแบบประยุกต์ และกะเหรี่ยงขาวสวมใส่ชุดแบบประเพณีที่ทำมาจากวัสดุร่วมสมัยซึ่งทำความสะอาดได้ง่าย

แต่อย่างไรก็ตามในโอกาสที่สำคัญอย่างกิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน เช่น การประกวดทางวัฒนธรรม การต้อนรับบุคคลพิเศษ การเข้าร่วมงานแสดงความยินดีในโอกาสรับปริญญาของบุตรหลาน และการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่ลงสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการปรับตัวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะสมัยใหม่และสังคมดิจิทัล กลุ่มกะเหรี่ยงแดงเลือกที่จะนำเสนออัตลักษณ์ผ่านเครื่องแต่งกายแบบประเพณี ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวใช้เครื่องแต่งกายแบบประเพณีรูปแบบเดียวกันกับที่สวมใส่ในชีวิตประจำวันทั่วไป

นอกจากนี้ การตัดสินใจสวมใส่หรือไม่สวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ของกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับการปรับตัวในบริบทสังคมสมัยใหม่ กรณีของกะเหรี่ยงแดงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด โดยเฉพาะใน

มิติของการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม การเลือกสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์เฉพาะในโอกาสพิเศษ เช่น งานประเพณีปอยต้งที่ หรือการต้อนรับแขกผู้ใหญ่ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญใหม่แก่เครื่องแต่งกายในฐานะเครื่องมือการนำเสนออัตลักษณ์ต่อสังคมภายนอกมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ปรากฏการณ์นี้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและราชการมากขึ้น นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและค่านิยมในการแต่งกาย

ในทางกลับกัน กะเหรี่ยงขาวแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม การที่ยังคงสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สะท้อนถึงความเข้มแข็งของระบบความเชื่อและจารีตประเพณีที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การแต่งกายในกรณีนี้จึงไม่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางสังคมที่บ่งบอกสถานภาพและบทบาทของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทางศาสนาและพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มต่างเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมุดระหว่างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ข้อจำกัดทางกายภาพของวัสดุดั้งเดิม เช่น ผ้าฝ้ายทอและผ้าไหมที่ระบายอากาศได้ไม่ดี กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การขาดแคลนวัตถุดิบธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต ยังนำไปสู่การปรับตัวในการเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์ทดแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองระหว่างการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมกับความจำเป็นในการปรับตัวตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุในการผลิตเครื่องแต่งกาย แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาแก่นสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ผ่านลวดลาย สี และโครงสร้างพื้นฐานของเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงขาวที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและการตัดเย็บจากรุ่นสู่รุ่น การผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัยจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการธำรงรักษาวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ สามารถสรุปการเปรียบเทียบบทบาทการแต่งกายได้ดังภาพที่ 4

การแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ			ผู้ชาย		ผู้หญิง	
			ผู้ใหญ่	เด็ก	ผู้ใหญ่	เด็ก
ภายในชุมชน	สวมใส่ในชีวิตประจำวัน		▲	▲	▲	▲
	สวมใส่ในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม	งานมงคล	●●▲	●●▲	●●▲	●●▲
		งานอวมงคล	▲	▲	▲	▲
ภายนอกชุมชน	สวมใส่ในสถานที่ราชการ/สถานศึกษา		●▲	●▲	●▲	●▲
	สวมใส่ในกิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน		●▲	●▲	●▲	●▲
	การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล		●▲	●▲	●▲	●▲

กะเหรี่ยงแดง ● ชุดชาติพันธุ์แบบประเพณี ● ชุดชาติพันธุ์แบบประยุกต์ กะเหรี่ยงขาว ▲ ชุดชาติพันธุ์แบบประเพณี

ภาพที่ 4 สรุปการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในโอกาสที่แตกต่างกัน
ที่มา: กันยา ขจรภัทรกุล และพิมลวรรณ ไพโรขจรเกียรติ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

1. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1.1 ลักษณะการแต่งกาย

ความแตกต่างกันด้านลักษณะเครื่องแต่งกาย ประกอบด้วย

1) สีเครื่องแต่งกาย กลุ่มกะเหรี่ยงแดงเน้นการแต่งกายที่มีสีแดงและสีส้มฉูดฉาด ในขณะที่กะเหรี่ยงขาวแต่งกายหลากสี เช่น ดำ ม่วง เขียวขี้ม้า เลือดหมู ขาว ฯลฯ โดยมีข้อกำหนดการแต่งกายด้วยสีขาวสำหรับผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน

2) ลักษณะเครื่องแต่งกาย พบความแตกต่างอย่างชัดเจน กลุ่มกะเหรี่ยงแดงพบจำนวน 2 ลักษณะ คือ 1) การแต่งกายแบบประเพณี นิยมแต่งกายโดยผู้หญิงเป็นผ้าทอสีเหลืองผืนผ้า ผืนแรกสีดำนำมาพันตัวช่วงล่างเป็นกระโปรงด้านใน ผืนที่สองเป็นสีเหลืองผืนผ้าสีแดงขนาดใหญ่พันทั้งตัวระดับหัวเข่าแล้วพันผ้าก็เอวลำดับสุดท้าย รองเท้าแตะ รองเท้าส้นสูงเฉพาะประกวดหรือถ่ายทำเนื้อหาลงในสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ชายสวมใส่เสื้อเชิ้ตสีขาว กางเกงสีดำ รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ เช่นเดียวกันทุกวัย 2) การแต่งกายแบบประยุกต์ นิยมแต่งกายโดยผู้หญิงสวมใส่ผ้าไหมประดิษฐ์แขนสั้นสีชมพู กระโปรงทรงกระบอกสำเร็จรูปสีแดงลายทางกรอมเท้า รองเท้าแตะ เช่นเดียวกันทุกวัย ผู้ชายมีการนำผ้าผ้ายทอและนำมาตัดเย็บเป็นชุดสำเร็จรูป เช่น เสื้อคลุมสีแดง กางเกงสมัยนิยมสีดำเท่านั้น เสื้อเชิ้ตแขนสั้นคอจีน กางเกงสามส่วน รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ

ส่วนกลุ่มกะเหรี่ยงขาวพบจำนวน 1 ลักษณะ เป็นการสืบทอดการแต่งกายแบบประเพณีหรือแบบดั้งเดิมโดยมีความเปลี่ยนแปลงสี ลวดลาย และวัสดุเพียงเล็กน้อย นิยมแต่งกายแบบประยุกต์ ผู้ใหญ่ชาย เด็กผู้ชาย สวมใส่เสื้อกะเหรี่ยง สีเลือดหมู เขียวขี้ม้า ม่วง ผ้า กางเกงผ้าสีดำ ตามสมัยนิยม กางเกงยีน รองเท้าแตะ ผ้าใบ ผู้ใหญ่หญิงจะสวมใส่เสื้อกะเหรี่ยง สีดำ ลายดอกไม้ ลายผีเสื้อ ปักเย็บลูกเดือย ผ้าถุงยาวกรอมเท้า สีเลือดหมู เขียวขี้ม้า ผ้า ม่วง รองเท้าแตะ ส่วนเด็กผู้หญิงจะสวมชุดเดรสยาว สีขาว ม่วง เลือดหมู ผ้า ส้มอ่อน เขียวขี้ม้า ลายทาง ซึ่งต่างจากผู้ใหญ่หญิง

3) เครื่องประดับ ทั้ง 2 กลุ่มใช้วัสดุในการผลิตเครื่องประดับที่คล้ายคลึงกัน คือ เงิน ลูกปัด และด้าย โดยกะเหรี่ยงแดง ได้แก่ เหรียญโบราณ กำไลเงินทรงเกลียว ต่างหูเงินทรงกรวย สร้อยลูกปัด ห่วงพันทา ผ้าโพกหัวสีแดง กะเหรี่ยงขาว ได้แก่ สร้อยเงินถัก กำไลข้อมือ ต่างหู แหวน ผ้าโพกหัวสีเลือดหมูและสีขาว โดยมีการสืบทอดเป็นมรดกจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ ปัจจุบันทั้ง 2 กลุ่มใช้เครื่องประดับร่วมสมัยโดยส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการซื้อจากตลาดสายหยุด อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดจากทั้งปัจจัยภายในกลุ่มชาติพันธุ์ด้านการทอ การสืบทอดวัฒนธรรม และความนิยมการแต่งกาย รวมทั้งปัจจัยภายนอกจากสภาพสังคมแวดล้อมที่ทั้งทำให้ต้องปรับตัวเพื่อลดทอนการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ตามกิจกรรมทางสังคมและการสวมใส่เพื่อความสวยงามเป็นชาติพันธุ์ตามนโยบายของรัฐ

1.2 บทบาทในการแต่งกาย

กลุ่มกะเหรี่ยงแดงไม่ปรากฏการสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงรักษาการแต่งกายแบบประเพณีไว้ใน 3 โอกาส คือ การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล กิจกรรมพิเศษร่วมกับภายนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล ส่วนการแต่งกายแบบประยุกต์พบใน 2 โอกาส คือ การสวมใส่ในสถานที่ราชการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นงานมงคล ในทางตรงกันข้ามกลุ่มกะเหรี่ยงขาวยังคงสวมใส่ชุดชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันอาทิตย์ของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ พบการแต่งกายด้วยชุดที่มีลักษณะแบบอนุรักษ์ทั้ง

สีย้อมธรรมชาติและใช้วัสดุดั้งเดิมคือผ้าฝ้ายใน 2 ประเพณีที่สำคัญ คือ พิธีศพและพิธีแต่งงาน ซึ่งถือเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ซึ่งกะเหรี่ยงชาวให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2. อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาเมื่อพิจารณาการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผ่านมุมมองทางมานุษยวิทยา (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2550) พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจของการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มกะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว กะเหรี่ยงแดงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด (Development) โดยเฉพาะในมิติของการใช้เครื่องแต่งกายที่ถูกแปรเปลี่ยนจากวิถีชีวิตประจำวันไปสู่การเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในโอกาสพิเศษ

ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญต่อแรงกดดันทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาเป็นชุมชนกะเหรี่ยงเพียงแห่งเดียวที่อยู่ท่ามกลางชุมชนไทใหญ่ การที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและราชการมากขึ้น ส่งผลให้การสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในโอกาสสำคัญ เช่น งานประเพณีปอยต้ง การต้อนรับแขกผู้ใหญ่ หรือการผลิตเนื้อหาเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม

ในทางตรงกันข้าม กะเหรี่ยงขาวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการหรือค่อยเป็นค่อยไป (Evolution) ที่น่าสนใจ การรักษาสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของระบบความเชื่อและจารีตประเพณีที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต การแต่งกายในกรณีนี้จึงไม่เพียงเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางสังคมที่แสดงถึงสถานภาพและบทบาทของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทางศาสนาและพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มต่างเผชิญกับความท้าทายร่วมกันในการรักษาสมดุลระหว่างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม ข้อจำกัดทางกายภาพของวัสดุดั้งเดิม เช่น ผ้าฝ้ายทอและผ้าไหมที่ระบายอากาศได้ไม่ดี กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การขาดแคลนวัตถุดิบจากธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต ยังนำไปสู่การปรับตัวในการเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์ทดแทน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวัสดุในการผลิตเครื่องแต่งกาย แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงพยายามรักษาแก่นสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ผ่านลวดลาย สี และโครงสร้างพื้นฐานของเครื่องแต่งกาย โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงขาวที่ยังคงมีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและการตัดเย็บจากรุ่นสู่รุ่น การผสมผสานระหว่างความเป็นประเพณีกับความร่วมสมัยจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการดำรงรักษาวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปรับตัวดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของมัญชุรี โชติรสฐิติ (2556) ที่อธิบายว่ามนุษย์พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบรรทัดฐานใหม่เพื่อการอยู่รอดในสังคม โดยเฉพาะในกรณีของกะเหรี่ยงแดงที่ต้องปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่และการทำงานในสังคมนอกกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลง แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริเพ็ญ ภูมิหิณญ์ (2563) ที่พบว่าการใช้สัญลักษณ์ รูปร่าง รูปทรง และสี ในเครื่องแต่งกายยังคงสื่อความหมายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มกะเหรี่ยงขาวที่ยังคงรักษารูปแบบการทอผ้าแบบดั้งเดิมและมีการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ความแตกต่างในการปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ตามแนวคิดของยศ สันตสมบัติ (2544) ที่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้ตามบริบททางสังคม แม้จะมี

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน การเลือกรูปแบบการปรับตัวขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม

ท้ายที่สุด ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การสวมใส่หรือไม่สวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นเพียงการตัดสินใจส่วนบุคคล แต่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบททางภูมิศาสตร์และสังคมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละกลุ่มเลือกใช้กลยุทธ์ในการปรับตัวและธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ท้ายที่สุดแล้ว ทั้งสองกลุ่มต่างก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่กับการรักษาไว้ซึ่งรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน

3. องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเครื่องแต่งกายมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทโอกาส โดยเครื่องแต่งกายไม่ได้เป็นเพียงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการอัตลักษณ์ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทตามสถานการณ์และความจำเป็นทางสังคม ทั้งยังสะท้อนถึงรูปแบบการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ

การปรับเปลี่ยนเชิงเลือกสรร โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงแยกการใช้งานชุดประเพณีและชุดประยุกต์ตามโอกาสเฉพาะ เน้นการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะ และการผสมผสานเชิงต่อเนื่อง โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงขาวรักษาการใช้ในชีวิตประจำวันควบคู่กับการอนุรักษ์แบบเข้มงวดในโอกาสสำคัญ นอกจากนี้ที่ตั้งของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียงมีอิทธิพลสำคัญต่อรูปแบบการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1.1 ควรศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า การตัดเย็บ และการสวมใส่เครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาว

1.2 ศึกษาเปรียบเทียบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดงและกะเหรี่ยงขาวในพื้นที่อื่นของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบททางสังคมและการเมืองที่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดนโยบายการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยความเข้าใจพลวัตและการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม

2.2 กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีศักยภาพในการผลิต สืบทอด และรักษาเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงควรมีการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้ชุมชน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีมูลค่าเพิ่มจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

เกตุศิริ วงศ์สองชั้น, เกตุศิณี เพ็งอาไฟ, พนิดา สอนสุภาพ, ลลิตา ทองทับ, สุมาลี เหมแย้ม, เสาวลักษณ์ บรรณสาร และภุรีณัฐร์ โชติวรรณ. “การปรับตัวทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ของกะเหรี่ยงหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัด

- กำแพงเพชร.” ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4, 2560, (43-58).
- ชุติมันต์ สะสอง. “การจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง.” *วิชาการธรรมทรรศน์*, 22(2), 2565, (45-56).
- ณิกานต์ กุลเมืองน้อย, จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง และธเนศ ภิรมย์การ. “ศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ สำหรับการออกแบบเครื่องแต่งกาย.” *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(3), 2563, (63-72).
- ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอกะเหรี่ยง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์.” *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 3(2), 2558, (203-214).
- มัณฑรี ไซตริสสุติ. “การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ.” *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*, 2556.
- ยศ สันตสมบัติ. *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ศิริเพ็ญ ภูมภิษฎา. “การออกแบบลวดลายเรขศิลป์ผ้าพิมพ์ลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี.” *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 22(2), 2563, (100-121).
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. *สังคมวิทยาชนบท : แนวคิดทางทฤษฎีและแนวโน้มในสังคม : เอกสารตำราหลัก ประกอบการเรียนการสอน หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชา สังคมและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท. 2550.
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง. (2567), จาก <https://www.huaypongsao.go.th/home>

บทความวิชาการ

BUDDHASILAJARUKMAHATHAT INSCRIPTION: THE EVIDENCE OF HISTORIC TOWN
OF SUKHOTHAI AND ASSOCIATED TOWNS'S VALUABLE ESCORTTHE

พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ: บทบันทึกความพยายามพิทักษ์รักษาคุณค่าแหล่งมรดกโลก
เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

SIRAWEE IAMSUDJAI (สิริวิทย์ เอี่ยมสุดใจ)*

วันที่รับบทความ	14 ธันวาคม 2566
วันที่แก้ไขบทความ	10 กรกฎาคม 2567
วันที่ตอบรับบทความ	1 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

แหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ประกอบด้วยอุทยานประวัติศาสตร์ 3 แห่ง โดยมีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเคยประสบภาวะวิกฤตจากการถูกทำลายเพื่อค้นหาโบราณวัตถุสำหรับการค้า ซึ่งไม่ค่อยพบหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่ระบุถึงรายละเอียดของกระบวนการแก้ปัญหา แต่ในวัดตระพังทอง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูปและพุทธสิลาจารึกมหาธาตุ เก็บรักษาไว้ โดยหากพิจารณาเนื้อหาแล้วก็จะพบว่า เป็นบันทึกโดยนัยถึงกระบวนการพิทักษ์รักษามรดกวัฒนธรรม โดยมีพระสงฆ์ดำเนินบทบาทสำคัญร่วมกับหน่วยงานทางราชการ กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ในฐานะผลสัมฤทธิ์ของการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาามรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างดียิ่ง

คำสำคัญ: พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ / วัดตระพังทอง / แหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

* มัคคุเทศก์เชี่ยวชาญมรดกโลกพื้นที่แหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร องค์การยูเนสโก,

E-mail: Panpasa_dong@hotmail.com

Cultural Heritage Specialist Guides for the Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns World Heritage Site

Abstract

The Historic Town of Sukhothai and Associated Towns consists of 3 historical parks. Sukhothai Historical Park and Si Satchanalai Historical Park Located in Sukhothai Province area Which had previously experienced a crisis of antiquities smuggle for commercialization which written evidence is rarely found detailing the resolution process. But in Wat Traphang Thong, Sukhothai Historical Park, there are 2 stone inscriptions with consistent important messages which considering the content will find that records implied the process of protecting cultural heritage With monks playing an important role with the agency government and will realize the value of world heritage sites, The Historic Town of Sukhothai and Associated Towns as an achievement of integration for conservation and development.

Keywords: Buddhasilajaruekmakathat / Traphangthong Temple / The Historic Town of Sukhothai and Associated Towns

บทนำ

ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ได้ประกาศรับรองให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกลำดับที่ 574 ร่วมกัน ในนาม**แหล่งมรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (The Historic Town of Sukhothai and Associated Towns)** โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก (World Heritage Criteria) ที่เน้นคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value: OUV) ตามเอกสารแนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention)" จำนวน 2 ข้อได้แก่

“(i) –เป็นตัวแทนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรมที่มีความงดงามและเป็นผลงานชิ้นเอกที่ได้รับการสร้างสรรค์จากอัจฉริยภาพด้านศิลปะอย่างแท้จริง (represent a masterpiece of human creative genius;)

(iii) –เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่หาได้ยากยิ่งหรือหลักฐานที่แสดงขนบธรรมเนียมประเพณีหรืออารยธรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ หรืออาจสูญหายไปแล้ว (bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared;)” (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.: 11)

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของหลักเกณฑ์ทั้งสองข้อข้างต้นแล้วจะเห็นว่า คุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่แสดงผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในฐานะนครที่เคยดำรงอยู่และมีบทบาทสำคัญเมื่อราว 700 ปีที่แล้ว และส่วนที่สำแดงผ่านงานศิลปกรรมทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ในพื้นที่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร

ทว่าก่อนที่จะหน่วยงานของรัฐจะเข้ามาดูแลเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารจนกระทั่งได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกได้นั้น พื้นที่แห่งนี้ก็เคยได้รับความเสียหายทั้งจากการสันถวภาพตามธรรมชาติและการถูกบุกรุกทำลายเพื่อโครงการทรัพยากรอื่น ซึ่งสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นมักไม่ค่อยมีหลักฐานบันทึกรายละเอียดไว้ นอกจากจำนวนโบราณวัตถุบางส่วนที่กระจัดกระจายไปอยู่ในครอบครองของบุคคลหรือองค์กรอื่น ๆ นอกพื้นที่ ตลอดจนเรื่องเล่ามุขปาฐะและบันทึกอย่างไม่เป็นทางการจำนวนไม่มากนัก ประชาชนส่วนใหญ่จึงมักมีความเข้าใจผิดว่าเมืองโบราณแห่งนี้ถูกทำลายย่อยยับโดยข้าศึกศัตรูเท่านั้น และทำให้คุณค่าของแหล่งมรดกโลกในฐานะผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ด้อยลง (คณะกรรมการนโยบายท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

บทบาทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารดูเหมือนจะจำกัดอยู่ที่กรมศิลปากร ซึ่งเข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ช่วงพุทธศักราช 2495 เท่านั้น ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะสามารถพิทักษ์รักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุจำนวนมากที่ถูกทิ้งร้างมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งยังไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจนว่า เหตุใดโบราณวัตถุส่วนหนึ่งจึงถูกนำออกไปจากพื้นที่ ส่งผลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสำหรับคนทั่วไปคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงด้วย

คิลจารึกในวัดตระพังทอง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งสร้างขึ้นในช่วงก่อนการเริ่มต้นโครงการบูรณะเมืองโบราณสุโขทัยซึ่งเป็นโครงการบูรณะโครงการแรกของแหล่งมรดกโลกแห่งนี้จึงเป็นหลักฐานที่สามารถอธิบายเหตุการณ์และประเด็นปัญหาในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อตอบทเรียนสำหรับการพิทักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติได้ต่อไป

ภูมิหลังวัดตระพังทอง

วัดตระพังทองตั้งอยู่บนเกาะกลางตระพัง (สระน้ำ) ภายในกำแพงเมืองโบราณสุโขทัย โบราณสถานดั้งเดิมประกอบด้วยเจดีย์และฐานอาคารสมัยสุโขทัย แต่มีการก่อสร้างอาคารสถานเพิ่มเติมในสมัยหลัง ปรากฏชื่อวัดอยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยถูกเสน่ห์ กล่าวถึงพระยาสุโขทัยกับท่านผู้หญิงแก้ว นำหลานชายคือพลายชุมพล ไปฝากเป็นศิษย์พระสังฆราชาที่วัดตระพังทอง ความว่า

“ยายเพี้ยจันทร์นั้นนั่งดาราจใหม่
เจ้าขริวตานั่งผ้าปุมประทาน
ชวนหลานชายพลายน้อยออกเดินทาง
ป่าวถือพานทองรองตะบัน

หมูปักตะนาวใหม่สมภูมิฐาน
แล้วหยิบส่านมาหมัสมตัวครัน
ต่างกางร่มปักคางคาวกัน
ตามกันออกไปวัดตระพังทอง”

(สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1 วัดตระพังทอง

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2559

นักวิชาการเชื่อว่าเรื่องนี้มีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงในสมัยกรุงศรีอยุธยา (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา อ่างถึงใน สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ม.ป.ป.) ทำให้ทราบว่าวัดตระพังทองมีชื่อเช่นนี้มาแล้วอย่างน้อยก็ในช่วงนั้น และเป็นอารามสำคัญของเมืองสุโขทัย ด้วยเป็นที่จำพรรษาของพระสังฆราชา แต่ต่อมาคงจะร่วโรยกร้างไป เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์เสด็จประพาสเมืองโบราณสุโขทัย ในพุทธศักราช 2444 นั้น ได้ทรงเล่าไว้ว่า

...ตระพังทองเปนสระกว้างประมาณ 4 เส้นครึ่ง สี่เหลี่ยม กลางมีเกาะกว้าง 2 เส้น สี่เหลี่ยม ในเกาะมีวัดเรียกว่า วัดตระพังทอง มีพระเจดีย์ลังกาสูงประมาณ 12 วา อยู่กลาง ข้างด้านหน้า ตะวันขึ้น มีวิหาร ข้างด้านหลังตะวันตกมีโบสถ์ ด้านข้างทั้งด้านเหนือแลใต้ มีพระเจดีย์เล็ก ๆ เรียงเปนแถวทั้งสอง ด้านอย่างที่เขาเขียนไว้ในแผนที่สุโขทัย นั้น สิ่งทั้งปวงเหล่านั้นล้วนแต่ชำรุดพัง

ทั้งนั้น แต่โบสถ์ได้มุงหลังคาแฝกไว้ ท่านพระยาจางวาง ท่านจัดการ เพราะวัดนี้ท่านใช้เป็นที่พัก รักษาอุโบสถของท่าน มีกระท่อมน้อย ปลุกกลองในระฆังข้างหลังเกาะหลังหนึ่งเป็นที่ท่านอยู่ จำศีล แลท่านได้ชักชวนพระมาอยู่ ปลุกกลองแฝกไว้ข้างเกาะ ด้านเหนือหลัง 1 ให้พระอยู่ แต่ไม่มีใครสำเร็จ เพราะพระที่มาอยู่ทนไม่ไหว อยู่เหนื่อยแล้วก็ไป จะหาว่าหากินไม่ได้ก็ไม่เชิง เพราะบ้านคนในเมืองเกาญี่ก็มี จะเป็นด้วยพวกในเมืองนี้จนไม่มีอะไรให้กิน ฤๅมันเปลี่ยนไม่สนุก ไปก่อกำไรไม่ทราบ พระจึงไม่อยู่ แต่เมื่อเวลาไปคราวนี้พระมีอยู่ ท้องระฆังมีน้ำเฉอะแฉะ มีหญ้าและอ้ายรก ๆ ต่าง ๆ ขึ้นใช้ไม่ได้... (นิศรานวัตตังค์, สมเด็จพระพุทธเจ้า, 2506: 81 – 82)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งดำรงพระราชอิสริยยศที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรเมื่อพุทธศักราช 2450 และทรงเล่าไว้ว่า

ที่ระฆังทองนั้นมีวัดเรียกว่าวัดระฆังทอง มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ กลางระฆังมีเกาะ บนเกาะนั้นมีพระเจดีย์ใหญ่อยู่กลางองค์หนึ่ง มีพระเจดีย์บริวารอีก 8 องค์ พระเจดีย์ใหญ่ยังพอเป็นรูปร่างอยู่ คือเป็นรูประฆัง ข้างล่างเป็นแล่งข้างบนเป็นอิฐ พระเจดีย์บริวารนั้น ชำรุดเสียโดยมากแล้ว. (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2559: 51)

ปัจจุบันวัดแห่งนี้เป็นที่โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ซึ่งมีสภาพต่างจากที่ปรากฏในเอกสารข้างต้น คือประกอบไปด้วยเจดีย์ทรงระฆัง 1 องค์ อุโบสถซึ่งสร้างขึ้นใหม่บนฐานโบราณสถาน และมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรูปหินชนวน ซึ่งสมเด็จพระมหาธรรมราชา (ลิไท) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างและประดิษฐานไว้บนเขาสุมณภู เมื่อพุทธศักราช 1902 และย้ายลงมาประดิษฐานที่วัดนี้เมื่อพุทธศักราช 2476

ศิลาจารึกวัดระฆังทอง

วัดระฆังทองมีศิลาจารึกอยู่ 2 หลัก ติดตั้งถาวรไว้ในศาลาบำเพ็ญกุศลบนเกาะกลางระฆังทอง ล้วนสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ และมีเนื้อหาบางส่วนเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ

1. ศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูป

ไม่ปรากฏนามผู้สร้างแต่สันนิษฐานว่าเป็นพระปลัดบุญธรรม ธัมมโชโต ซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดระฆังทอง ระหว่างปีพุทธศักราช 2475 – 2485 สร้างจากหินชนวนรูปสี่เหลี่ยม จารึกเป็นภาษาไทย อักษรไทยหลังพุทธศักราช 2476 จำนวน 17 บรรทัด แต่ข้อความไม่จบสมบูรณ์ ความว่า

(แผ่นศิลาเกาะเกาะ) สุโขทัยที่ได้นามว่าพ (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) อจรรองมาจากรอยพระพุทธรูปเจ้าตัวจรี(ง) (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) (บรร)พตในเมืองลังกาทวิป สมัยวง (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) (เม)เดือน 11 คก 1281 ปี ประดิษฐาน (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) แห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศของพระมหานครสุโขทัย แล้วให้นามว่าสุวรรณกุตเช่นเดียวกัน (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) รณลงอย่างมะโหราน ทั้งมีการนมสการทุก ๆ ปีมา ราชวงศ์พระร่วงนี้ได้ทรงสร้างจิตใจหมู่มหาชนรู้คุณค่าของ (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) รัตนไตรย์ แลวัฒนธรรม ศิลปกรรม หัตถกรรมฯ พวกกันเคารพเลื่อมใส สร้างถาวรวัตถุ ปูนียวัตถุไว้อย่าง (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) ไรจนทั่วอาณาจักรไทย ครั้นต่อมาปราชญ์สมัยแห่งวงพระร่วงทรงประมาทจึงเลื่อมอำนาจลง วงพระร่วง (แผ่นศิลาเกาะเกาะ) ได้สิ้นสุดลง มหานครสุโขทัยที่รุ่งเรืองก็กลายเป็นป่าดงอย่างหน้าสลดใจ หมู่ชนที่

อาลัยอยู่ในนครนี้ (แผ่นศิลาเกะเทาะ) ก็ได้เลื่อมจากความรู้คุณของพระศาสนา แล้ววัฒนธรรม
ศิลปกรรมอุสาหกรรรมฯ ลงเป็นลำดับ ต่อมา...พ.ศ. 2461 ประชาชนในพระนครนี้จวนจะ
ไม่รู้จักราชศาสนาอะไร บ้างก็พากันทำร้ายร้างและนำสมบัติอันเป็นถาวร วัตถุปูชนียวัตถุ
ออกซื้อขายเลี้ยงชีพตาม ๆ กัน.... (แผ่นศิลาเกะเทาะ) เมื่อ พ.ศ. 2470 เจ้าพระคุณพระ
โบราณวัตร (ทิม) อุปัชชา(ย)ของข้าฯ ได้มาเห็นพฤติการณ์ของปวงชนในพระนครนี้ กำลัง
พากันเขาสู้รบอย่างน่าสงสาร ท่านจึงจัดการกอบกู้ให้หมู่ชนพ้นอบาย ได้นำประชาชนไป
อันเชิญรอยพระพุทธรูปที่อยู๋เขาชื่อสุวรรณกุดนี้มาประดิษฐานไว้เกาะตะพังทอง แล้วมี
การนมัสการประจำปีทุก ๆ ปี มีการปรับปรุง (รุ่ง)วัดวาอาราม กระทำสพานข้ามเขาเกาะแล
บำรุงสระให้มีน้ำใช้ตลอดกาล ท่านได้สร้างมณฑปไม้ศาลากฎีเป็นที่อาลัยแล..... (แผ่นศิลา
เกะเทาะ) เจ้าหน้าที่รักษาถาวรวัตถุปูชนียวัตถุรวบรวมทำบัญชีส่งกรมเพื่อสงวนไว้ ท่านกอบกู้
อยู่ 6 ปี ประชาชนก็ไม่เป็นผลแสดงซาเลียมอยู่เสมอ... (แผ่นศิลาเกะเทาะ) ท่านจึงการมีเป้าหมาย
แต่ยังสงสาร จึงส่งข้าฯ มาบริหารพระศาสนาในนครสุโขทัย ข้าฯ ได้กอบกู้จิตใจประชาชน
ด้วยขันติวิริยะภาพจนเลื่อมใส เมื่อข้าฯ ชนะพาลชนแล้ว ข้าฯ จึง (จบข้อความเพียงเท่านี้).¹

ภาพที่ 2 ศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูป
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2566

2. พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ

พระปลัดบุญธรรม ธัมมโชโต สร้างแล้วเสร็จเมื่อพุทธศักราช 2485 จารึกด้วยอักษรไทย
ปัจจุบันและลายสือไท เป็นภาษาไทยและภาษาบาลีลงบนใบเสมาหินชนวนที่นำมาจากวัดเชตุพน นอก
กำแพงเมืองโบราณสุโขทัยด้านทิศใต้ โดยแกะสลักเป็นพระพุทธรูปปางเปิดโลกประดิษฐานอยู่ตรงกลาง
ด้านหน้า มีช่องสี่เหลี่ยมอยู่เหนือพระเศียรพระพุทธรูป สันนิษฐานว่าเป็นช่องสำหรับประดิษฐานพระ
บรมสารีริกธาตุ จำนวน 20 องค์ และขนานนามศิลาจารึกนี้ว่า “พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ” แบ่งเนื้อหา
เป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 พระปาฏิโมกข์ พุทธศาสนสุภาษิต และคำกลอนภาษิต เช่น โลโกธมมา ปริปนฺโน
ความโลภเป็นอันตราย แก่ธรรมทั้งหลาย วิริยะ ทุกขมจฺเจติ จะล่วงทุกข์ได้เพราะอาศัยความเพียร สัพพ

¹ ผู้เขียนบทความอ่านและถ่ายถอดโดยคงอักษรวิธีตามจารึก เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2566

ปาปสฺส อกรรม กุสสสฺสูปสมปทา สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํพุทธานุสาสนํ ความไม่ทำบาปทั้งปวง ความถึงพร้อมในการทำกุศล ความทำจิตของตนให้หมดจดด้วย นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์การสร้างพุทธสิลาจารึกมหาธาตุ พร้อมทั้งรายนามผู้บริจาคทรัพย์สนับสนุนการสร้าง ความตอนหนึ่งว่า

สิลาแผ่นนี้ ข้าฯ นำมาจากวัดเชตุพล นครสุโขทัย ได้จากลิกนามผู้ช่างพระไตรปิฎกแล้ว ข้าฯ ใคร่ยังสิลานี้ให้คงไว้ในคูนของอรหันต์ เหตุนี้ข้าฯ จึงแกะพระพุทธรูปและพระธัมม์พร้อมกับได้อันเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ได้ด้วยบุญข้าฯ บันจุไว้ในสิลานี้มีจำนวน 20 องค์ ข้าฯ ประสงค์บูชาพระรัตนตรัยด้วยทำรงอายุพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อชำระมลทินของหมู่สัตว์ทั้งหลายด้วย เพื่อยังข้าฯ ให้เป็นอยู่ทำประโยชน์แด่โลกสืบกาลอันนานด้วย ข้าฯ ใช้วิธีเย็บเพียรแกะและจารึกสิ้นเวลา 4 เดือนจึงแล้ว พุทธสกรวงได้ 2485 ข้าฯ อาลัยเหตุดังกล่าวจึงถวายพระนาม พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ ขอเดชกุศลชั้นนี้จึงเป็นอนุคามินีนำข้าฯ ตรงต่อโพธิญาณในพายน่าเทอญฯ (พระธมฺมโชโต) “อุปมตฺตา นมฺยุนติ,, ฯ”²

ส่วนที่ 3 คาถาต่าง ๆ มักใช้อักษรวิธีแบบลายสือไท เช่น นะ ชา ลี ติ และ จะ พะ กะ สะ

ส่วนที่ 4 มหาสุบินชาดก ใช้พื้นที่มากที่สุดในการจารึกหลักนี้ ดำเนินโครงเรื่องตามเนื้อความในมหาสุบินชาดก ซึ่งปรากฏอยู่ในอรรถกถา เอกกนิบาตชาดก วรุณวรรค กล่าวถึงพระสุบินนิมิตแปลกประหลาด 16 ประการ ของพระเจ้าปเสนทิ พระราชาแห่งนครสาวัตถี แคว้นโกศล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่าเป็นนิมิตบอกเหตุการณ์ในยุคที่พระพุทธศาสนาเสื่อมโทรม ในดินแดนที่ปกครองโดยพระมหากษัตริย์ที่ไม่ทรงธรรมจรรยา แต่เนื้อหาที่พระธมฺมโชโตจารึกไว้ก็มีการตีความพุทธพยากรณ์แตกต่างไปจากเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอรรถกถาอย่างมีนัยน่าสนใจ

ภาพที่ 3 พุทธสิลาจารึกมหาธาตุด้านหน้า
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2566

² ผู้เขียนบทความอ่านและถ่ายถอดโดยคงอักษรวิธีตามจารึก เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2566

พระสงฆ์กับการพิทักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมสุโขทัย

พระราชปรีดิพิริยคุณ (ทิม ยสทินโน) เดิมชื่อขาว มุ่งผล เกิดเมื่อพุทธศักราช 2424 ต่อมาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาที่วัดนวลนรดิศ และอุปสมบทจำพรรษาที่วัดอนงค์าราม กรุงเทพมหานคร จนได้รับสมณศักดิ์เป็นพระฐานานุกรมที่พระสมุห์

ต่อมาท่านเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสมาก จึงโปรดให้มาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวงอำเภอเมืองสุโขทัย จำพรรษาที่วัดราชธานี ได้เป็นพระครูวินัยสาร เจ้าคณะแขวงอำเภอเมือง และอำเภอคลองไทรลาด เมื่อปี 2472 เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย ปี 2490 เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่พระโบราณวัดถาจารย์ เมื่อปี 2508 และเลื่อนเป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชปรีดิพิริยคุณ เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย จนถึงมรณภาพ เมื่ออายุได้ 89 ปี ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและรักษามรดกวัฒนธรรมของเมืองสุโขทัยอย่างมากตลอดระยะเวลาที่ท่านอยู่ในพื้นที่ โดยมีการประสานงานกับนักประวัติศาสตร์และนักอนุรักษ์ชั้นนำของประเทศอยู่เสมอ เช่น สมเด็จพระญาณสังวรญาณรังษี นายธนิต อยู่โพธิ์ เป็นต้น ทำให้การพัฒนาเมืองโบราณสุโขทัยก้าวหน้าอย่างยิ่ง จึงได้รับพระราชทานราชทินนามขณะเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญว่า พระโบราณวัดถาจารย์ ซึ่งเป็นราชทินนามที่ไม่พบว่าพระราชทานให้พระสงฆ์รูปใดอีกเลย (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง, 2548: 5 – 6)

พระปลัดบุญธรรม ธมฺมโชโต มีนามเดิมว่า บุญธรรม พูลสวัสดิ์ เป็นชาวตำบลธานี อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย อุปสมบทกับพระโบราณวัดถาจารย์ (ทิม ยสทินโน) และสันนิษฐานว่าได้รับเลือกให้เป็นพระปลัดฐานานุกรมของท่านด้วย เป็นผู้ที่มีฝีมือด้านงานศิลปกรรมจึงได้รับความไว้วางใจให้เดินทางมาปฏิบัติศาสนกิจ สานต่อเจตนารมณ์ของพระโบราณวัดถาจารย์ในพื้นที่ตำบลเมืองเก่า จนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดตระพังทอง ระหว่างปีพุทธศักราช 2475 – 2485 ต่อมาได้ลาสิกขาแล้วเข้าทำงานในหน่วยศิลปากรที่ 3 สุโขทัย สังกัดกองโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมปฏิบัติหน้าที่ในโครงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดมหาธาตุ วัดตระพังทองกลาง และพระอจนะ วัดศรีชุม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยด้วย (วัดศรีชุม, 2559: 9)

ศิลาจารึกวัดตระพังทองในฐานะบทบันทึกความพยายามพิทักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมสุโขทัย

ข้อความในศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูปพระพุทธรูปขุดเจนนว่า ความพยายามในการพิทักษ์รักษาโบราณวัตถุและโบราณสถานในเมืองสุโขทัยของพระราชปรีดิพิริยคุณ (ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์ที่พระโบราณวัดถาจารย์) นั้นไม่ได้ราบรื่น อย่างน้อยเมื่อพุทธศักราช 2461 – 2470 ประชาชนในพื้นที่ก็ยังทำลายโบราณสถานเพื่อค้นหาโบราณวัตถุไปขายเพื่อหาเลี้ยงชีพ ซึ่งพระโบราณวัดถาจารย์พิจารณาผ่านโลกทัศน์ของพระภิกษุว่าเป็นการ “พากันเข้าสู่อบายอย่างน่าสงสาร ท่านจึงจัดการกอบกู้ให้หมู่ชนพ้นอบาย” โดยใช้กิจกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชักจูงควบคู่กับการพัฒนาสภาพพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความแร้นแค้น เช่น การย้ายรอยพระพุทธรูปทศมัยสุโขทัยลงมาจากโบราณสถานร้างบนยอดเขาด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองโบราณสุโขทัยมาประดิษฐานไว้ที่วัดตระพังทองแล้วจัดให้มีการนมัสการทุกปี มีการปรับปรุงวัด สร้างสะพาน และขุดลอกตระพังเพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดปี รวมถึงทำบัญชีโบราณวัตถุส่งให้กรมศิลปากร แต่ใช้เวลาถึง 6 ปี ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร จนท่านเกิดความท้อแท้เบื่อหน่ายจึงมอบหมายให้พระปลัดบุญธรรมมาสานต่อภารกิจนี้แทน ซึ่งท่านก็สามารถกระทำภารกิจได้ด้วยดี ดังที่ได้บันทึกไว้ในศิลาจารึกว่า “ข้าฯ ได้กอบกู้จิตดีใจประชาชนด้วยขันติวิริยะภาพจนเสื่อมไสย เมื่อข้าฯ ชนะพาลชนแล้ว”

ประเด็นที่น่าสนใจคือการถอดรหัสกระบวนการแบบ “ขันติวิริยะภาพ” ที่พระปลัดบุญธรรมใช้ “กอบกู้จิตใจประชาชน” จนภารกิจสำเร็จ ซึ่งแม้ไม่มีหลักฐานใดอธิบายกระบวนการนั้นโดยตรง แต่อาจมีคำตอบอยู่ในเนื้อความที่บ่งเจตนาการสร้างพุทธสิลาจารึกมหาธาตุไว้ว่า

สิลาแผ่นนี้ ข้าฯ นำมาจากวัดเชตุพลนครสุโขทัย ได้จาสักนามผู้ช่างพระไตรปิฎกแล้ว ข้าฯ ไคร่ยังสิลานี้ให้ช่างไว้ในคันทองอรหันต์ เหตุนี้ข้าฯ จึงแกะพระพุทธรูปและพระธัมมปรีหมกับได้อันเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ได้ด้วยบุญข้าฯ บันจุไว้ในสิลานี้มีจำนวน 20 องค์ ข้าฯ ประสงค์บูชาพระรัตนตรัยด้วย ทำรงอายุพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อชำระมลทินของหมู่สัตว์ทั้งหลายด้วย เพื่อยังข้าฯ ให้เป็นใหญ่ทำประโยชน์แด่โลกสืบกาลอันนานด้วย ข้าฯ ใช้วิริยะเพียรแกะและจารึกสิ้นเวลา 4 เดือนจึงแล้ว พุทธสกรวณได้ 2485 ข้าฯ อาลัยเหตุดังกล่าวจึงถวายพระนาม พุทธสิลาจารึกมหาธาตุ ขอเดชกุศลชั้นนี้จึงเป็นอนุคามินีนำข้าฯตรงต่อโพธิญาณในพายน่าเทอญ³

ความหมายโดยนัยของ “มลทินของหมู่สัตว์ทั้งหลาย” อาจจะเชื่อมโยงกับข้อความในศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูปที่ว่า “ประชาชนในพระนครนี้จวนจะไม่รู้จักพระศาสนาคืออะไร บ้างก็พากันทำร้ายร้างและนำสมบัติอันเป็นถาวรวัตถุขโมยขโมยออกซื้อขายเลี้ยงชีพตาม ๆ กัน” ซึ่งเท่ากับ “กำลังพากันเข้าสู่อบายอย่างน่าสงสาร” ดังนั้นแม้จะตั้งใจที่จะสร้าง “พระไตรปิฎก” เพื่อบูชาพระรัตนตรัย แต่ท่านก็ตั้งใจใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ของแผ่นศิลาเพื่อจารึกเรื่องมหาสุบินชาติกลงไปด้วย แม้จะไม่ใช้ส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎกก็ตาม โดยมีการตีความพระสุบิน และพุทธพยากรณ์บางข้อแตกต่างกันไป สามารถประมวลเนื้อหาเฉพาะข้อที่ตีความแตกต่างจากพระอรรถกถา โดยจะขีดเส้นใต้ข้อความที่มีการตีความเพิ่มเติม และจะคงอักขรวิธีตามที่ปรากฏในศิลาจารึก ได้ดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 พระสุบินว่า โคใหญ่มีกำลังวิ่งมาจากจาทูทิศเข้าประชิดตั้งจะชนกัน แคว้นแล้วก็ไม่ชน กรับริบรีหนีตนจนหายไป มีพุทธพยากรณ์ว่า ข้อนี้ได้แต่หมาเมคไธเบื่องบน คือฟ้าฝนไม่เป็นไปตามกาล ทั้งพืชสาธัญญา ผลาหาร ทุกประการข้าวกล้าก็เสื่อมชามทั้งไพล่พลจะแคบคับอับจนไม่มีดี ด้วยพวกคณะมนตรีโลกในลาภบาบไม่คิดประพริตผิตไธม ๕

ข้อ 8 พระสุบินว่า ประชาชนเป็นจำนวนมาก ชวนกันตักน้ำใส่ลงในตุ่มใหญ่ ตุ่มเล็กก็มีอยู่ มากมายแต่ไม่มีใครตักใส่จนคนเดียว มีพุทธพยากรณ์ว่าผู้ยากจนอะนาถา จะพากันนำทรัพย์สินไปให้ผู้ร่ำรวย ๆ จะช่วยกันซื้อขมลมพาล ที่สัตย์ซื่อก็มีแต่การจะเสื่อมลง ที่มั่งมีจะปรวนคนจนกิน ๗

ข้อที่ 9 พระสุบินว่า สะไห่มีหมู่ปลาเต่าหอยอาลัยใหญ่เป็นอันมาก และน้ำลิมสระนั้นใสพายนใน ชุ่นชุ่นเหลือประมาณ ในท่ามกรางนั้นเป็นชายคดอน มีพวงอ้อแลพงแซมขึ้นเต็มไป มีพุทธพยากรณ์ว่า พระพาราที่รุ่งเรืองก็ก้องด้วยเสียง 10 ประการมีกัสดริยที่ซงธัมก็จะมีกรจราจนฝูงชนละทิ้งร้างคุดปาแซม ทั้งเหล่ามนตรีก็จะปีทาประชากรจะรุกรานดัดรอนทุกประการ อุปมาดั่งว่าน้ำพายนในที่ชุ่นชุ่น ทั้งหมู่ชนทั้งหลายจะถูกใช้การระดมขมบังคับให้ทำกัมต่าง ๆ หนึ่งฝูงราสตร์จะปราสาจากสุขทุกเดือนปี อันนี้ด้วยวิบากกัมที่ทำได้ นัยหนึ่งสัตว์ทั้งหลายจะได้พบเห็นสิ่งที่ไม่เคยได้พบเห็น ที่รู้มรีก็จจะกรายชายนคดอน ประการหนึ่งปีเดือนจะเรื้อนไป ทำการหลวงแล้วไปทำงานให้นายอีก ถึงกับปวงชนต้องพากันรบลี้นเข้าป่าไปตามกัน๕

ข้อ 10 พระสุบินว่าหุงข้าวไฟก็อกดีหม้อก็เดือดดี แต่ข้าวในหม้อกรับดิบบ้างสุกบ้างไหม้บ้าง และเปียกบ้างปนกันไปไม่มีดินั้น มีพุทธพยากรณ์ว่าเทวดาอารักษ์พระเสื้อเมืองซงเมืองที่รักสาพระพารา

³ ผู้เขียนบทความอ่านและถ่ายทอดโดยคงอักขรวิธีตามจารึก เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2566

นั้นจะไม่ตั้งอยู่ในสินธมตามประเพณี เทวดาที่รักษาสวรรค์จะรักษาดูแลคนที่สัตย์ซื่อสุจริต ประการหนึ่งผู้มีศีลจะไม่ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ มิตรที่รักกันก็จะเป็นข้าศึกกัน จะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ไข้ ไข้จะเกิดมรณภัยพิบัติตามประเพณีปีเดือนก็เปลี่ยนแปลง วิถีพินหนาวร้อนจะเบาไป

ข้อที่ 15 พระสุบินว่าพระยาหงเหมราชเข้าไปนพหุกับกาฬ ทำการบนอบมอบตนระคนคบหาสมาคม มีพุทธพยากรณ์ว่า ชนผู้มีสกุลที่สนเลื่อม พวกพาลจะย่ำยีผู้ปรีชา ผู้เป็นทาสกรับได้ดีจะข่มขู่ผู้มีสกุลประณวลวงค์ประการหนึ่งนักปราชญ์จะหนีหน้า เพราะเกรงวาทพวงพานที่ราญรอน

ข้อที่ 16 พระสุบินว่า เนื้อโล่เสือ ๆ กรัพลบตัวหนี มีพุทธพยากรณ์ว่า สานุสิตยจะสู้ครุ จะหักผู้ใหญ่ลงป็นน้อยสำหรับถ้อยยวดตนเป็นคนรู้ ประการหนึ่งจะได้กับบริษัทยัตถาครคติดกบดอุปาทรรปรัสนา ทั้งจะรับรู้คุณผู้...(ลบเลือน) ลีลธัม หนึ่งสงค้ผู้มีลีลบริสุทธีจะซุดเซา ผู้เป็นเจ้า...ลบเลือน (ห)นีจากสถาน เพราะเปื้อพาลในกาลน้า

จะสังเกตได้ว่า การตีความมหาสุบินชาดกเพิ่มเติม นั้นมีนัยสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วงก่อนและหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือราวพุทธศักราช 2470 – 2500 ซึ่งประเทศไทยประสบความวุ่นวายทั้งจากความผันผวนทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะจังหวัดสุโขทัยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นกำลังประสบปัญหาการบุกรุกแหล่งโบราณสถานทั้งที่เมืองโบราณสุโขทัยและเมืองโบราณศรีสัชนาลัย พระปลัดบุญธรรม ธมฺมโชโต ซึ่งอุปสมบทในพุทธศาสนา และรับใช้ใกล้ชิดพระราชาประสิทธิคุณ ซึ่งเป็นพระภิกษุที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสโปรดปราน รวมถึงสนิทสนมกับนักอนุรักษ์จากส่วนกลาง อาจเป็นไปได้ว่าท่านจะรับเอาแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาจากบุคคลเหล่านั้น และถ่ายทอดแนวคิดนั้นสู่พระปลัดบุญธรรมอีกทอดหนึ่ง พระปลัดจึงใช้นโยบายนี้มาผสานกับแนวคิดเรื่องบาปบุญซึ่งยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในชนบทมาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดการทำงานเชิงพุทธที่น่าสนใจอย่างยิ่ง (จารัส แม่นเหมือน. สัมภาษณ์. 6 เมษายน 2566)

การตีความสุบินนิมิตข้อที่ 16 โดยอ้างถึง “บริษัทยัตถาครคติดกบดอุปาทรรปรัสนา” และข้อที่ 18 ว่า “ยากจนอะนาถา จะพากันนำทรัพย์ขนไปให้ผู้ร่ำรวย ๆ จะช่วยกันข่มขมพาล ที่สัตย์ซื่อก็มีแต่การจะเสื่อมลง ที่มั่งมีจะปรนคนจนกิน” มีความหมายโดยนัยคล้ายกับข้อความในศิลาจารึกการย้ายรอยพระพุทธรูปที่ว่า “ประชาชนในพระนครนี้จวนจะไม่รู้จักพระศาสนาดีอะไร บ้างก็พากันทำร้ายร้างและนำสมบัติอันเป็นถาวรวัตถุขวนขวายขโมยออกซื้อขายเลียงชีพตาม ๆ กัน” ทำให้ทราบปัญหาสำคัญที่กำลังก่อกวนเมืองโบราณสุโขทัย นั่นคือการที่คนท้องถิ่นพากันลักลอบนำโบราณวัตถุออกจำหน่ายให้กับผู้มีอันจะกินและผู้มีอิทธิพล หรือที่สุบินข้อที่ 9 อธิบายว่า “ทำการหลวงแล้วไปทำงานให้นายอีก” นั่นเอง (กรมศิลปากร. 2533: 12 – 16)

ในขณะที่ผู้ที่ต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับขบวนการดังกล่าวนี้ แม้แต่พระราชประสิทธิคุณเองนั้นก็ต้องประสบปัญหาเหมือนข้อความในพระสุบินข้อที่ 15 ว่า “เพราะเกรงวาทพวงพานที่ราญรอน” จนท่านหมดกำลังใจที่จะต่อกรจึงมอบหมายให้พระปลัดบุญธรรมมาสานต่องานดังกล่าว

พุทธศิลาจารึกมหาธาตุบันที่กรายชื่อของพุทธศาสนิกชนจำนวนหนึ่งซึ่งบริจาคทรัพย์สนับสนุนให้สร้างศิลาจารึกหลักนี้ขึ้นจนแล้วเสร็จ พวกเขาควรจะได้รับประโยชน์ของเนื้อหาที่ถูกจารลงไปในแผ่นเสมาหินชนวนนี้ และค่อย ๆ ซึมซับว่าการทำลายมรดกวัฒนธรรมนั้นเป็นบาปและควรจะต้องเคารพเชื่อฟังเพราะคำสอนนี้ถูกจารไว้บนศิลาจารึกที่มีการประจักษ์คุณของพระรัตนตรัยเอาไว้ด้วย กระบวนการทำงานนี้ดำเนินการผ่านบทบาทของพระสงฆ์ซึ่งเป็นทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้รักษาศาสนสมบัติ และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามนโยบายบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ

วโรรสทรงวางไว้ และใช้ได้ผลในยุคนสมัยที่ผู้คนในชนบทยังเชื่อฟังศาสนา (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง, 2548: 2-8)

ดังนั้น ในช่วงพุทธศักราช 2470 – 2500 จึงปรากฏว่าคณะสงฆ์เริ่มเข้าไปจับจองโบราณสถานร้างในเมืองโบราณสุโขทัยเพื่อฟื้นฟูเป็นวัดอีกครั้ง โดยได้รับความสนับสนุนจากราชประสิทธิคุณ เช่น การที่ท่านมอบลวงพ่อเพชรมาเป็นพระพุทธรูปประธานในอุโบสถของวัดศรีชุม เป็นต้น

บทบาทเช่นนี้ของพระภิกษุในจังหวัดสุโขทัยค่อนข้างเด่นชัดมาก นอกจากพระราชประสิทธิคุณ ซึ่งมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหงแล้ว ยังมีพระสวรครวณายก (ทองคำ โสโณ) เจ้าคณะจังหวัดสวรรคโลก ซึ่งมีคุณูปการต่อการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สวรรคโลก อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย และพระมุนิทรานูวัตต์ (มุนินทร์) ซึ่งมีคุณูปการต่อการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยอีกด้วย

สรุป

เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารถูกทิ้งร้างไปนานปีและประสบปัญหาถูกลักลอบทำลาย เพราะประชาชนไม่ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของแหล่งมรดกวัฒนธรรม เมื่อกรมศิลปากรเข้ามาดูแลก็เต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรค พระสงฆ์ซึ่งยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงต้องแสดงบทบาทสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดการอนุรักษ์ ตลอดจนการบูรณาการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีพันธกิจในการอนุรักษ์และพัฒนา โดยจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยใช้ובายทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นเครื่องมือปฏิบัติงาน เห็นได้จากนัยที่แฝงไว้ในเนื้อหาของศิลาจารึกทั้งสองหลักในวัดตระพังทอง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนขั้นการแก้ปัญหาที่น่าสนใจ

น่าสังเกตว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นกรมศิลปากรซึ่งถูกยุบไปเมื่อพุทธศักราช 2469 ได้รับการประกาศจัดตั้งขึ้นใหม่เมื่อพุทธศักราช 2476 ในสังกัดของกระทรวงธรรมการ ซึ่งกำกับดูแลกิจการพระพุทธศาสนาอยู่ด้วย การประสานงานระหว่างคณะสงฆ์และหน่วยงานด้านการอนุรักษ์จึงเป็นไปได้โดยสะดวกเรียบร้อย และโบราณสถานส่วนใหญ่ในพื้นที่ก็มีสถานะเป็นพุทธสถานซึ่งพระสงฆ์มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะปกป้องดูแล

การบูรณาการการทำงานเช่นนี้ทำให้การแก้ปัญหาในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารเป็นระบบและประสบผลสำเร็จ จนสามารถประกาศให้เป็นแหล่งมรดกโลกได้ในเวลาต่อมา

รายการอ้างอิง

กรมศิลปากร. *จดหมายเหตุการอนุรักษ์เมืองโบราณศรีสัชนาลัย*. พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย วันที่ 17 พฤษภาคม 2533. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2533.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. 2566, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2566 – 2570), สืบค้น 30 กันยายน 2562, จาก <https://anyflip.com/zzfck/hkzv/>
จรัส แมนเหมือน. สัมภาษณ์. อดีตเจ้าอาวาสวัดตระพังทอง ข้าราชการบำนาญพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร ผู้ได้รับพระราชทานเข็มเชิดชูเกียรติวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปีพุทธศักราช 2563. 6 เมษายน 2566.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. *จดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก*. พระนคร: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2506.

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง. พระราชประวัติที่คุ้นกับงานอนุรักษ์มรดกของชาติ. จัดพิมพ์เพื่อ
เชิดชูเกียรติพระราชประวัติคุณเนื่องในสัปดาห์วันพิพิธภัณฑ์ไทย 19 – 25 กันยายน 2548.
สุโขทัย: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุโขทัย, 2548.
- มิ่งกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เที้ยวเมืองพระร่วง. มุลนิธิเพชรรัตน – สุวทนา. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย, 2519.
- วัดศรีชุม. สัจจบันที่ระลึกในวโรกาสพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอาทิตยาทรกิติคุณเสด็จมาทรง
ประกอบพิธีเททองหล่อพระอจนะ (จำลอง) และทรงวางศิลาฤกษ์อาคารปฏิบัติธรรม “มหา
คุณ” ณ มณฑปพระอจนะวัดศรีชุม วันพุธที่ 13 มกราคม 2559. สุโขทัย: วัดศรีชุม, 2559.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่ง
สหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.ป., มรดกไทย – มรดกโลก, สืบค้นเมื่อ 12
เมษายน 2566, จาก [http://www.bic.moe.go.th/images/stories/book/translated-UNESCO/
thai-world-heritage.pdf](http://www.bic.moe.go.th/images/stories/book/translated-UNESCO/thai-world-heritage.pdf)
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. ม.ป.ป., เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุดว
ชิรญาณ, สืบค้น 12 เมษายน 2566, จาก [https://vajirayana.org/ขุนช้างขุนแผน-ฉบับหอพระ
สมุดวชิรญาณ](https://vajirayana.org/ขุนช้างขุนแผน-ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

บทความวิชาการ

CREATIVE DANCE COSTUME DESIGN PIAK KA

การออกแบบเครื่องแต่งกายการแสดงสร้างสรรค์ชุด เพี้ยกดำ

JEERAPAN RITHTIWAT (จิรพันธ์ ฤทธิวัชร)*

วันที่รับบทความ 29 พฤษภาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ 10 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ 20 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

การออกแบบเครื่องแต่งกายการแสดงสร้างสรรค์ชุด เพี้ยกดำ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดง โดยมีแนวความคิดมาจากความเชื่อเรื่องเสื้อผ้ามงคลในภาคอีสานตอนบนและลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บรูที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนและอัตลักษณ์ของเสื้อโคร่งซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด เพี้ยกดำ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาเป็นแนวคิดในการออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่มีลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บรูผสมผสานกับอัตลักษณ์ของเสื้อและแฟชั่นร่วมสมัย โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ดังนี้ 1) การสร้างแนวความคิด 2) การออกแบบโครงร่างเครื่องแต่งกาย 3) การกำหนดวัสดุ 4) การประกอบสร้างเครื่องแต่งกาย จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ผู้ออกแบบได้นำเสนอเครื่องแต่งกายชุด เพี้ยกดำต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อดำเนินการปรับปรุงผลงานก่อนนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชนในลำดับต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบเครื่องแต่งกาย / เสื้อผ้ามงคล / บรู / เสื้อโคร่ง / เพี้ยกดำ

* นักศึกษาศาสาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, E-mail: jiraphant_r@ssru.ac.th
Student, Department of Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract

Costume design for the Piak ka creative performance. The objective is to design costumes for the performance. The idea comes from the belief in the Suea Saming in the upper Isan region and the dress style of the Bru ethnic group living in the upper Isan region and the characteristics of the tiger. This was the inspiration for designing the costumes for the Piak ka show. The creators studied and researched information to use as ideas for designing the costumes. which has the style of dressing of the Bru ethnic group combined with the identity of the tiger and contemporary fashion. The creative process is as follows: 1) Creating ideas 2) Costume outline design 3) Determination of materials 4) Assembling and creating clothing From the above process, the designer presented the Piak ka costume to experts to critique and give suggestions. Continue to improve the work before releasing it to the public next.

Keywords: Costume Design / Suea Saming / Bru / Tiger

บทนำ

เลือสมิง วิชาอาคมที่พบในภาคอีสาน โดยเฉพาะบริเวณอีสานตอนบน (จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม) ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาป่าทึบ โดยในอดีตการล่าเนื้อสัตว์เป็นสิ่งที่ยากลำบาก จึงจำเป็นต้องใช้ความชำนาญในการล่าสัตว์และการเดินป่า และเพื่อความสะดวกต่อการล่า จึงต้องเรียนวิชาเลือสมิงเพื่อเอาไว้แปลงกายเป็นเสือสำหรับการออกล่าหาอาหาร ในระหว่างที่เป็นเสือจะสามารถควบคุมให้ตนเองกลับมาเป็นมนุษย์ได้ แต่ถ้าหากเกิดคะลำหรือการผิดครูจะไม่สามารถควบคุมตัวเองได้และสุดท้ายจะไม่สามารถกลับไปเป็นมนุษย์ได้อีก เลือสมิง ยังถูกปลูกฝังเป็นเรื่องเป็นเรื่อง โสยศาสตร์เวทมนต์คาถาในสมัยโบราณที่ร่ำลือกันมานาน กล่าวกันว่า เลือสมิงก็คือเสือที่เคยกินคนมา มาก จึงถูกวิญญานคนที่ถูกกินเข้าสิง จนสามารถแปลงร่างเป็นคนได้ บ้างก็ว่าเลือสมิงเป็นคนนี้เอง แต่ แกกส์คาถาอาคมจนสามารถแปลงร่างเป็นเสือได้ บ้างก็เรียกประเภทคนเป็นเสือนี้นี้ว่า เสือเย็น และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเลือสมิงทั้งสองประเภทยังมีมาก (โรม บุณนาถ, 2566)

บรู เป็นชื่อเรียกที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เรียกตนเอง บรู หมายถึงคน มนุษย์ หรืออีกความหมายหนึ่งคือ คนแห่งภูเขา ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักในชื่ออื่น เช่น ข่า ส่วย ข่าไล่ โซ เป็นต้น ชาติพันธุ์บรูอาศัยอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างมากกว่าหนึ่งพันปี เป็นกลุ่มอิสระที่อาศัยอยู่ตามภูเขาหรือบนที่สูง มีการทำไร่แบบเคลื่อนย้ายซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำไร่หมุนเวียนบนที่สูง (เกียรติศักดิ์ บังเพลิง, 2565: 1) เดิมชนกลุ่มนี้ตั้งรกรากบนพื้นที่สูงในเขตภูเขาและป่าไม้หนาที่เรียกว่า เซโปน จากนั้นได้อพยพโยกย้ายหลายครั้ง บางครั้งมีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ พื้นที่สูงสลับกันไปจากนั้นได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงอัตตะปือ และจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงก่อน พ.ศ. 2436 (กอบชัย รัฐอุบล และมานิตย์ ไศกค้อ, 2560: 465) ต่อมาได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศไทย ในช่วงที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศลาวกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้อยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-ลาว ส่วนมากอพยพมาจากลาว อพยพข้ามมาหลายระลอกตามเงื่อนไข เช่น เมื่อมีการแย่งชิงดินแดนฝั่งซ้ายระหว่างไทย-ญวน สยามได้กวาดต้อนคนตามเมืองต่างๆ และตามป่าดงข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งหลักแหล่งในแถบภาคอีสาน ปัจจุบันมีชาวบรูอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 4 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย มุกดาหาร สกลนคร และอุบลราชธานี (เกียรติศักดิ์ บังเพลิง, 2558: 31)

เสือโคร่ง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในตระกูลแมวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก เสือโคร่งถือเป็นนักล่าระดับสูงสุดของห่วงโซ่อาหาร มีจุดเด่นที่ลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ ลำตัวมีสีเหลืองแดงหรือสีส้ม มีแถบสีดำหรือน้ำตาลพาดตามลำตัวตลอดในแนวตั้ง บริเวณหน้าอกส่วนท้องและด้านในของขาทั้งสี่มีสีขาวครีม ลายดำที่หางมีลักษณะทั้งริ้วและปล้องปนกัน ปลายหางมักจะเป็นสีดำ เสือโคร่งใช้หางช่วยรักษาสสมดุลของร่างกายขณะหันตัวอย่างฉับพลัน ลายพาดกลอนของเสือโคร่งแต่ละตัวมีความแตกต่างกันมาก และไม่ซ้ำกันเลยแม้แต่ตัวเดียว แม้แต่ลายทั้งสองข้างของลำตัวและลวดลายด้านข้างของใบหน้าของเสือแต่ละตัวก็มีลายไม่เหมือนกัน จุดสังเกตของแถบบนตัวเสือโคร่งคือจำนวนแถบ ความกว้างของแถบ และการขาดของแถบกลายเป็นจุด (ชยันต์ พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงศ์, 2546: 14) ในความเชื่อของชาวบรูนั้น "เลือสมิง" ไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับที่ปรากฏในความเชื่อของชาวไทยหรือชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมักจะมองว่าเป็นปีศาจหรือผีที่แปลงร่างเป็นเสือได้ แต่สำหรับชาวบรู เลือสมิงมีความหมายที่ซับซ้อนกว่านั้น โดยอาจหมายถึงเสือที่ดุร้าย มีฤทธิ์อำนาจ หรือเป็นเสือที่มีความเกี่ยวข้องกับวิญญานหรือสิ่งลี้ลับบางอย่าง ความเชื่อเกี่ยวกับเลือสมิงของชาวบรูอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น แต่โดยรวมแล้ว เลือสมิงในความเชื่อของชาวบรูไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเพียงสัตว์ร้ายที่น่ากลัว แต่

ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณ และอำนาจลึกลับที่อยู่ในป่า (พิสิฐรัฐ บุญไชย, 2545)

จากข้อมูลข้างต้นผู้ออกแบบได้ออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด เพี้ยกดำ โดยมีแนวความคิดที่จะนำเสนอลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บุ โดยนำเค้าโครงจากชุดดั้งเดิมประเพณีผนวกเข้ากับอัตลักษณ์ของเสือโคร่งและการออกแบบ การเลือกใช้วัสดุในสมัยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดเป็นเครื่องแต่งกายเฉพาะตัวที่ใช้ประกอบในการแสดงชุด เพี้ยกดำ

วัตถุประสงค์

เพื่อออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด เพี้ยกดำ

ขอบเขตการสร้างสรรค

1. ด้านเนื้อหา

ศึกษาความเชื่อเรื่องเสือสมิงในภาคอีสานโดยเฉพาะภาคอีสานตอนบน ลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์บุที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนและอัตลักษณ์ของเสือโคร่ง เพื่อนำมาออกแบบเป็นเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด เพี้ยกดำ

2. ด้านรูปแบบเครื่องแต่งกาย

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าผู้ออกแบบได้นำอัตลักษณ์ของชุดดั้งเดิมประเพณีของชาติพันธุ์บุที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนผสมผสานกับอัตลักษณ์ของเสือโคร่ง

3. ด้านสถานที่

ผู้ออกแบบได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากการแต่งกายของชาติพันธุ์บุที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบน (จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม) และเสือโคร่ง ซึ่งเป็นเสือประเภทเดียวที่ถูกผูกกับความเชื่อเรื่องเสือสมิง

4. ด้านบุคคล

นำเสนอผลงานต่อผู้ทรงคุณวุฒิภายในสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงพรรณนาและสถิติ

กระบวนการการสร้างสรรค

การสร้างสรรคเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุด เพี้ยกดำ ผู้ออกแบบได้มีกระบวนการดังนี้

1. การสร้างแนวความคิด

ผู้ออกแบบต้องการนำเสนอความเชื่อเรื่อง เสือสมิง ที่พบในภาคอีสานตอนบน ผ่านการแต่งกายของชาติพันธุ์บุที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคอีสานตอนบนและอัตลักษณ์ของเสือโคร่ง

ผู้ออกแบบได้เลือกการแต่งกายของชาติพันธุ์บุ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นชนเผ่าที่ยังคงใช้ชีวิตอยู่ในป่าทึบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการเรียนรู้วิชาเสือสมิงเพื่อการล่าสัตว์และการเดินป่า

ภาพที่ 1 ลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์ปฐู

ภาพที่ 2 ลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์ปฐู

ภาพที่ 3 ลักษณะการแต่งกายของชาติพันธุ์ปฐู

ผู้ออกแบบได้เลือกลายเสือโคร่งและเขี้ยวเสือมาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบชุด เพื่อสื่อถึง
เสือสมิง

ภาพที่ 4 ลายเสือโคร่ง

ภาพที่ 5 เชี้ยวเสือ

2. การออกแบบโครงร่างเครื่องแต่งกาย

ผู้ออกแบบได้ศึกษาการแต่งกายชาติพันธุ์บุรี โดยชาติพันธุ์บุรีมีการแต่งกายที่น้อยชิ้น มีเพียงผ้าถุงสั้นหรือซิ่นผ้าที่ปิดเพียงท่อนล่าง ผ้าคาดเอว ผ้าคาดหัว ผ้าคลุม ลักษณะผ้าไม่ได้มีลวดลายหรือเนื้อผ้าที่มีเทคนิคพิเศษใดๆ เป็นเพียงผ้าสีพื้นที่ทอขึ้นอย่างง่าย ซึ่งเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนที่ดำรงชีวิตด้วยการเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อหาอาหาร เครื่องประดับมีเป็นลักษณะลูกปัดหิน เชี้ยวสัตว์ และเส้นโลหะ จากข้อมูลข้างต้น ผู้ออกแบบได้นำลักษณะของการแต่งกายดังกล่าวมาเป็นแนวคิดในการออกแบบชุด โดยจะแบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ภาพที่ 6 โครงร่างเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุด เพี้ยกดำ
ที่มา: ผู้วิจัย

2.1 เสื้อและผ้าคลุม

ผู้ออกแบบได้ออกแบบให้นักแสดงใส่เสื้อเพื่อป้องกันความไม่เหมาะสมในการแสดง โดยได้เค้าโครงจากเสื้อพื้นเมืองอีสาน นำมาออกแบบให้ทันสมัยโดยปรับเป็นเสื้อแขนกุดและต่อผ้าลายเสือบริเวณช่วงอก ผ้าคลุมยังคงมีลักษณะตามแบบการแต่งกายอย่างชาติพันธุ์บุรี มีลักษณะพาดไหล่เดียวทั้งชายยาวทั้งสองฝั่ง

2.2 กางเกงและผ้าคาดเอว

นุ่งผ้าเตี่ยวสั้น คาดผ้า 2 ชั้น เป็นผ้าสีพื้น 1 ผืน และผ้าขีด 1 ผืน เพื่อเพิ่มความโดดเด่น

2.3 กางเกงและผ้าคาดเอว

ผ้าคาดศีรษะใช้ลักษณะผ้าสีพื้น 2 สี และเพิ่มซิ่นผ้าลายเสือเพื่อเพิ่มมิติให้ผ้าคาดหัวโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

2.4 เครื่องประดับ

ใช้ลูกปัดหิน ลูกปัดเงิน ลูกปัดที่มีลักษณะเป็นเชี้ยว กำไลโลหะ โดยให้มีลักษณะและรูปแบบใกล้เคียงกับเครื่องประดับแบบดั้งเดิม

3. การกำหนดวัสดุ

จากการออกแบบโครงสร้างเครื่องแต่งกายข้างต้น แบ่งการกำหนดวัสดุออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

3.1 เครื่องแต่งกาย

ผู้ออกแบบได้นำเค้าโครงของชุดชาติพันธุ์บูรมาปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยและเหมาะสมกับการแสดง โดยจะใช้โทนสี เหลือง แดง ส้ม น้ำตาล ดำ เป็นต้น เพื่อให้สื่อถึงเสือมากยิ่งขึ้น

3.1.1 เสื้อ

ตัวเสื้อจะใช้ผ้าทั้งหมด 2 ชนิด ได้แก่ ผ้าไหมเวียดนามสีเหลืองอมส้มและผ้าลายเสือ

3.1.2 ผักคลุม

ผักคลุมจะใช้ไหมแก้วที่มีลักษณะโปร่งใส เพื่อให้เห็นลวดลายของตัวเสื้อ

3.1.3 กางเกง

ใช้ผ้าถุงพื้นเมืองลายทางสีน้ำตาลในการตัดเย็บกางเกง

3.1.4 ผ้านาคาเอว

ผ้านาคาเอวแบ่งออกเป็น 2 ผืน ผืนที่ 1 ใช้เป็นผ้าฝ้ายสีเหลือง ผืนที่ 2 ใช้เป็นผ้าชนิดโทน

สีแดงครั้ง

3.1.5 ผ้านาคาศีรษะ

ใช้ผ้าสีโทนเหลืองเป็นพื้นผ้านาคาด้วยผ้าลายเสือและผ้าขนสัตว์สีทึบ

3.2 เครื่องประดับ

ผู้ออกแบบได้นำเค้าโครงของเครื่องประดับชาติพันธุ์บูร โดยให้มีลักษณะใกล้เคียงมากที่สุด โดยจะใช้โทนสีน้ำตาล ดำ เงิน เพื่อสื่อถึงความขลัง น่ากลัว

3.2.1 สร้อยคอ

สร้อยคอใช้ลูกปัดหิน เชี้ยวเสือ ลูกปัดเงิน

3.2.2 กำไล

กำไลใช้ลูกปัดหิน เชี้ยวเสือ ลูกปัดเงินและกำไลโลหะ

3.2.3 สายคาดเอว

สายคาดเอวใช้สายตะกรุดในการคาดเอว

4. การประกอบสร้างเครื่องแต่งกาย

จากกระบวนการในการออกแบบโครงสร้างเครื่องแต่งกายและการกำหนดวัสดุ ผู้ออกแบบได้นำมาออกแบบเป็นชุดตามที่กำหนดไว้ข้างต้น

4.1 เสื้อ

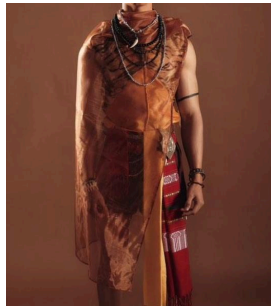

ภาพที่ 7 ลักษณะเสื้อที่ใช้ผ้าไหมเวียดนามและผ้าลายเสือในการตัดเย็บ

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2 ผ้าคลุม

ภาพที่ 8 ผ้าคลุมไหลไหมแก้วโทนสีน้ำตาล
ที่มา: ผู้วิจัย

4.3 กางเกง

ภาพที่ 9 กางเกงที่ปรับจากการนุ่งผ้าเตี่ยวเป็นกางเกงขาสั้นพับขา
และร้อยลูกปัดเชี้ยวเสือ เพื่อเพิ่มลูกเล่นให้กับชายกางเกง
ที่มา: ผู้วิจัย

4.4 ผ้าคาดเอว

ภาพที่ 10 และภาพที่ 11 ผ้าคาดเอว
ที่มา: ผู้วิจัย

4.5 ผ้าคาดศีรษะ

ภาพที่ 12 ผ้าคาดศีรษะ
ที่มา: ผู้วิจัย

4.6 สร้อยคอ

ภาพที่ 13 สร้อยคอ
ที่มา: ผู้วิจัย

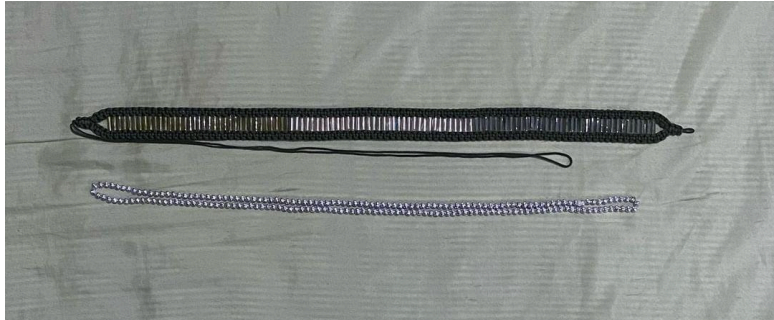
4.7 กำไล

ภาพที่ 14 กำไล
ที่มา: ผู้วิจัย

4.8 สายคาดเอว

ภาพที่ 15 สายคาดเอว
ที่มา: ผู้วิจัย

5. ผลการประกอบสร้างเครื่องแต่งกาย

ภาพที่ 16 และภาพที่ 17 เครื่องแต่งกายในการแสดงชุดเพี้ยกดำ ด้านหน้าและด้านหลัง
ที่มา: ผู้วิจัย

บทสรุปและอภิปราย

จากการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุด เพี้ยกดำ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์บุรีที่อาศัยอยู่ทางภาคอีสานตอนบน และเสื้อโคร่งที่เป็นสัตว์ที่ถูกผูกกับความเชื่อเรื่องเสื้อสมิง โดยนำเค้าโครงชุดดั้งเดิมประเพณีของชาติพันธุ์บุรีที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับการเดินป่าล่าสัตว์ ผสมเข้ากับอัตลักษณ์ของเสื้อโคร่ง รวมถึงการออกแบบและการเลือกใช้วัสดุในสมัยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดเป็นเครื่องแต่งกายเฉพาะตัว โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1. เครื่องแต่งกาย ผู้ออกแบบได้ออกแบบให้นักแสดงใส่เสื้อ เพื่อป้องกันความไม่เหมาะสมในการแสดง โดยได้เค้าโครงจากเสื้อพื้นเมืองอีสาน นำมาออกแบบให้ทันสมัยโดยปรับเป็นเสื้อแขนกุดและต่อผ้าลายเสื้อบริเวณช่วงอก ผ้าคลุมยังคงมีลักษณะตามแบบการแต่งกายอย่างชาติพันธุ์บุรี มีลักษณะพาดไหล่เดียว ทั้งชายยาวทั้งสองฝั่ง กางเกงขาสั้นที่ปรับมาจากการนุ่งผ้าเตี่ยวสั้นและร้อยลูกปัดเชี้ยวเพื่อให้เป็นจุดเด่นของกางเกง 2. เครื่องประดับศีรษะ ผ้าคาด

ศีรษะใช้ลักษณะผ้าโล่สี 1 ผืน และเพิ่มขึ้นผ้าลายเสือ ผ้าขนสัตว์เพื่อเพิ่มมิติให้ผ้าคาดหัวโดดเด่นมากยิ่งขึ้น 3. เครื่องประดับ ใช้ลูกปัดหิน ลูกปัดเงิน ลูกปัดที่มีลักษณะเป็นเชี้ยว กำไลโลหะ โดยให้มีลักษณะและรูปแบบใกล้เคียงกับเครื่องประดับแบบดั้งเดิม ลักษณะการใช้โทนสีในการออกแบบจะเลือกใช้ สีดำ สีน้ำตาล สีส้ม สีเหลือง สีแดง ที่เป็นสีอัตลักษณ์ของเสือโคร่ง

ดังนั้นจากรายละเอียดเครื่องแต่งกายดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับชนชาติและความเชื่อของการแสดงชุด เพี้ยกดำ

รายการอ้างอิง

กอบชัย รัฐอุบล และมานิตย์ ไศกค้อ. “เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าล้งและบ้านเวินปัก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี.” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 8(ฉบับพิเศษ), 2560, (463 – 480).

เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. กลุ่มชาติพันธุ์บรู (2565), จาก <https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/185/>. “ชุมชนชาติพันธุ์ “บรู” ร่วมสมัยบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว: วิถีชีวิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2558

ชยันต์ พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงศ์. *คู่มือเอกลักษณ์กรรมเล่ม 3 เครื่องยาสัตว์วัตถุ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, 2546.

ธันวา ใจเที่ยง. “ชนชาติพื้นเมืองและขบวนการปฏิวัติประชาชนของชนชาติบรูแห่งเทือกเขาภูพาน.” ใน *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 16(3), 2554, (26-38).

พิสิฐ บุญไชย. “ชาวบรูจังหวัดมุกดาหาร.” *วารสารรักษ์ศิลป์*, 2(2), 2545, (5 – 17).

โรม บุนนาค. “เสือสมิง” *ไสยศาสตร์ในตำนาน เสือแปลงร่างเป็นคน คนกลายเป็นเสือ! ที่มาของอำเภอลำทะเมนชัย* (2566), จาก <https://mgronline.com/online/section/detail/9660000007549>

สมใจ ศรีหาล้า. “กลุ่มชาติพันธุ์ชา-บรู: การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์.” *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 3, 2550, (73-113).

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ เพื่อเสนอตีพิมพ์ในวารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

จุดมุ่งหมายและขอบเขต

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีเป้าหมายสร้างองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรม บันทึกและเผยแพร่องค์ความรู้ในศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดให้มีวารสารวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้นฉบับหนึ่ง คือ “วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา” เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพด้านศิลปวัฒนธรรมทุกแขนง ตลอดจนสาขาวิชาอื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกัน

วารสารเปิดรับผลงานวิชาการจากนักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป โดยเป็นผลงานวิชาการประเภทบทความวิชาการ (academic articles) บทความวิจัย (research articles) บทปริทัศน์หนังสือ (book review) และผลงานสร้างสรรค์ ด้านศิลปวัฒนธรรมและมนุษยศาสตร์ กล่าวคือ ศิลปกรรมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ดนตรี นาฏศิลป์ นาฏยศิลป์ แพชั่น เครื่องแต่งกาย มานุษยวิทยา วัฒนธรรมศึกษา คติชนวิทยา ภาษาและวรรณคดี โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานวิทยา สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง เพศวิถี และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง วารสารมีกำหนดออกปีละ 2 ครั้ง (ราย 6 เดือน) ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม – ธันวาคม) ฉบับที่ 2 (มกราคม – มิถุนายน)

หลักเกณฑ์

1. บทความที่เสนอต้องไม่อยู่ระหว่างการส่งเสนอพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น และต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ในกรณีที่บทความที่เสนอเป็นบทความภาษาอังกฤษ จะต้องไม่เป็นบทความที่แปลจากงานนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ มาก่อน และต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ก่อนส่งบทความที่เสนอมายังกองบรรณาธิการ
3. บทความที่เสนอต้องเป็นบทความวิชาการ (academic articles) บทความวิจัย (research articles) หรือ บทปริทัศน์หนังสือ (book review) ที่ตรงตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร และถูกต้องตามหลักวิชาการของสาขานั้น ๆ
4. บทความที่เสนอต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวรวมกันไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4
5. บทความที่เสนอต้องมีความยาว 10–15 หน้ากระดาษ A4
6. ในกรณีที่ภาพประกอบบทความ ต้องเป็นภาพที่เป็นผลงานของผู้เขียนเอง หรือผู้เขียนได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ตีพิมพ์ได้ โดยส่งไฟล์ภาพแยกจากเนื้อหาบทความ จัดทำเป็นไฟล์รูปภาพนามสกุล .jpg หรือ .tiff ความละเอียด 300–350 dpi และต้องระบุชื่อเป็นไฟล์ภาพที่ชัดเจน และเรียงไฟล์ภาพตามลำดับในเนื้อหาบทความ
7. บทความวิจัยที่มีการดำเนินงานหลังวันที่ เป็นต้นไป ต้องแนบเอกสารรับรองการผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยจากสถาบันที่ดำเนินการมาด้วย

การจัดรูปแบบบทความต้นฉบับ

1. ผู้เขียนจะต้องพิมพ์บทความลงในแบบฟอร์มบทความที่จัดเตรียมไว้ในรูปแบบของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (Word Document ไฟล์สกุล .doc หรือ .docx หรือไฟล์เอกสาร PDF) ในรูปแบบพร้อมพิมพ์ลงบนกระดาษ โดยมีความยาวไม่น้อยกว่า 10 หน้ากระดาษ A4 และไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษด้านบน 1.5 นิ้ว ด้านซ้าย ด้านล่างและด้านขวา 1 นิ้ว ใช้อักษรมาตรฐานราชการไทย นิรमित (TH Niramit AS) ตลอดทั้งบทความ ใช้ระยะห่างระหว่างบรรทัด (Line Space) 1 บรรทัด พร้อมทั้งจัดเนื้อหาให้อยู่ในลักษณะกระจายแบบไทย (Thai distributed) โดยมีส่วนประกอบของบทความที่สำคัญ ดังนี้

1.1 **ชื่อบทความ** ใช้ตัวอักษรตัวหนาขนาด 18 point ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด จัดแนวพิมพ์แบบกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2 **ชื่อผู้เขียนบทความ** ใช้ตัวอักษรตัวหนาขนาด 16 point ระบุชื่อ-นามสกุล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่ต้องระบุตำแหน่งหน้าชื่อหรือตำแหน่งทางวิชาการ สำหรับชื่อภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด จัดแนวพิมพ์แบบกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.3 **ตำแหน่งทางวิชาการ ต้นสังกัด และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)** ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 14 point ในรูปแบบเชิงอรรถใต้บทความย่อ กำกับด้วยเครื่องหมาย (*) โดยระบุการศึกษาชั้นสูงสุดหรือตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) และสังกัดของผู้เขียนบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ที่ใช้ในการติดต่อที่เป็นทางการ หากมีผู้ร่วมเขียนบทความจะต้องระบุข้อมูลให้ครบถ้วนเช่นเดียวกับผู้เขียนบทความหลัก และกำกับด้วยเครื่องหมาย (**)

– กรณีที่เป็นนักศึกษา ใช้รูปแบบดังนี้

ภาษาไทย นักศึกษาหลักสูตร.....มหาบัณฑิต / ดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา..... คณะ..... มหาวิทยาลัย
.....

ภาษาอังกฤษ Master of , Faculty of
....., University

– กรณีที่เป็นอาจารย์ ใช้รูปแบบดังนี้

ภาษาไทย ตำแหน่งทางวิชาการ, อาจารย์ประจำสาขาวิชา.....
สาขาวิชา..... คณะ..... มหาวิทยาลัย
.....

ภาษาอังกฤษ Professor / Associate Professor / Assistant Professor /
Lecturer, Department of , Faculty of
..... University

1.4 **บทคัดย่อ** ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดแนวพิมพ์แบบกระจายบรรทัด ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ สำหรับบทความวิจัย บทคัดย่อต้องประกอบด้วย ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และผลการวิจัย

1.5 **คำสำคัญ** ระบุคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ 3 – 5 คำ ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดแนวพิมพ์แบบชิดซ้าย โดยใช้เครื่องหมายทับ (/) คั่นระหว่างคำ

1.6 **หัวเรื่อง** ใช้ตัวอักษรตัวหนาขนาด 16 point จัดแนวการพิมพ์แบบชิดซ้าย

1.7 **เนื้อหาบทความ** ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point จัดแนวพิมพ์แบบกระจายบรรทัด หากเป็นบทความวิจัย ควรมีหัวข้อและเนื้อหาประกอบด้วยบทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.8 **ตารางและภาพประกอบ** (ถ้ามี) ในกรณีที่มี ตาราง แผนผัง แผนที่ แผนภาพ โน้ตเพลง ภาพประกอบ ฯลฯ จัดเรียงตามลำดับที่ปรากฏในบทความ ระบุชื่อหรือคำอธิบาย พร้อมทั้งระบุแหล่งที่มาให้ครบถ้วน

- ตาราง ให้ระบุชื่อตาราง ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point และระบุแหล่งที่มาให้ครบถ้วน ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 14 point ไว้เหนือตาราง จัดแนวพิมพ์แบบกึ่งกลางหน้ากระดาษ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ระบุชื่อตาราง..... (ขนาดตัวอักษร 16)

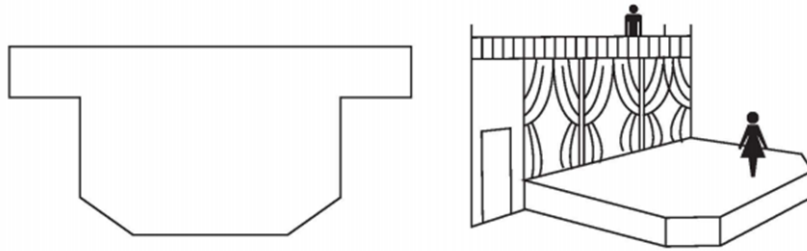
ที่มา (ถ้ามี): (ขนาดตัวอักษร 14)

- แผนผัง แผนที่ แผนภาพ โน้ตเพลง ภาพประกอบ ฯลฯ ให้ระบุชื่อหรือคำบรรยาย ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point และระบุแหล่งที่มาให้ครบถ้วน ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 14 point ไว้ใต้แผนผัง แผนที่ แผนภาพ โน้ตเพลง ภาพประกอบ ฯลฯ จัดแนวพิมพ์แบบกึ่งกลางหน้ากระดาษ ดังตัวอย่าง

แผนที่ที่ 1 แผนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ขนาดตัวอักษร 16)

ที่มา: https://ssru.ac.th/contact_ssru-map-direction.php (ขนาดตัวอักษร 14)

ภาพที่ 1 รูปแบบเวที แอมฟิเธียเตอร์ (Amphitheatre) (ขนาดตัวอักษร 16)
ที่มา: มัทนี รัตนิน. ศิลปะการแสดงละครคน (Acting): หลักเบื้องต้นและการฝึกซ้อม. กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์, สนพ. ม., หน้า 69. (ขนาดตัวอักษร 14)

ภาพที่ 2 ฟ็อนเล็บ (ขนาดตัวอักษร 16)
ที่มา : <http://www.lannacorner.cmu.ac.th/lanna2016/view.php?id=00379&group=1> (ขนาดตัวอักษร 14)

ภาพที่ 3 ศาลเจ้าแม่สามมุข (ขนาดตัวอักษร 16)
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2563 (ขนาดตัวอักษร 14)

1.8 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) ระบุแหล่งทุน หรือผู้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาวิจัย ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point จัดแนวพิมพ์แบบกระจายบรรทัด

1.9 การอ้างอิง ใช้รูปแบบดังนี้

1) การอ้างอิงในเนื้อหา ให้อ้างอิงด้วยระบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง, ปีพิมพ์: เลขหน้า) เช่น (พูนพิศ อมาตยกุล, 2532: 25)

- ถ้าชื่อผู้แต่งเป็นส่วนหนึ่งของบทความ ให้ระบุปีพิมพ์ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง เช่น พูนพิศ อมาตยกุล (2532: 25)

- ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้ระบุทุกคนโดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น และใช้คำว่า และ/and หน้าชื่อ-นามสกุลผู้แต่งคนสุดท้าย เช่น (ศรีศักร วัลลิโภดม, วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ และรัชนิบูล ตั้งคณะสิงห์, 2556: 25)

- ถ้าเป็นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ให้อ้างอิงด้วยนามปีและวันที่สืบค้น (ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง, ปีที่เผยแพร่: วันเดือนปีที่สืบค้น) เช่น (สิทธิพร เนตรนิยม, 2563: 28 มิถุนายน 2564)

2) การอ้างอิงในรายการอ้างอิง ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 point ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เรียงตามลำดับตัวอักษร เรียงรายการภาษาไทยขึ้นก่อน ตามด้วยรายการภาษาอังกฤษ จัดแนวพิมพ์ชิดด้านซ้าย ถ้ารายละเอียดของรายการมีความยาวมากกว่า 1 บรรทัด บรรทัดแรกให้จัดแนวการพิมพ์ชิดซ้าย ในบรรทัดต่อมาของรายการเดียวกัน ย่อหน้าเข้าไป 7 ตัวอักษร โดยอ้างอิงตามรูปแบบ Chicago Style ศึกษาเพิ่มเติมได้จาก https://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide/citation-guide-1.html ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รายการอ้างอิง

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

บทความในหนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อบทความ.” ใน ชื่อหนังสือ, บรรณาธิการโดย ชื่อบรรณาธิการ, เลขหน้า. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), ปีพิมพ์, (เลขหน้า).

ในกรณีที่อ้างอิงจากต้นฉบับออนไลน์ ให้ระบุ URL พร้อมวันที่ที่ผู้เขียนเข้าถึงข้อมูลนั้นๆ

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), ปีพิมพ์, (เลขหน้า). สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก URL.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. “ชื่อวิทยานิพนธ์.” วิทยานิพนธ์ปริญา... สาขา... คณะ... มหาวิทยาลัย..., ปีพิมพ์.

แหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง (ปีที่เผยแพร่), ชื่อรูปภาพ [รูปภาพ], สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก URL.

(*หมายเหตุ: หากไม่มีข้อมูลวันเดือนปีที่เผยแพร่ข้อมูล ให้อ้างอิงวันที่เข้าถึงข้อมูล)

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. สัมภาษณ์. ตำแหน่ง. หน่วยงานที่สังกัด, วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์.

รูปภาพ

ชื่อเจ้าของผลงาน (ปีที่เผยแพร่), ชื่อผลงาน [รูปภาพ], สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก URL.

ตัวอย่างรายการอ้างอิง

- มัทนี รัตติน. *ศิลปะการแสดงละครคน (Acting): หลักเบื้องต้นและการฝึกซ้อม*. กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์, สนพ. ม., 2559.
- สุกัญญา สุขฉายา. “พิธีขอฝนของชนชาติไท.” *คติชนคนไทในวัฒนธรรมข้าว*, บรรณาธิการโดย ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, 231-279. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- วรารณณ์ เชิดชู. “การวิเคราะห์อัตลักษณ์ทำนองหลักเพลงเชิดจีน.” *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 7 (2) กรกฎาคม – ธันวาคม, 2563, (134-150). สืบค้น 29 มิถุนายน 2564, จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/fad/issue/view/16685/3970>.
- ธนียพรรณ โชติกเสถียร. “ไหว้ : ประติมากรรมร่วมสมัย.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2560
- การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือ (2562), ฟ้อนเล็บ [รูปภาพ], สืบค้น 3 มีนาคม 2564, จาก <http://www.lannacorner.cmu.ac.th/lanna2016/view.php?id=00379&group=1>.
- ชัยกร บางคมบาง. *สัมภาษณ์โดย... ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ปีพุทธศักราช 2557*, 25 มกราคม 2560.

Suggestions for Article Authors

For Publication in The Journal of Suan Sunandha Arts and Culture, The Office of Arts and Culture, Suan Sunandha, Rajabhat University

Objectives and Scope

The Office of Arts and Culture, Suan Sunandha, Rajabhat University plays an important role in preserving, developing, and supporting art and culture. Its aim is to build the conceptual knowledge of art and culture, document, and publish knowledge in relatable fields. Therefore, “The Journal of Suan Sunandha Arts and Culture” has been decisively created to encourage and support the publication of academic papers and qualified creative work in all fields of arts and culture, as well as other relatable subjects.

The journal opens for academic work from scholars, professors, university students, and general individuals. The academic work includes academic articles, research articles, book reviews, and creative work in the field of art and culture and humanities. For example, Fine and Applied Arts, Liberal Arts, Linguistics, Music, Dancing Arts, Fashion and Costumes, Anthropology, Cultural Studies, Folkloristics, Languages and Literatures, Archaeology, Museum Science, Architecture and Urban Design, Sexual Orientation, and other relatable subjects. The journal is due to publish twice a year (a 6– month period). The first issue covers from July – December, and the second issue covers from January – June.

Criteria

1. The presented articles must not be under consideration for publishing in other journals, and must not have been published in any journal before.
2. For presented articles written in English, the articles must not be translated from compositions published in Thai or other foreign languages before. The presented articles must have been reviewed for correction from a language expert before submission to the editorial team.
3. The presented articles must be academic articles, research articles, or book reviews which conform to the journal’s objectives and scope. The presented articles must be correct according to the academic criteria in a specific field.
4. The presented articles must contain abstracts both in Thai and English, with the total length of not longer than 1 page of an A4–size paper.
5. The length of the presented articles must be 10–15 pages of an A4–size paper.
6. If there are illustrations included in the presented articles, the author must be the owner of the illustrations, or the author is legally allowed to publish the illustrations. The illustration files must be submitted separately from the article content. The format of the illustration files must be .jpg or .tiff, with the resolution of 300–350 dpi. The illustration

files' names must be clearly identified and organized according to the sequence in the article content.

7. Research articles which are processed after the date of onwards, the certificate of research ethics approval from the agent institute must be attached.

Article Manuscript Formatting

1. The author must publish the article in the article form prepared in an electronic document form (.doc, .docx, or in PDF file) which is ready to be printed on paper. The article must be in the minimum length of 10 pages, and maximum length of 15 pages of an A4-size paper. The page margin must be set as 1.5 inches at the top, and 1 inch for the left side, the bottom side, and the right side of a paper. The Thai font format for the whole article must be the standard official Thai font which is the TH Niramit AS. The line spacing format must be a single space. The content line format must be set as Thai distributed. The important components of the article are as follows:

1.1 The title of the article must be in the font size of 18 point in bold, both in Thai and English. Use all capitals for English. The title must be set at the center of the page.

1.2 The author's name must be in the font size of 16 point in bold. The name and surname must be identified in both Thai and English without specifying the name prefix or academic position. Use all capitals for the English name. The author's name must be set at the center of the page.

1.3 The academic position, the agent organization, and e-mail address must be in the font size of 14 point in regular in the form of footnote under the abstract with the use of a (*) symbol. Identify the highest academic background or academic position (if available) and the author's affiliated agency in both Thai and English, together with the e-mail address for an official contact. If there is a co-author, the information must be identified as completely as of the main author's, with the use of a (**) symbol.

– For university students, use the form as follows.

In Thai The student in the curriculum of Master's
Degree / Doctoral Degree Major in,
Faculty of, University

In English Master of, Faculty of,
..... University

– For university professors, use the form as follows.

In Thai Academic position, Department of, Major
in, Faculty of, University

In English Professor / Associate Professor / Assistant Professor /
Lecturer, Department of, Faculty of,
..... University

1.4 Abstract must be in the font size of 16 point in regular, both in Thai and in English. The line format must be set as distributed. The abstract's length must not be longer than 1 page of an A4-size paper. For research articles, the abstract must contain significance of the problem, objectives, methods, and results.

1.5 Keywords (3–5 words that are relatable to the article) are in the font size of 16 point in regular, both in Thai and English. The line format is set as align left. Use a slash symbol (/) to separate each keyword.

1.6 Topics are in the font size of 16 point in bold. The line format is set as align left.

1.7 Article contents are in the font size of 16 in regular. The line format must be set as distributed. For research articles, there should be topics and contents consisting of an introduction, objectives, methods, results, a conclusion, and a discussion and suggestion part.

1.8 Tables and illustrations (if available) – Tables, diagrams, maps, charts, musical notations, illustrations, etc. must be organized due to the sequence appeared in the article. Titles, descriptions, information sources must be completely identified.

– Tables' titles are in the font size of 16 in regular. Sources must be identified above the table in the font size of 14 point in regular. The line format is set as the center of the page as the example.

Table no. 1 Title of the Table (Font size 16)

Source (if available): (Font size 14)

– Diagrams, maps, charts, musical notations, illustrations, etc. – Titles or descriptions must be identified in the font size of 16 point in regular. The information sources must be identified completely below the diagrams, maps, charts, musical notations, illustrations, etc. in the font size of 14 point in regular. The line format must be set as center of the page as the example below.

Map 1: Direction to Suan Sunandha Rajabhat University Map (Font size 16)

Source: https://ssru.ac.th/contact_ssru-map-direction.php (Font size 14)

Picture 1 Amphitheatre Stage Format (Font size 16)

Source: Mattani Rutnin. Acting: Basic Principles and Practices. Bangkok: Thammasat, Publisher. University., Page 69. (Font size 14)

Picture 2 Thai Nail Dance (Font size: 16)

Source: <http://www.lannacorner.cmu.ac.th/lanna2016/view.php?id=00379&group=1> (Font Size: 14)

Picture 3 Chaomae Sam Muk Shrine (Font size 16)

Source: The photo was taken by the author on 12 October, 2020 (Font size 14)

1.9 Acknowledgement (if available) – Scholarship sources or supporters for the research and studies are identified in the font size of 16 point in regular. The line format is set as distributed.

1.10 Reference formats are as follows.

1) References in contents: Reference is in an Author–Date format (Author’s name, Year of publication: Page number) For example, (Phunphit Amattayakun, 1989: 25).

– When the author’s name is a part of the article, identify the year of publication in the parentheses following the author’s name. For example, Phunphit Amattayakun (1989: 25).

– When there is more than one author, use the comma (,) to separate each author’s name. Use the word ‘and’ before the name of the last author. For example (Sisak Wanliphodom, Walailak Songsiri and Ratchanibul Tangkanasingha, 2013: 25).

– When the information is retrieved from the internet, the reference is in Author–Date format following with the retrieval date (Author’s name, Year of publishing on the internet: retrieval date). For example, (Sitthiporn Netniyom, 2020: 28 June, 2021).

2) References in citations are in the font size of 16 point in regular, both in Thai and English. The references are arranged in alphabetical order. Thai references must appear before English references. The line format is set as align left. When the reference’s detail is longer than one line, the first line is set as align left, the following line of the same reference is indented by a 7–letter spacing, according to the Chicago style. Follow https://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide/citation-guide-1.html for more information. The examples are as follows.

Citations

Books

Author’s name. Book’s Title. Edition. City of publication: Publisher, Year of publication.

Book Articles

Author’s name. “Title of article”. In Book’s title, Editorial by Editor’s name, Page number. City of publication: Publisher, Year of publication.

Journal Articles

Author's name. "Title of article. Title of journal, Volume (Issue number), Year of publication, (Page number).

When citing from online sources, identify URLs with a retrieval date.

Author's name. "Title of article." Title of journal, Volume (Issue number), Year of publication, (Page number). Retrieval date, URL.

Thesis

Author's name. "Thesis title." Master's/Doctoral thesis... Major... Faculty... University..., Year of publication.

Sources from the internet

Author's name. Title (Year of publishing on the internet), Illustration's title [Illustration], Retrieval date, URL

(*Note: if the date of information publishing is not available, refer to the retrieval date.)

Interviews

Interviewee's name. Interviewer's name. Position. Affiliated agency, Date of interview.

Illustrations

The owner's name (Year of publishing), Illustration's title [Illustration], Retrieval date, URL.

Example of references

Mattani Rutnin. *Acting: Basic Principles and Practices*. Bangkok: Thammasat, Publisher., 2016.

Sukanya Suchaya. "Rain Praying Rituals of the Tai Peoples." *Thai Folklore in Rice Culture*, Edited by Prakong Nimmanhaemin et al., 231–279. Bangkok: Institute of Thai Studies Chulalongkorn University, 2017.

Waraporn Cherdchoo. "An Analysis of Characteristics of the Principle Melodies of Cherd-jeen." *Journal of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University*, 7 (2) July – December, 2020, (134–150). Retrieval date 29 June 2021, Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/faa/issue/view/16685/3970>.

Thaneepan Jotikasthira. "Wai: Contemporary Sculpture." Thesis of Doctor of Philosophy in Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, 2017

Folk Northern Performance (2019), Thai Nail Dance [Illustration], Retrieval date 3 March 2021, Retrieved from <http://www.lannacorner.cmu.ac.th/lanna2016/view.php?id=00379&group=1>.

Chamaiporn Bangkombang. Interviewed by.... 2014 National Artist in Literature, 25 January 2017.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่ 1 ถนนอุทองนอก แขวงคูสีต เขตคูสีต กรุงเทพมหานคร 10300

02-160-1216

aco@ssru.ac.th

<https://culture.ssru.ac.th/>